TÜRK EBRU SANATI

Ahmet ÇOKTAN

by nhy&YesilOrdek

TÜRK EBRU SANATI

(TARİHİ, YAPILIŞI, KELİME ANLAMI VE EBRU ÇEŞİTLERİ)

Ebru eserlerini gördüğümde hayran olduğum, daha sonra kendisini tanıma mutluluğuna eriştiğim, yaptığı eserleriyle ve hizmetleriyle kalbimizde yaşayan rahmetli Hocamız Mustafa DÜZGÜNMAN'ın hatırasına ithaf olunur.

TÜRK EBRU SANATI

(TARİHİ, YAPILIŞI, KELİME ANLAMI VE EBRU ÇEŞİTLERİ)

Yazan:
Ahmet ÇOKTAN

İSTANBUL - 1992

ISBN 975 - 7818 - 00 -3

Dizgi: Saray Ajans
Düzenleme: Bilginer Yayın Organizasyonu (Tashih Bürosu) İSTANBUL
Tel: 528 55 61
Renk Ayrımı ve Montaj: Grup Grafika
Fotoğraflar: Reha Akçakaya
Baskı: Emekçin Matbaası
Baskı Tarihi: Mayıs 1992

GİRİŞ

Yazmış olduğum bu kitapta ustalarımızdan bize aktarılan bilgileri ve kendi gözlemlerimi topladım. Amacım Ebru Sanatı hakkında bilgi vermek, teknik ayrıntılarıyla ebru yapımını anlatarak bu sanata yeni başlayan sanatçı arkadaşlarıma yardımcı olmak, Ebru Sanatı hakkındaki ön yargıları, yanlış bilgileri ortadan kaldırarak Ebru Sanatı'mızın gelişimine katkıda bulunmaktır.

Kitabımızın içinde Ebru Sanatı'nın tarihi ve kelime anlamına kısaca temas edilmiştir. Herbiri kitaplara sığmayacak kadar bilgili ve çok yönlü olan tarihimizdeki ebru sanatçılarımızın kısaca tanıtılmasına çalışılmıştır. Bundan sonra renklerle ilgili bilgilerin aktarılmaya çalışıldığı bölümde ışık renkleri, boya renkleri, renk uyumları, sıcak-soğuk renkler ve renklerin insan psikolojisindeki etkilerine değinilmiştir.

Ebru yapımında kullanılan malzemeler ve hazırlanışları ile ilgili tüm detaylar anlatılmış, yapım aşamaları fotoğraflarla görüntülenmiştir. Battal Ebru'dan Necmeddin Ebruları'na (çiçekli ebrular) kadar bütün ebru çeşitleri gerekli olan yerlerde çizimlerle ve fotoğraflarla anlatılmıştır. Ayrıca ebru sergilerimi ziyarete gelen sanat severlerin izlenimlerini sizlerle paylaşmak istedim.

Ebru yapımı bir bütün olarak ele alınınca, görünüş itibarı ile kolay, sonuç itibarı ile zordur. Beklentileri basit temellere dayanan arkadaşlar çabuk vazgeçebilmektedirler. Oysa bu sanatımız diğer klasik sanatlarımız gibi insana başka hiçbir şeyde yaşayamayacağı güzellikleri sunar. Çevremizde, baktığımız, fakat göremediğimiz birçok şeyi görmemizi sağlar. İçimizdeki olumlu kıvılcımları yangına dönüştürür. Bundan hem siz hem cevreniz aydınlanır. Bu yangın için için yanar, dumanı tütmez. Fakat, etrafınızdaki herkes değişen bir şeylerin farkındadır. Birçok kişi gerçek sebebini göremez. Basit, çok basit bir hiç uğruna kalpler kırılır, yollar değiştirilir. Oysa paylaşmasını, doğal olmasını, sevmesini öğrenmenin, kırıcı, bozucu olmadan mücadeleci olmanın belki de en kolay yoludur. Bu uğurda herkesin yolu açık olsun.

Klasik Türk Sanatları'na olan hizmeti ve genç sanatçılara verdiği destekten dolayı Saygıdeğer Hocamız M. Uğur DERMAN'a,

Benim Ebru Sanatı'nı öğrenmemde yardımlarını ve desteklerini esirgemeyen Sayın Alpaslan BABAOĞLU ve Fuat BAŞAR hocalarıma,

Fotoğrafları yaşayarak ve büyük bir özveri ile çeken, ebrusever arkadaşım Sayın Reha AKÇAKAYA'ya,

Bu kitabın basılması için maddi ve manevi desteğini esirgemeyen Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. Genel Müdürü Sayın Adnan ÇAĞLAYAN'a,

Kitabın özenle hazırlanmasında emeği geçen kitapsever Sayın Celalettin BİLGİNER'e teşekkürü bir borç bilirim.

Ahmet ÇOKTAN

EBRU SANATININ TARİHİ

Türk Ebru Sanatı'nın hangi tarihlerden itibaren yapıldığını henüz bilmiyoruz. Ebru kâğıtları genel olarak kitap ciltlerinde, yazı pervazlarının süslenmesinde açık renkte yapılan hafif ebrular ise özellikle hat sanatında yazı zemini olarak kullanılmıştır. Fakat üzerinde tarih bulunan yazılı levhaların dışındaki eserler bize ebru tarihi hakkında bilgi vermemektedir. Çünkü bu eserler, zaman içinde tamir gördüğü düşünülerek ebru tarihi hakkında kaynak olarak gösterilmemektedir. Ancak arşivlerimizde ebru sanatına ait bir belge bulunmadıkça bu konu tarihimizde gizli bir sayfa olarak kalmaya devam edecektir.

Tarihimizde bilinen en eski ebru 1519 yılına aittir. Fakat Türk Ebrusu'nun tarihî gelişimi içinde geldiği nokta gözönünde bulundurulduğunda 8. veya 9. yüzyıllardan başlanarak yapıldığı tahmin edilmektedir.

Japonların 700 yıl öncesinden başlayıp bugün hâlâ sürdürdükleri Suminagashi adı verilen su üzerinde kâğıt boyama sanatları vardır. Hint mürekkebi diye bilinen mürekkep çeşidini ve yoğunluğunu arttırmadıkları su kullanmaktadırlar. Suyun yoğunluğu arttırılmadığı için boyalar su yüzeyinde fazlaca yayılmakta ve renkleri çok soluk olmaktadır. Bu, Türk Ebru Sanatı'ndaki gelişmeyi görmeyenlere çok güzel örnek oluşturmaktadır. Geliştirme ve modernlik anlayışı altında sanat çizgimizin ve sistemimizin tahrip edilmesine karşı çıkılmalıdır. Klasik metodun zor ve zahmetli olduğu doğrudur. Fakat yapılan eserlerin de yüzyıllar boyunca bozulmadan kalması yine bu metodların sayesinde olmuştur. Bunları da gözönüne alarak Türk Ebrusu'nu tabana yaymak ve daha çok sanatçı yetiştirerek unutulmasını önlemek, nice Mustafa Hocaların yetişmesini sağlamak, her sanatseverin dileğidir. Bugüne kadar yapılanı tekrar edip bunların ışığında yeni arayışlara, yeni desenlere gidilmesinin daha faydalı olduğu görüşündeyim.

Kapitülasyonlarla bazı ülkelere imtiyazların verilmesi ile birlikte birçok alanda olduğu gibi özellikle kültür ve sanat alanında da alış-verişler başlamıştır. Fakat Avrupa ülkelerinin ebru sanatını öğrenmesi 18. yüzyılda gerçekleşmiştir. Bizim taraklı, bülbül yuvası, battal ebru diye adlandırdığımız ebrulara Fransız, İtalyan, İspanyol ebruları gibi isimler verip kendilerine uygun buldukları boyaları kullanarak ebru sanatımızı Avrupa'ya mal etmeye, Türk ismini unutturmaya çalışmaktadırlar. Oysa Avrupa'da uzun yıllar ebruyu **Türk Kâğıdı** olarak bilmişlerdi.

Fatih döneminde, sarayda görevli müzehhip sayısı beşyüz civarında iken, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde kırka düşmesi sanata duyulan saygının ve sevginin ülkenin içinde bulunduğu ekonomik ve kültürel hareketlerle ilişkisi olduğunu göstermektedir. Son yıllarda Klasik Türk Sanatları'na gösterilen ilgi, kültür ve sanat yapımızdaki bir gelişme olarak görülmektedir. Fakat maalesef bu sanatın yüzyıllardan beri değil, kırk-elli yıldır yapıldığını sananlar vardır. Onlar sadece resim, heykel gibi sanatların geçerli olduğunu savunmaktadırlar. Oysa bugün dünya milletleri

ebrunun yanında diğer birçok Türk sanatına çok önem vermektedir. Özellikle İtalya'da ebru sanatı çok taraftar toplamaktadır. Teknik olarak iyi eserler yapmalarına karşılık, Türk Ebrusu'ndaki derinlik, ahenk ve renk uyumu görülmemektedir. Bugün anavatanda klasik sanatlarımız kendini bu işe adamış kişiler sayesinde ayakta durmaktadır. Eğer bazı kesimlerdeki vurdum duymazlık birkaç kişiyi daha etkiler veya yıldırırsa maalesef birkaç sene sonra ebru sanatımızı diğer milletlerden, onların sentezi ve sanat zevkiyle geri almaya çalışabiliriz.

EBRU'NUN KELİME ANLAMI

Farsça kelime anlamı kaş olmakla beraber, bizim bir sanat dalı olarak uyguladığımız ebru sanatımız "ebr"den türetilmiş ebrî'nin son yüzyılda galad olarak ebruya dönüşmesiyle son şeklini almıştır. Nitekim son yüzyıla kadar bu sanat dalımıza **ebrî** ve sanatçılarımıza da **ebrizen** denirdi.

Bazı arkadaşlarımız ise ebrunun suyüzü anlamına gelen ab-ru'dan geldiğini ve ebrunun da su yüzünde yapılmasından dolayı bu ismin verildiğini savunmaktadırlar. Fakat eski üstadlarımızın ebrî olarak kullanmalarından ve eski ebru risalesi olan **Tertib-i Risale-i Ebrî**'den de anlaşılacağı gibi ebrunun **ab-ru**dan değil, **ebrî**den geldiği kanıtlanmaktadır.

TARİHİMİZDE EBRU SANATÇILARI

Geleneksel sanatlarımızla uğraşan üstadlarımız, yaptıkları eserlerin kalıcı olmasına çok önem vermişler, bu uğurda akla hayale gelmeyecek girişimlerde bulunmuşlardır. Bütün bu girişimlerinde iyi eserler sunmakla birlikte yapılan eserlerin kalıcı ve uzun ömürlü olması için de çaba sarfetmişlerdir. Bu yolda geliştirdikleri sistemler sayesinde sanatında ve insani ilişkilerinde bilgili ve aranılan insanlar olmuşlardır. Herbiri kitaplara sığmayacak kadar bilgili ve çok yönlü olan sanatçılarımızı kısaca anlatmaya çalışacağız.

ŞEBEK

Tertîb-i Risâle-i Ebrî'de Şebek lâkabı ile anılan bu ebrucudan bahsedildiğine göre, 1608 yılından önce yaşadığı anlaşılmaktadır.

HATİB MEHMET EFENDİ

Ayasofya Camii'nin hatibi olması dolayısıyla Ayasofya Hatibi veya sadece Hatib diye anılan Mehmet Efendi'nin doğum tarihi bilinmiyor. Zühdi İsmail Ağa'dan Sülüs-Nesih yazılarını öğrenmiştir. Nisan 1773 tarihinde Hocapaşa'daki evinde yangın çıkmış ve eserlerini kurtarmak isterken kendisi de beraber yanmıştır.

ŞEYH SADIK EFENDİ

Buhara'da doğmuştur. Fakat doğum tarihi bilinmemektedir. Ebruculuğu Buhara'da iken öğrenmiştir. Ebru sanatını iki oğlu Edhem ve Salih Efendilere öğretmiştir. 11 Temmuz 1846 yılında kurucusu olduğu Üsküdar Özbekler Tekkesi'nde vefat etmiştir.

EDHEM EFENDİ (1829-1904)

Edhem Efendi 1829 yılında Üsküdar Özbekler Tekkesi'nde doğmuştur. Türk, Arap, Fars dillerini çok iyi biliyordu. Ta'lik hattından icazeti vardı. Matematik ve astrolojiye çok büyük ilgi duymaktaydı. Doğramacılık, marangozluk, oymacılık, hakkâklık, mühürcülük, dökmecilik, tornacılık, demircilik, tesviyecilik, makinecilik, matbaacılık, dokumacılık, mimarlık gibi fen ve sanat dallarıyla ilgilenmişti. Ebru sanatı bunlardan biriydi. Bu yüzden Hezarfen lakabıyla anılmaktaydı. (Türk Sanatında Ebru, Ak Yayınları, M. Uğur DERMAN, 1977, s. 34)

Eserlerinde imza olarak Kami mahlasını kullanmıştır.

Tezyinat ve teknik resimle de uğraştığı için alet ve eşyanın resim ve modelini çizerdi. 1869 yılında Sultan Ahmed Sanat Enstitüsü'nü kuran Midhad Paşa, Edhem Efendi'yi müdür tayin etmişti. İlk kurşun boru Edhem Efendi tarafından orada döküldü. Dergâhta ise üç beygirlik buhar makinası yapmıştır. 8 Ocak 1904'de vefat etmiştir.

SALİH EFENDİ

Ebruculuğu babası Şeyh Sadık Efendi'den öğrenmiştir. Elimizde eseri yoktur.

SAMİ EFENDİ (1838-1912)

Ebru sanatını Hezarfen Edhem Efendi'den öğrenmiştir. Zamanın en iyi hat sanatçılarındandır. Ebruculuğu meslek edinmemiştir.

ŞEYH AZİZ EFENDİ (1871-1934)

Hezarfen Edhem Efendi'den öğrendiği ve çok sevdiği ebru sanatı ile amatör olarak ilgilenmiştir.

NECMEDDİN OKYAY (1883-1976)

Mürekkepçilik, aharcılık, okçuluk, gülcülük, mücellitlik, hattatlık ve ebruculuk Necmeddin Hoca'nın ilgi alanlarının bazılarıdır. Bu sebeple Hezarfen lakabıyla anılır. Ebruculuğu Edhem Efendi'den öğrenmiştir. 1916'da Medresetü'l-Hattatin'de başlayan ve Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde, 1948 yılına kadar geçen zaman içinde öğretmenlik yapmıştır.

ABDÜLKADİR KADRİ EFENDİ (1875-1942)

Kadıköy Osmanağa Camii imamı ve hatibi olan Abdülkadir Kadri Efendi, ebru sanatını Edhem Efendi'den öğrenmiş ancak, meslek edinmemiştir.

SAMİ BEY (1910-1933)

Necmeddin Okyay'ın ortanca oğludur. Mücellit ve müzehhip sanatkârıdır.

SACİD OKYAY (1910)

Necmeddin Okyay'ın küçük oğludur. Sacid Bey 1936-1973 yılları arasında Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde cilt ve ebru hocası olarak vazife görmüş, başarılı eserler vermiştir.

MUSTAFA DÜZGÜNMAN (1920-1990)

Ebru sanatının en büyük ustalarından biri olan Mustafa DÜZGÜNMAN, 1920 senesinde Üsküdar'da doğmuştur. Babası Mehmet Saim DÜZGÜNMAN, Aziz Mahmut Hüdai Camii imamlarından idi. Aynı zamanda Üsküdar'da aktarlık ile meşguldü. Annesi, Emine Şükriye DÜZGÜNMAN'dır. Ebru ve cilt sanatını öğrenmek isteyen Mustafa DÜZGÜNMAN, o zamanlar Güzel Sanatlar Akademisi'nde ebru ve cilt hocası olan, kuzeni Necmeddin OKYAY tarafından 1938 senesinde Akademi'ye kayıt ettirilmiş ve orada ebru ve Tarz-ı Kadim Cilt öğrenmiştir. O tarihten vefatına kadar, aralıksız olarak 42 sene ebruculuğu devam ettirmiştir.

Yalnızca ebru ve cilt ile uğraşmayan DÜZGÜNMAN, Hafız Muhiddin Bey ve Çarşamba Tekkesi Şeyhi Hayrullah Efendi gibi ustalardan dinî musikiyi de öğrenmiştir. Bunun yanında aynı zamanda usta bir fotoğrafçı idi.

Mustafa DÜZGÜNMAN 1952 senesinde Süheyla Hanım ile evlenmiş ve bu evlilikten iki evlât sahibi olmuştur.

1953-1979 yılları arasında Mustafa DÜZGÜNMAN, Aziz Mahmud Hüdai Efendi Türbedarlığı'nda bulunmuştur.

Klasik Türk Ebruculuğu'nu zamanımıza kadar hiç bozulmadan taşıyarak, bu sanatın yurdumuzda ve dünyada tanınması ve gelişmesine büyük katkıda bulunmuştur. Aynı zamanda biribirinden değerli ebru sanatçıları yetiştirerek bu sanatımızın unutulmasını da önlemiştir. Bununla beraber, hocası olan Necmeddin OKYAY'ın bulduğu çiçekli ebruyu ıslah etmiş ve bugünkü durumuna getirmiştir. Diğer taraftan çiçekli ebru ailesine papatyayı kazandıran odur.

Baba mesleği olan aktarlık ile birlikte kesintisiz olarak 42 yıl ebruculuğu meslek edinen büyük sanatçı Mustafa DÜZGÜNMAN, 12 Eylül 1990 tarihinde vefat etmiştir. Kabri Karacaahmed Mezarlığı'ndadır.

N. Serhan AYTAN

GENEL RENK BİLGİSİ

Renk ve boya konusuna değinmeden önce, anlatmaya çalışacağımız konular, sadece ebru yapımında değil, yaşantımız boyunca etrafımızdaki cisimleri daha iyi değerlendirmemizi sağlayacaktır. Tarih boyunca ebru sanatı ile ilgilenen kişiler ve toplumlar kendilerine göre teknikler ve metodlar geliştirmişlerdir. Bu teknik ve metodlara göre değişik boyalar kullanmışlardır. Yüzyıllardan beri sürüp gelen boya elde etme teknikleri ile birlikte teknolojinin sunduğu imkânlardan da geniş olarak faydalanma yoluna gideceğiz.

Bütün cisimlerde bir ışık kaynağından aldıkları ışık renklerinin tümünü veya bir bölümünü yansıtma özellikleri vardır. Bu yansıttıkları renk veya renkler o cismin rengini gösterir.

Renkleri, ışık renkleri ve boya renkleri olarak iki ana başlıkta toplayabiliriz. Kısaca ışık renklerine değindikten sonra ebru yapımında kullanılan boya renkleri ve karışımlarına değineceğiz.

Ana ışık renkleri dendiği zaman akla yedi ışık rengi gelir. 1670 yılında Newton bir deney yaptı. Tamamen karanlık bir odaya bir delikten ışık verdi. Işık bir üçgen prizmadan geçtikten sonra güneş tayfı renklerine ayrılmıştı. Bu renkler sırası ile magenta, kırmızı, sarı, yeşil, siyan mavisi, koyu mavi ve menekşe morudur. Gerçekte ana ışık renkleri kırmızı, yeşil, mavidir. Bu ana renklerin kendi içindeki karışımlarından diğer renkler oluşur. Yeşil ışık ve kırmızı ışık sarı ışığı, mavi ışık ve yeşil ışık lacivert ışığı, magenta ve koyu mavi ışık koyu kırmızı ışığı vermektedir. Magenta, mavi ve yeşil ışıkları üst üste getirirsek beyaz ışığı elde ederiz. Bu karışımlar boya renklerinde aynı sonuçları vermez.

Gündüz vakti ağaçların yapraklarına bakacak olursak yeşil olduklarını görürüz. Ağacın yaprakları beyaz ışığı oluşturan kırmızı, mavi ve yeşil ışık renklerinden mavi ve kırmızı ışıkları emerek sadece yeşil ışık rengini yansıttığı için yeşil görünürler.

Güneş tayfı renklerini sıcak ve soğuk renkler olarak ikiye ayırabiliriz. Kırmızı, turuncu, sarı sıcak renk grubuna; mor, mavi ve yeşil renkler de soğuk renk grubuna girerler.

Sıcak renkler hacimleri daha küçük gösterirler. Sıcak renklerin yoğunlukta olduğu bir ebru levhamızı küçük bir odanın duvarına yerleştirirsek, bu olumsuz bir etki yapacak ve gözümüzü rahatsız edebilecektir.

Renklerin bir kısmının geriye doğru çekilen bir görünüş taşıdıklarını ve bizde psikolojik olarak suyun, havanın, yeşil çayırın serinliğini, sessizlik ve huzurunu uyandırdıklarını sezeriz. Bundan dolayı böyle renklere soğuk renkler denir. Maviye benzer yani mavi ve yeşil ile içine bu renklerin karıştığı diğer renkler, soğuk renkler grubunu oluştururlar. İnsana sessizlik ve serinlik veren soğuk renkler eşyaları geri planlarda göstermek, uzağı anlatmak nitelikleri olmakla beraber hacimleri daha büyük gösterirler. Dinlendirici olan soğuk renkler hareketsiz, statik bir etki yaratırlar. Bundan dolayı kendilerine negatif renkler denir (Renk ve Armoni Kuralları, s. 37, p. 7).

Goethe morla sevinç, koyu mavi ile sakinlik fikrini birleştirirken, yeşile çekicilik, açık sarıya soyluluk fikrini ortaya koyuyordu.

1913'te Fransız Hekimleri Meclisi, hastane salonlarının uygun renklere boyanmasını öğütlemekteydi. Coşkular için mora, umutsuzlar için kırmızıya, ağır kanlılar için sarıya, aynı zamanda okulun yeşile, kışlaların kavuniçine boyanmasını öğütlemişlerdi (Meydan Larousse, cilt 10, s. 530).

BOYA RENKLERİ

Güzel renk kompozisyonları oluşturmak gerçekten çok önemlidir. Teknik olarak güzel bir ebru yapılsa da seçilen renkler uyumsuz ise onca emek boşa gider. Belki de sanatçının sanatı ve renk zevki orantılı olarak gelişmektedir. Fakat bir sanatçı hiçbir zaman mükemmeli yakaladığını savunmaz. Bu yüzden arayışlarını devam ettirerek daha iyiyi bulma çabasındadır. Her sanatçı arkadaşımızın kendisine özgü bir stili vardir.

Ebru yapımında ençok kullanılan boya hammaddeleri oksit kırmızı, oksit sarı, oksit siyah, lahur çiviti ve çamaşır çivitidir. Oksit kırmızı ve lahur çiviti karıştırıldığında elde edilen renk kahverengidir. Oksit kırmızı ve oksit sarı ile turuncu, lahur çiviti ve oksit sarı ile yeşil elde edilir.

Yan yana konan renkler birbirleri üzerinde yaptıkları etkiler dolayısıyla oldukları renkten farklı gözükürler. Örneğin oksit sarı ve oksit kırmızı yan yana kullanıldığında oksit sarı turuncuya, oksit kırmızı mor renge yakın gözükür.

Özellikle battal ebru yaparken zemine ilk atacağımız boyanın siyah olması tercih edilmelidir (bir rengin iki tonunu kullanacağımız battal ebrular hariç). Zira siyah boya diğer renkleri daha canlı ve aktif gösterir. Aralarında görülen ince beyaz damarlar ebruya hareket verir. Genellikle aradaki bu beyaz boşlukların kapatılması istenirse de ebruseverlerin çoğu bu boşlukları beğendiğini söylemektedirler.

Genel olarak boyaların rengini açmak için su ve öd kullanılmaktadır. Bunun yanında beyaz renk maddesi olarak kullanılan üstübeçle de açık renkler elde edilebilir. Fakat üstübeç kullanırken çok dikkatli olunması gerekmektedir. Üstübecin fazlaca ilave edilmesi durumunda renkler griye döner. Bu işlemin tersini boyaların rengini oksit siyah ile koyulaştırmaya çalışırken görürüz. Oksit siyah ilave ettiğimiz renk kirlenir, rengi soluklaşır ve gri renge yakın yeni renkler elde ederiz.

Ebru yapımında en önemli noktalardan biri, su üzerine boyaların koyu renklerden başlanarak, açık renklere doğru serpilmesidir. Zira koyu renkler açık renklerin etkisini azaltır. Boyaların su üzerinde durması ve birbirlerine karışmaması için sığır ödü kullanılır. Boyaların içindeki öd miktarı aynı zamanda onların kuvvetini belirler. İçinde ödü az olan boyalara kuvveti az, içinde öd miktarı fazla olan boyalara kuvvetli boyalar denir. Boyaların içindeki sığır ödü ve su miktarları çok hassas bir biçimde birbirleriyle orantılıdır. Koyu renkli boyalara kuvveti az olacak şekilde, açık renkli boyalara ise kuvveti fazla olacak şekilde öd ilave ederiz. Bu durum bize ebru yapımında kullanılan renkleri uyumlu olmak şartı ile öd ve su oranını ayarlayarak dilediğimiz gibi kullanma imkânı vermektedir. Örneğin koyu renk boyaların içine fazla öd koyarak koyu olmasına rağmen en sonda kullanabiliriz.

EBRU YAPIMINDA KULLANILAN MALZEMELER

KÂĞIT

Kâğıdın, emici özelliği fazla ve mat olanları tercih edilir. En çok 60 veya 80 gr. 1. hamur kâğıtlar kullanılır. Fakat 70x100 cm. ebadında ebru alınacak kâğıtların 100-120 gr. olması gerekmektedir. Bunun nedeni ince kâğıtların tekneden çıkartılırken yırtılmasıdır. Ebru yapımına yeni başlayan arkadaşlara 2. veya 3. hamur kâğıtları tavsiye ederim. Emici özelliği fazla ve ucuz olmasından dolayı tercih sebebidir. Yapılan ebrulara eski havası da veren bu kâğıtlar, eskiyi seven kişilerce de özellikle aranmaktadır. Kullanıma sunulan kâğıt boyutu 70x100 cm.'dir. Bunu ikiye veya dörde bölerek kullanılacak ölçülere getirilir. Yüzleri parlak olan kâğıtlar ancak hafif ebru yapımında kullanılabilir. Bozuk yaptığınız ebrulu kâğıtları atmayın. Çünkü bunları kurutup diğer yüzlerini, en azından ebru kâğıda alındıktan sonra yüzeyde kalan boya artıklarını temizlemek için kullanabiliriz. Zira tekrar kullanacağımız her çeyrek ton kâğıt doğadan bir ağacın eksilmesini önleyecektir.

TEKNE

Ebru yapımında tekne tabir ettiğimiz kaplar kullanılır. Tekneler alüminyum veya galvanizden yapılır. Eskiden içi ziftle kaplanmış, budaksız çam ağacından yapılmış tekneler kullanılırdı. Galvaniz teknelerin, özellikle içinde kitre varken taşınması çok zordur. Alüminyum tekneler hafif ve ucuz olmalarından dolayı tercih edilirler. Teknenin yukarıda verdiğimiz kâğıt boyutlarından bir miktar büyük olması gerekmektedir. Çünkü kâğıt tekneye yatırıldığı zaman biraz genleşmektedir. Bu sebepten tekne ölçüleri enaz 17.2x25.2 cm, 35.2x50.3 cm, 50.5x70.3 cm olmalıdır. En büyük boy olan 74x104 cm teknelerde ise 4 cm'lik fazlalık kâğıt genleşmesi için değil, büyük kâğıdın tekneye yatırılması zor olduğu için verilmektedir. Genel olarak 35x50 cm. olan tekneler tercih edilir. Tekne büyüdükçe hakimiyet zorlaşmakla birlikte daha zevkli çalışmalar yapılmaktadır.

FIRÇA

Fırça yapımında gül dalı tercih edilmektedir. Gül dalı istenilen kalınlıklarda düzgün olarak bulunduğu, boyalar serpilirken parmağa vurulan darbelerde esnediği ve parmağımızı acıtmadığı için tercih edilmiştir. Bu dalların 25-30 cm. boyunda ve 5-6 mm. çapında olanları tercih edilirler. Kalın fırçaların, daha fazla boya geleceği için genellikle sonra atılacak boyalarda yani kuvveti fazla olan renkler için kullanılmasında fayda vardır. Gül dalı bulunmadığı zaman diğer fazla sert olmayan dallar da kullanılabilir. Gül dallarının diğer bir özelliği uzun süre suyun içinde kalsalar

bile küf oranının diğer malzemelere göre daha az görülmesidir. Fırça yapımında gül dalı kullanılıp, ebru yapılan mekân havalandırılırsa küf olayı hiç görülmeyebilir. Küf, boyanın gerçek rengini bozar. Daha kirli ve mat bir hale getirir. Özellikle çiçek yapımında kullanılan renklerin fırçalarının gül dalından yapılmış olmasına dikkat edilmelidir.

Ben, gül dalının fırça yapımında kullanılmasını üstadımız Necmeddin Okyay'ın gül yetiştiriciliğinden kaynaklandığını sanıyordum. Zira Hocamız dörtyüz kadar çeşidi yetiştirmiş ve bunların Latince isimlerini bilirmiş. Oysa bunun böyle olmadığını ve gül dalının küflenmeyi azaltmasından dolayı tercih edildiğini öğrendim.

Fırçalara sarılacak olan kıllar at kuyruğundan olmalıdır. At yelesi ince telli olması sebebi ile iyi sonuç vermemektedir. Yaşlı atın kuyruğu daha kalın telli olduğu için daha çok tercih edilmelidir. Kalın telli olan kıllardan yapılan fırçalar daha uzun ömürlü olmaktadırlar. Eskiden at kuyruğu bulunması çok zordu. Fakat şimdi düzgün işlenmiş bir biçimde fırça imal edilen yerlerden temin edilmektedir. Bağlama ipi olarak naylon veya misina kullanılmasında fayda vardır.

Bir miktar kıl alın. Bunları, ince bir tabaka halinde avucunuzun içine yerleştirin. Kılların uzunluğu 4-5 cm. olmalıdır. Kılların 1,5 cm.si gül dalının uç kısmına gelecek şekilde yerleştirin ve avucunuzu kapatın.

Diğer elinizle misinayı (∩) şekle getirin. Bir ucunu aşağıda bırakarak diğeri ile sopanın ucuna mümkün olduğu kadar yakın olacak şekilde sıkıca sarılır (resim: 1).

Resim: 1

Sonuna gelindiği zaman kalan gözden, sardığımız ucu geçiririz. Altta bıraktığımız ucu çekeriz. İki ucu da oldukları istikamete doğru çekeriz. Düğüm sardığımız bölmenin içinde kalacaktır. Misinamızın fazlalıklarını keseriz. Bu şekilde sarılıp düğümlenen fırça hem düzgün olmakta hem de fırçanın boya ile temas eden kısımlarının, ip veya diğer bağlama malzemeleriyle gereğinden fazla büyümesi önlenmektedir. Eğer bu bağlama şekli gerçekleştirilemezse, sıkıca bağlanması da ye-

terli olacaktır. İstenirse sapın uzun tarafına doğru artan kılları, bir maket bıçağı yardımı ile kesin. Bu hem fırçanın görünümünü daha güzel gösterecek, hem de kavanozda fazla boya olması halinde burada boya kalmasını ve isteğimiz dışında teknemize boya dökülmesini engelleyecektir. Kılları keserken gül dalına zarar verilmemesine dikkat edilmelidir. Kılların sapın üzerine gelen kısımlarını yapıştırıcı kullanarak yapıştırın. Bundan sonra fırçanın uç kısımlarını, boyu 1 cm. olacak şekilde kesin (resim: 2)

Resim: 2

Fırça basit bir araç olarak görülmesine karşın çok önemlidir. Yağlı boya fırçaları Türk Ebrusunun yapılması için uygun değildir. Yağlı boya fırçalarında boya çok çabuk bittiği için su üzerine serpilen boya çapları eşit olmaz. Bu sebepten dolayı kullanılmazlar. Oysa bizim ebrumuzda boya su üzerinde yayılırken bağırsak gibi birbirini izlemesi ve çaplarının eşit olmasını isteriz. Bazı kişiler su tutması için kılların içine % 30 naylon kıl karıştırılması gerektiğini savunuyorsa da buna gerek yoktur. Çünkü naylon, kılları dik tutmakta ve boyayı istediğimiz yere atmamızı zorlaştırmaktadır. Fırçanın ucundaki kıllar zamanla hafifçe eğilmektedir. Bu da boyaların istediğimiz yere gitmesini kolaylaştırmakta ve boyaların su üzerinde bağırsak gibi birbirlerini takip ederek açılmasını sağlamaktadır. Bu sonuç olarak çok güzel olmaktadır.

SIĞIR ÖDÜ

Öd, boyaların kitreli suyun üzerinde durmasını sağlar ve birbirlerine karışmasını önler. Öd yerine eskiden tütün yaprağı suyu ve haraza suyu kullanılırdı (Türk Sanatında Ebru, s. 11). Sığır ödünün içindeki safra asidleri zaman içinde boyayı parçalamaya devam ederek, kâğıt üzerinde tamamen pürüzsüz, kadife gibi olmasını sağlar. Bazı boyalara gereğinden fazla öd konması halinde bu giderilebilir. Bir süre sonra boya dibe çökmekte, öd ve su üstte kalmaktadır. Üstte toplanan

su ve ödü bir şırınga yardımıyla alabiliriz. Çünkü zaman içinde buharlaşarak azaldığı için etkisini de kaybetmektedir.

Bazı yayın organlarımızda öd yerine yağ kullanıldığı veya ödün tekneye döküldüğü gibi yanlış veya mümkün olmayan teknikler verilmektedir. Öd, tekneye direkt olarak karışması halinde yüzey gerilimi oluşturacak ve boyalarımızın açılmasını önleyecektir. Yanlışlıkla tekneye öd karışması halinde çözüm yolu hatalar ve düzeltilmesi bölümünde verilmiştir. Ödü mezbahalardan veya mahallenizdeki ciğercilerden temin edebilirsiniz.

Ödü, bir kabın içine koyun. Bu kabı, içinde su kaynayan diğer bir kabın içine yerleştirin (Benmari Metodu). Yaklaşık olarak 20 dakika bu şekilde kaynatın. Kabı dışarıya alın ve üzerinde biriken köpüklerden temizleyin. Soğuduktan sonra bir tülbentten süzerek bir litrelik cam kavanozlarda buzdolabında saklayabilirsiniz. Ödü açık havada kaynatmak veya kaynarken mutfak aspiratörünü çalıştırmakta fayda vardır. Çünkü kötü kokmaktadır. Kaynatma işleminden sonra gerektiği kadarı alınmak üzere buzdolabında saklanması, etkisini kaybetmeden uzun bir süre kullanılmasını sağlar. Halk arasında ödün zehirli olduğu gibi yanlış bir kanı vardır. Öd zehirli olmamakla birlikte tuzlu, acı bir tadı vardır.

KİTRE

Suyun yoğunluğunu arttırmak için yüzyıllar boyunca çeşitli maddeler kullanılmıştır. Bunların belli başlıları kitre, hilbe (boy tohumu), sahlep, ayva çekirdeği, deniz kadayıfı ve keten tohumudur.

Kitre, Anadolu'da yetişen geven (astragalus) türü dikenli bitkilerden elde edilen yapışma özelliği az olan bir zamk çeşididir. Bitkilerin çevresi temizlenir, geniş çukurlar açılır ve bitkiler saplarından kesilerek özsuyunun akması sağlanır. Ayrıca bitkiler kesilmeden gövdesinden veya dalları arasından sızan ve havayla temas ederek katılaşan bitki özsuları da toplanır. Kitre kozmetik ve tekstil sanayiinde geniş olarak kullanılmaktadır. Piyasada aktarlarda bulunabilen kitrenin plaka halinde, beyaz ve topraksız olanları tercih edilmelidir. Yeni mahsul kitre kullanımı daha iyidir. Daha fazla su kabul eder. Kitre geven bitkisinin yetiştiği toprağa göre de farklılık göstereceği için kesin olarak kitreye ilave edilecek su miktarını veremiyoruz. Piyasada toz kitre de bulmanız mümkündür ancak iyi netice vermemektedir. Fakat kitreye acil ihtiyaç olan durumlarda geçici olarak kullanılabilir.

Kitreye konulan suyun sertlik derecesini kontrol edebilmek için genellikle piyasadaki hazır şişelenmiş sular tercih edilmelidir. Kitreye konulacak su musluk suyu ise kesinlikle sertlik düşürücü filitreden geçirdikten sonra kullanılmalıdır. Mümkünse saf su (distile su) kullanılmasında yarar vardır. Akülerde ve ütülerde kullanılan saf suyun elde edilmesi zahmetli ve pahalıdır. Buzdolabının buzluğundan oluşan karlanmadan elde edilen su, içinde yağlar ve yabancı maddeler olması sebebi ile kesinlikle kullanılmamalıdır.

Alacağımız 30-35 gr. kadar kitreyi bir kabın içine koyup, üzerine 1,5-2 litre su ilave edelim (resim: 3). Yaklaşık, dört-beş saat sonra kitre şişip deniz anası gibi yumuşak ve saydam bir hale gelir. Bunu elimiz ile yoğurmalıyız (resim: 4).

Yoğurma işlemi bittikten sonra üzerine 2 litre kadar su ilave ederiz. Kitre yine şişmeye devam edecek ve sulu bir lapa haline gelecektir. Üzerine su ilave edip, tekrar elimizle yoğuralım (resim: 5). Kitre katılaşırsa tekrar su ilave edebiliriz. Kaba konulduktan iki veya üç gün geçtikten sonra kitrenin yoğunluğu yaklaşık olarak koyu bir sahlep kıvamına gelmiştir. Kitre, bir patiska veya Amerikan bezinden yapılmış torbadan birkaç kez süzülür. Fakat çok zorlama olup kitre parça parça dökülü-

Resim: 3

Resim: 4

yorsa biraz daha su ilave edip, yoğurma işlemine döneriz. Bu durumda kitreyi hemen kullanamayız. Hemen kullanılması gerekiyorsa birkaç kez süzme işlemi yapıldıktan sonra sona kalan tortulu kısmı fazla sıkmadan torba içinde bırakırız.

Resim: 5

Kitreyi tekne içine boşalttıktan sonra, genellikle biraz yoğundur. Kitrenin kıvamı elde edeceğimiz ebruyu doğrudan ilgilendirmektedir. Çok koyu kitre boyanın, üzerinde açılmasını engellediği gibi, gereğinden fazla sulu olanlar da boyaların gereğinden fazla açılmasına ve renklerin soluk olmasına yol açacaktır. Koyu kitrede çiçek yapmaya kalkarsak boyaları çubukla şekillendirme esnasında bıraktığımız yerde kalmayıp geri çekilecektir. Sulu olan kitrede durum tersi olacak ve bıraktığımız yerde durmayarak hareketine devam edecektir. Her iki durumda çiçeğimiz bozulacaktır.

Durum böyle olunca kitrenin kıvamını ayarlamak, güzel ebrular yapabilmek için çok önemlidir. Kitrenin ayarını tam olarak yapabilmek için, elimize sivri uçlu bir çubuk alırız. Bu çubuğu kitrenin üzerinde süreriz. Eğer kitre koyu ise geri çekilir, sulu ise hareketine devam eder. Tam kıvamında ise olduğu yerde kalır. Bu kıvam özellikle çiçek yapımı için çok uygundur. Sadece battal veya şal türünde ebrular yapılacaksa su oranının biraz arttırılması gerekmektedir.

Özellikle yeni tekne açılmışsa, aradan bir veya iki saat geçtikten sonra kitre yeniden koyulaşabilir. Kitre tamamen suyun içinde şişmemiştir. Bu yüzden zaman zaman kitrenin kıvamını kontrol etmekte fayda vardır. Kitre ortalama iki veya üç hafta bozulmadan kalabilir. Bazı arkadaşlarımız kitrenin bozulmaması için serum veya benzeri maddeler karıştırıyorlarsa da tercihan bir tekne üç hafta içinde bitirilmelidir. Yaz aylarında kitrenin ve boyaların ayarı buharlaşma neticesinde çabuk değişmektedir. Bundan dolayı daha fazla ilgi istemektedir. İlgi alanları, çok geniş olan üstadlarımız yaz aylarında tekne açmamışlardır. Bu durum bazı kişilerce yazın ebru yapılmaz olarak değerlendirilmiştir. Oysa bugün yaz ve kış aylarında aynı kalitede ebru yapabiliyoruz. Bununla birlikte 18°C en müsait ortamdır.

Sahlebin kullanılmasından iyi sonuç elde edilmesine karşılık, pahalı olması ve saf sahlep bulunması zor olduğu için tavsiye etmemekteyim. Bir çeşit orkidenin kökünden elde edilen sahlep, orkidelerin neslinin geleceği açısından da uygun bulmamaktayım.

Ayva çekirdeğinin fazla bulunamaması ve suya fazla yoğunluk vermediğini de gözönünde bulundurarak kullanılmasını tavsiye etmemekteyim. Sadece deneme olarak yapılmasında sakınca yoktur.

Eskiden, ebru sanatkârları yağmur suyu kullanırlarmış. Fakat bugün, kirli şehirlerdeki yağmur sularının ebru yapımında kullanılması mümkün değildir.

BOYALARIN HAZIRLANMASI

Yüzyıllardan beri denenmiş ve olumlu sonuç alınan yöntem; mermer bir plaka üzerinde, yine mermerden yapılmış ve eltaşı anlamına gelen disteseng kullanılır. Bu yolla hazırlanan boya çok çabuk terbiye olmakta ve fazla uğraşmadan çabuk netice vermektedir. Mermer plaka yerine kalın bir cam da kullanılabilinir.

Ezilecek toz boyadan, bir miktar mermerin üzerine konulur. Ortası çukurlaştırılarak bir miktar su konur (resim: 6). Bir ispatula yardımıyla boya yavaş yavaş karıştırılır. Boyanın bu anda kı-

Resim: 6

vamı yoğurt gibidir. Bu sırada el taşını mermer plaka üzerinde (∞) hareket ettirerek boyalar ezilir (resim: 7). Yaklaşık onbeş dakika, bu işlem yapıldıktan sonra, boyalar bir cam kavanoza konulmalıdır. Boya ezme işlemine, açık renk boyadan başlanır. Mermer plakamızı yıkama olanağımız yoksa, plakamızın üzerine ezeceğimiz daha koyu olan boyayı ezebiliriz. Örnek olarak sarı renk boyadan başlayıp, ikinci olarak kırmızı, üçüncü olarak siyah boyayı ezeriz. İlk etapta boya hazırlanırken mümkün olduğu kadar çok miktarda boya ezmekte fayda vardır. Bu sırada ezdiğimiz boyaları koyduğumuz kavanozlar ana kabımızdır. Ana kabımızdaki boyalarda öd yoktur. Uzun süre karıştırılmadan ödle birlikte duran boyalarda giderilmesi çok zor olan kumlanma görülmektedir.

Resim: 7

Yeni hazırlanan boyaların, kullanılacak kıvama gelmesi için öd ile beklemesi gerekmektedir. Aksi halde özellikle birinci hamur kâğıda tutunamazlar. Kâğıt üzerinde kumlu gibi gözükür ve çok geçmeden kâğıttan akarlar. Bu sebeple boyalar hazırlandıktan sonra boya cinslerine ve sizin boyayı ezmedeki başarınıza bağlı olarak, bir veya iki hafta, bazen de daha fazla süren bir zamana ihtiyaç vardır. Bu işleme boyaların terbiye olması denir.

Ebru sanatçısının boyaları terbiye olması sırasındaki zamanı boşa geçmemesi ve her istediği zaman terbiye olmuş boya bulabilmesi için ana kabından başka ikinci bir kaba ihtiyacı vardır. İşte bu kaba orta kap denir. Bu orta kabımızdaki boyanın su ve öd ayarının çok hassas olmasına gerek yoktur. Zemine atacağımız birinci boyanın kitre üzerinde 4-5 cm. açılacağını düşünerek bundan fazla öd konulmamalıdır. Su oranı biraz fazla olabilir. Zaten bu sürede, fazla konan su buharlaşacaktır.

Yarım litrelik bir kavanozun içine ana kabımızdan 3 cm. kadar boya, 2 cm. kadar su, 70 damla öd ilave edilir. Orta kabımızda terbiye işlemine tabi tutulan boyalarımız bekledikten sonra kullanılmaya müsait bir hale gelir. Ödün içindeki safra asitleri boyanın tamamen parçalanmasını sağlar. Boyaları terbiye işlemi sırasında zaman zaman karıştırmalıyız. Eğer bu orta kabımızdaki terbiye olmuş boya azalır ve ana kabımızdan az miktarda da olsa boya ilave edersek, orta kabımızdaki terbiye olmuş boyayı bozmuş oluruz.

Ebru yapımında kullanılan boyalarda ana renk olarak kullandığımız boyalar oksit sarı, oksit kırmızı, oksit siyah, çamaşır çiviti, lahur çiviti, beyaz renk içinde üstübeç kullanılır. Son yıllarda oksit kahverengi, oksit yeşil ve oksit mavi boyalar da kullanılabilir olmalarına karşılık, renk karışımlarından elde edeceğimiz renkler kadar olumlu sonuç vermemektedir. Özellikle oksit yeşil ve oksit mavi boya kabımızın dibine çökmekte ve çok zor olarak tekrar su ile karışmaktadırlar.

Fakat yüzey gerilim maddeleri içeren, toprak veya oksit boya diye piyasada satılan boyalar vardır. Bu tür boyalar ebru yapımında kullanılamaz. Bunları diğerlerinden ayırmak kolaydır. İlk

bakışta renkleri çok canlı ve parlaktır. Kuşkulandığınız toz boyayı kitreli suyun üzerine serptiğinizde kendiliğinden boya kitreli su üzerinde yayılır ve kitreye renk verir. Bu boyalar kullanılmamalıdır. Boyaların denemesini yaparken teknemizdeki kitreli suyu kullanmayıp, bir miktar kitreli suyu bir bardak veya tabağa koyarak deneyebilirsiniz. Zaten kullanmayı deneseniz dahi bunu başaramazsınız. İçinde aktif maddeler bulundurdukları için, boyayı atar atmaz tekne yüzeyini kaplayacaklardır. Önceden atılan boyalar varsa bunları sıkıştıracak veya üzerine başka boya atılmasına engel olacaklardır. Ayrıca kitreli suya karışarak kısa bir zaman içinde bozulmasına neden olacaktır.

Son yıllarda tıpkı oksit boyalar gibi, su içinde erimeyen pigment boya çeşitleri de ebru yapımında kullanılmaktadır. Pigment boyaların organik ve inorganik çeşitleri vardır. Plastik boyama maddesi ve tekstil sanayiinde kullanılmaktadırlar. Özellikle inorganik olanlar, kansorejen maddeler ihtiva ettikleri için fazla kullanılmamaktadırlar. Organik olan pigment boyalar kullanılabilir. Fakat yine de tedbirli olup koklanmamasında fayda vardır. Özellikle klasik ebru yapan biz ebrucular pigment boya çeşitlerini fazla kullanmamaktayız. Çiçekli ebruların yapımında tercih edilmektedir. Bazı pigment boya çeşitleri sudan ağır değillerdir. Bunları su ile karıştırmanız mümkün değildir. Suyu kabul etmezler. Bu boyaların içine bir miktar öd damlatılır. Mümkünse havanda döveriz. Dövme işlemini yaparken, havanın içine bir miktar su ilave ederiz. Bu işlemi yaparken havanın üzerini örtmeliyiz. Zira boya tozabilir. Havanda ezilen boyaları tekrar mermer plakamız üzerinde ezmekte fayda vardır. Zira bazı pigment boya çeşitlerini mermer plaka üzerinde ezilmeden de kullanılabilinmesine karşılık bunları tespit edene kadar, bütün boya çeşitlerini ezerek kullanmakta yarar vardır.

Boyaların öd ayarları, hangi renk sırası ile kullanılacağı göz önüne alınarak yapılır. Aynı renk boyaların birinin kuvveti az (az ödlü), diğerinin kuvveti fazla (fazla ödlü) olacak şekilde ayarlanması gerekmektedir. Böylece boyamızı zeminde veya üst sıralarda kullanabiliriz. Fakat bir bakışta boyanın kuvvetlerinin ayrımlarının yapılması zordur. Bunu ortadan kaldırmak için kuvveti az olan boyayı küçük bir kavanoza, kuvveti fazla olan boyayı daha büyük bir kavanoza koymamız, boyaların kuvvetini hatırlamak bakımından önemlidir. Boyaları koyacağımız kablar özellikle cam olmalıdır.

Bunun önemini vurgulamak için size başımdan geçen bir olayı anlatayım: Ebru kursuna devam eden bir arkadaşın boyaları kitreli su üzerinde çok yavaş açılıyordu. İlk akla gelen soru filitreden geçirilmemiş olan şehir şebeke suyunun kullanılmasından kaynaklanan bir olayın olması geliyordu. Fakat arkadaşımız böyle bir hata yapmamıştı. Zaten diğer arkadaşların boyası kitreli su üzerinde olumlu sonuç veriyordu. Bütün sorun boyalardan kaynaklanıyordu. Boyalar yeniden hazırlandı. Geçen bir hafta içinde sorunun ne olabileceğini düşünüyor ve bir anlam veremiyordum. Bir hafta sonra yeni hazırladığımız boyalar yine aynı sorunu çıkartıyordu. Sonunda, arkadaşımızın benim tavsiye ettiğim cam kavanozların yerine plastik jel şişeleri kullandığını fark ettim.

Lahur çivitini bazı arkadaşlar ezerek toz haline getirdikten sonra kullanmaktadırlar. Fakat buna gerek yoktur. Mıcır büyüklüğünde olan lahur çivitini, önceden ısıttığınız kavanozun içine koyun. Üzerine kaynamış su ilave edin. Biraz karıştırın. Karıştırma işlemini yaparken, fırçanızı kullanmayın. Bu hazırladığınız boyayı, soğuduktan hemen sonra içine gerekli miktarda sığır ödü koyarak kullanabilirsiniz. Kullanırken hemen hemen hiç sorun çıkartmaz. Boyalardan yeni renkler üretilmesinde yaygın olarak kullanılır.

TOPRAKTAN BOYA ELDE EDİLMESİ

Topraktan, boya elde etmek çok zevkli olmakla birlikte biraz zor ve zahmetli bir iştir. Boya hazırlayacağınız toprağı, taşından ve diğer yabancı maddelerden arındırmak için bir elekten geçirilerek almakta fayda vardır. Aldığımız bu toprağı, havanda veya mermer plakamız üzerinde parçalarız. Daha sonra bu toprağı pudra haline gelince mermerin üzerinde kuru olarak ezeriz. Toz haline gelen bu toprağı 1 veya 2,5 litrelik kavanozun içine koyup üzerine su ilave ederiz. Karıştırdıktan sonra iki veya üç dakika beklettikten sonra, dibindeki tortuyu almadan üst tarafındaki bulanık suyu diğer bir kavanoza alırız. İkinci kavanozumuzun üzerine su ilave ederek karıştırırız. Bunu da iki veya üç dakika beklettikten sonra yine üst kısımdaki bulanık suyu diğer bir kavanoza alırız. Eğer bu son işlem sırasında, kabımıza tortulu kısımdan geçtiyse veya kuşkunuz varsa, bu işlemi bir kez daha tekrarlamakta fayda vardır. Artık bu son işlemi de yaptıktan sonra, bu kabımızdaki boya tamamen dibe çökünceye kadar bekletiriz. Üzerindeki suyu bir şırınga yardımıyla alırız. En son dibinde kalan tortuyu başka bir işlem yapmadan öd ilave ederek kullanabiliriz.

Özellikle, İstanbul'daki Büyük Çamlıca'ya çıkarken toprak rengine dikkat edecek olursak, tepeye doğru toprak renginin kırmızıya yakınlaştığını görürüz. Boya yapılacak olan toprağın en koyu olan bölgeden alınmasında fayda vardır. Çamlıca toprağı doğal olarak yağlı gibidir. Kendi başına kullanıldığı zaman tütün rengini veya kavuniçi rengini verir. Diğer boyalar ile karıştırılarak güzel renkler elde edebiliriz. Ayrıca kâğıtta tutunmayıp, akan sorunlu boyaların içine karıştırıldığında, bu tür sorunlu boyaların ıslah edilmesinde kullanılır. Bundan başka etrafımızda gördüğümüz renkli topraklardan boya elde edebiliriz.

RENKLERİN KARIŞIM YOLU İLE ELDE EDİLMESİ

Yeşil boya elde etmek için sarı oksit boya ile lahur çivitini karıştırmak gerekmektedir. Lahur çiviti fazla olursa koyu yeşil bir renk elde ederiz. Çiçeklerin sapını veya yaprağını yaparken bu renk kullanılır. Sarı rengi fazla olursa fıstık yeşili elde edilir. Yeşil rengi karıştırırken, sarı üzerine lahur çiviti azar azar ilave edilmeli ve bu esnada karıştırılmalıdır. Böylece istenilen renk tonunun elde edilip edilmediği kontrol edilmiş olur.

Çamlıca toprağına, lahur çiviti ilave edilerek değişik tonda yeşil elde ederiz.

Oksit kırmızı ile lahur çiviti karıştırılınca kahverengi elde edilir. Lahur çiviti gereğinden fazla ilave edilirse renk siyah renge yakın bir renk olur.

Üstübecin üzerine oksit siyah ilave edilirse gri renk elde edilmiş olunur.

Pigment kırmızı ile çamaşır çiviti karıştırılırsa mor rengi elde ederiz. Pigment kırmızı ile lahur çiviti karıştırılırsa kahverengi olur.

BATTAL EBRU

Battal ebru, basit bir ebru çeşidi gibi görünmektedir. Çünkü, boyalar koyu renkten başlanarak açık renge doğru fırça yardımı ile kitreli su üzerine serpilir. Genel olarak herhangi bir müdahalede bulunmadan kâğıda geçirilir. İstenirse tekneye ilk atılan boyayı, bir biz (çubuk) yardımı ile dağıtırız. Bu boyaların kitreli su üzerinde eşit dağılımını ve kitreli su yüzeyindeki gerilimi dengeler. Boyalar tekneye serpildiğinde, ikinci serpilen boyalar kitreli su yüzeyindeki birinci boyayı

iterek kendine yer açar. İşte atılan bu ikinci boyanın kuvveti, birincisinden fazla olmalıdır. Birinci boya ile ikinci boyanın kuvvetleri aynı ise ikinci boyayı atarken fırçamızdaki boya miktarı birinciden fazla olmalıdır. Bunu sağlamak için daha kalın bir fırça da kullanabiliriz. Bir kavanozun içine orta kabımızdan 4-5 cm. boya alalım. Yaklaşık olarak bu boyanın içindeki su oranı % 40 veya 50'dir. Boyaya sığır ödü ilave ederken çok dikkatli olunması gerekmektedir. Boyaya ilave edeceğimiz her üç veya dört damla ödden sonra, boyayı teknede deneme işlemini yaparız. Bunu yaparken sabırlı olunması gerekmektedir. Boyaların ayarını yaparken dikkat edeceğimiz önemli faktörlerin başında kitrenin kıvamına, kitrede yüzey gerilimi ve kitre yüzeyinin köpüklü olmamasına dikkat etmeliyiz.

Kitreli su koyu ise boyalar açılamaz. Koyu kitreye göre ayarı yapılmış boyalar, ayarı normal yapılmış kitrede çalışırken gereğinden fazla açılır. Yine kitrenin yüzeyi köpüklerden iyi temizlenmeden ayarı yapılan boyalar bizi yanıltırlar. Çünkü köpükler yüzeyde mukavemet yaparak karşı güç oluşturacakları için boyalar yeterince açılamaz. Açılsın diye öd ilave edilen boyalar kitrenin köpüğü beş-altı tane ebru yapımından sonra temizleneceğinden, boyaların açılması yine gereğinden fazla olacaktır. Yine elimizden, boyalardan veya kullanılan malzemelerden bulaşan öd, yağ yüzeyde gerilime sebep olabilir. Bu gibi olaylardan birinin olduğunu hisseder veya aklınızdan geçirirseniz, teknenizin yüzeyini bunlardan arındırmanız gerekmektedir. Bunun için teknenin yüzeyine boş bir kâğıt koyup, bunu teknenin kenarına sürtmeden alınız. Bu işlemi iki veya daha fazla tekrarlayınız.

Bu, teknenin yüzeyini köpüklerden, yağdan ve diğer yüzey gerilimi yapan maddelerden arındırır. Bu tür olayları giderdikten sonra veya olmadığına emin olduktan sonra boya ayarlama işine devam edebilirsiniz. Boyanız kitreli suyun üzerinde yaklaşık olarak 4 cm. çapında bir daire oluşturuncaya kadar öd koymaya devam edin. Terbiye edilmiş boyanız yoksa ve ebru yapmak isterseniz sadece ikinci veya üçüncü hamur kâğıdı kullanabilirsiniz. Hazırladığımız bu birinci boyanın yarısına yakınını daha büyük olan bir başka kavanoza boşaltalım. İçine üç damlalık öd ve üç damlalık su koyalım. Daha açık bir renk istenirse öd ve su oranlarını bir miktar daha arttırabiliriz. Bu hazırladığımız ikinci boyamız kitreli su üzerinde 5-6 cm. çapında açılmasını sağlayacaktır. Hazırladığımız bu ikinci rengimizle birinciden daha açık bir renk elde etmiş olacağız. İlk hazırladığımız birinci boyadan üçüncü kavanozumuza 1 cm. kadar boya alalım. İçine on damla kadar öd, onbeş damla kadar da terebentin damlatırız. Bunu iyice karıştırdıktan iki saat sonra kullanılmasında fayda vardır. Son hazırladığımız boya neftli serpmelerde kullanılacaktır.

Hazırladığımız ilk iki boyadan kuvveti az (küçük kavanozdaki) olanı teknenin sağ altından başlanarak, sola doğru serpmeye başlarız. Sol başa geldiğimizde, bu sefer sağa doğru serpmeye devam ederiz. Yaklaşık olarak dört seferde teknenin yüzeyi fazla boya atılmadan kaplanmış olacaktır (resim: 8).

Serpme işlemi sırasında fırça sağ elimizdedir. Fırçayı tekneye 45°C'lik bir açı ile tekneden 5 cm. kadar yükseklikte sol işaret parmağımıza fazla hızlı olmamak kaydıyla yavaş yavaş vururuz Boya fırçanın içinden ön kısmına doğru hareket ederken bu ilk iki-üç darbe sırasında boya gelmez. Bu yüzden hareketleri şiddetlendirmemek gerekmektedir. Aksi takdirde boya şiddetle kitreli su üzerine çarpar ve dibe batıp yavaş yavaş yüze çıkar. Bu da anafor gibi kesik kesik bir açılma meydana getirir. Boyayı sırayla atmak ise boyanın yüzeyde eşit miktarda ve büyüklükte dağılmasını sağla-

Resim: 8

Resim: 9

mak içindir. Fakat bunun sağlanması o kadar kolay değildir. Battal ebrunun zorluğu bundan ileri gelir. Zaman içinde yavaş yavaş gelişecektir. Ebru kâğıda iyi geçmezse, mükemmel eserler ortaya çıkmasa bile boyaların kitreli su üzerinde dağılmaları insanın içini hareketlendirir, ruhunu aydınlatır

Ebru yapımına yeni başlayanların, boyaları orantılı atamamanın sıkıntısını çekeceklerine; boyaların su üzerindeki dansını seyretmenin mutluluğunu duymalarında, zevkini çıkartmalarında fayda var sanırım. Çünkü, dünyada bu zevkten mahrum maalesef milyonlarca insanın var olduğu unutulmamalıdır. Her şeyden önce bilinmesi gereken yapılan işin sevilmesi ve sabredilmesi gerektiğidir. Sabrın sonunda başarı kaçınılmazdır.

İsterseniz birinci atılan boyayı kalınca bir çubukla sağ alt köşeden başlayarak sola doğru ve aralıkları 5'er cm. olan (<) çizgiler çizilir (resim: 9). Bu işlem bittikten sonra bu işlemin tersi yapılır. Yine teknenin sağ alt köşesinden başlanarak yukarı doğru (M) çizgiler çizilir (resim: 10).

Resim: 10

Bundan sonra teknenin boyuna iki adet (∼), enine üç adet (S) harfini bir çubuk yardımı ile çizeriz. Köşelerine ve ortalarına (r) kavisleri yaparız. Bu işlem bitince, çok açılan boyamızdan yani kuvveti fazla olandan yine sağ alt köşeden başlayarak sola doğru boyamızı serpmeye başlarız. Sol başa gelince birinci atılan boyanın biraz üstüne gelecek şekilde bu sefer sağ tarafa doğru boyamızı serpmeye devam ederiz (resim: 11). Teknenin tamamı üç veya dört sırada kaplanmış olur. Havada uçuşan tozlar veya kitre yeni hazırlandığında, kitreli su üzerinde ufak ufak beyaz noktalar oluşmaktadır. Hem bunları kapatmak, hem de boyayı biraz sıkıştırmak için hazırladığımız neftli boyayı fırçaya aldıktan sonra, fırçayı elimizle iyice sıkıp, tekne dışında da birkaç kez silkeleriz. Oldukça yukarıdan tekneye serperiz. Bu darbeler hızlı ve serttir. Yüksekten serpilen bu boyamız ister neftli boya olsun ister olmasın Mustafa Hoca'nın tavsiye ettiği büyüklük mercimek tanesi kadardır. Mercimek tanesi kadar açılan neftli boyanın içinde, bazen topluiğne ucu büyüklüğünde beyaz noktacıklar oluşur. Bunlar da tekne yüzeyinde tozlardan veya yeni kitreden oluşan beyaz delikler ile bir uyum halinde karışmasını sağlar. Bazen bu neftli boyanın içinde beyaz noktacıklar oluşmayıp, boyanın kenarları hafif renkli ortasına doğru koyulaşan bir hal alır.

Resim: 11

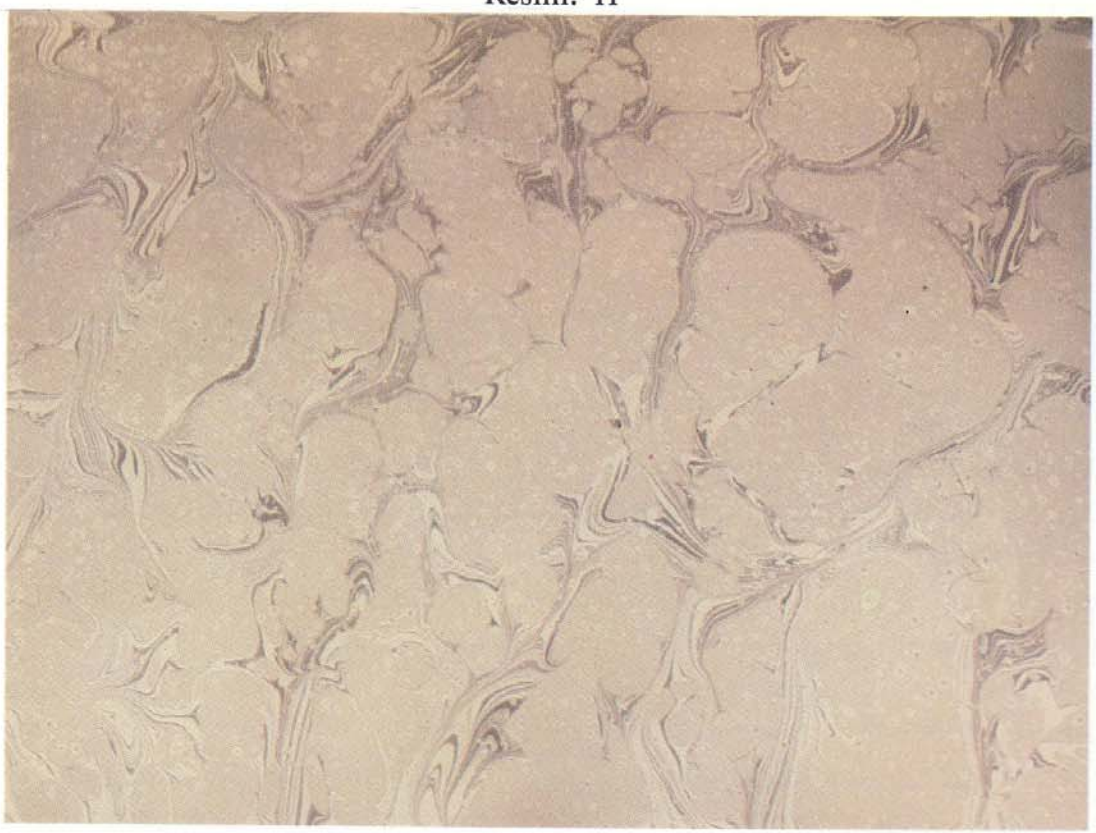

Resim: 12

Bu iki renkten oluşan ve üzerine neftli serpme atılan boyayı görmektesiniz (resim: 12). Neftli serpme işlemini şal, gel-git ebrularına da uygulamaktayız. Battal ebrumuzdaki renk dağılımları iyi değilse bunu şal, taraklı, gel-git ebrusuna döndürebiliriz. İyi bir battal ebruyu bozmayıp olduğu gibi almakta fayda vardır.

Boya kitreli su üzerinde açılıp tekrar küçülüyorsa, bu boyanın öde ihtiyacı var demektir. Burada dikkat edilecek husus, kitre yeni hazırlanmış ve içine konan su sıcak veya soğuk olabilir. Boyanın içindeki öd oranı normal olsa bile kitre ve boyaların sıcaklıkları eşit olmaması halinde bu sorun ile karşılaşabiliriz. Boya kumlanıyor veya çatlıyorsa, boyanın içinde suyunun az olmasındandır. Genel olarak boyaların 3/2'sinden biraz az boya, geri kalanı öd ve sudur.

Battal ebruda birinci boyayı serptikten sonra tarama işlemi yapmadan da ikinci boyayı serpebiliriz. Bu da Tarz-ı Kadim Battal Ebrusu'dur. Bu iki renkli yaptığımız battal ebruyu üç, dört, beş veya daha fazla renklerde boya kullanarak da yapabiliriz (resim: 15). Burada dikkat edilecek hususta kullanılan renklerin uyum ve sırasıdır. Genelde koyu renkten başlanıp açık renge doğru sıralanan renk sırası bozulmakta, fakat yine de ortaya güzel eserler çıkabilmektedir. Artık iş sanatçının zevkine, ogünkü ruh haline ve boyaların izin verdiği şekilde eserler ortaya çıkacaktır.

Ustalarımız, ebru yapımı sırasında iki olay üzerinde durmuşlardır. Biri kulli irade, diğeri cüzi irade. Boyaların klasik metodlara göre hazırlanıp, ödün konması, fırçaların hazırlanması, kitre kıvamının yapılması cüzi iradedir. Çünkü bunları hazırlamak sizin elinizdedir. Bunları doğrudan etkileyebilirsiniz. Fakat boya fırçadan çıktığı anda gideceği yeri kendi seçer. Sanatçının elinde olmayan olayların topluluğu külli iradedir.

GEL-GİT EBRUSU

Hazırlanan boyalar tarz-ı kadim battal ebrusu yapacakmış gibi kitreli su yüzüne serpilir (resim: 13).

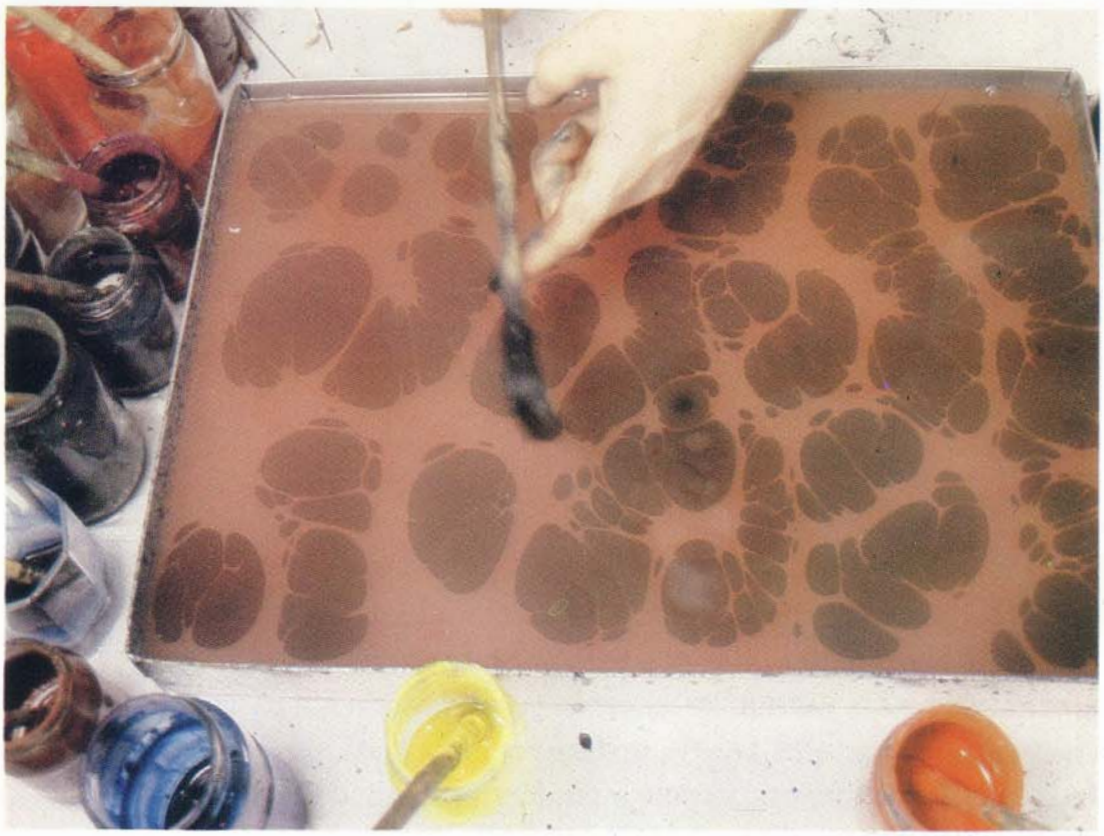

Resim: 13

Resim: 14

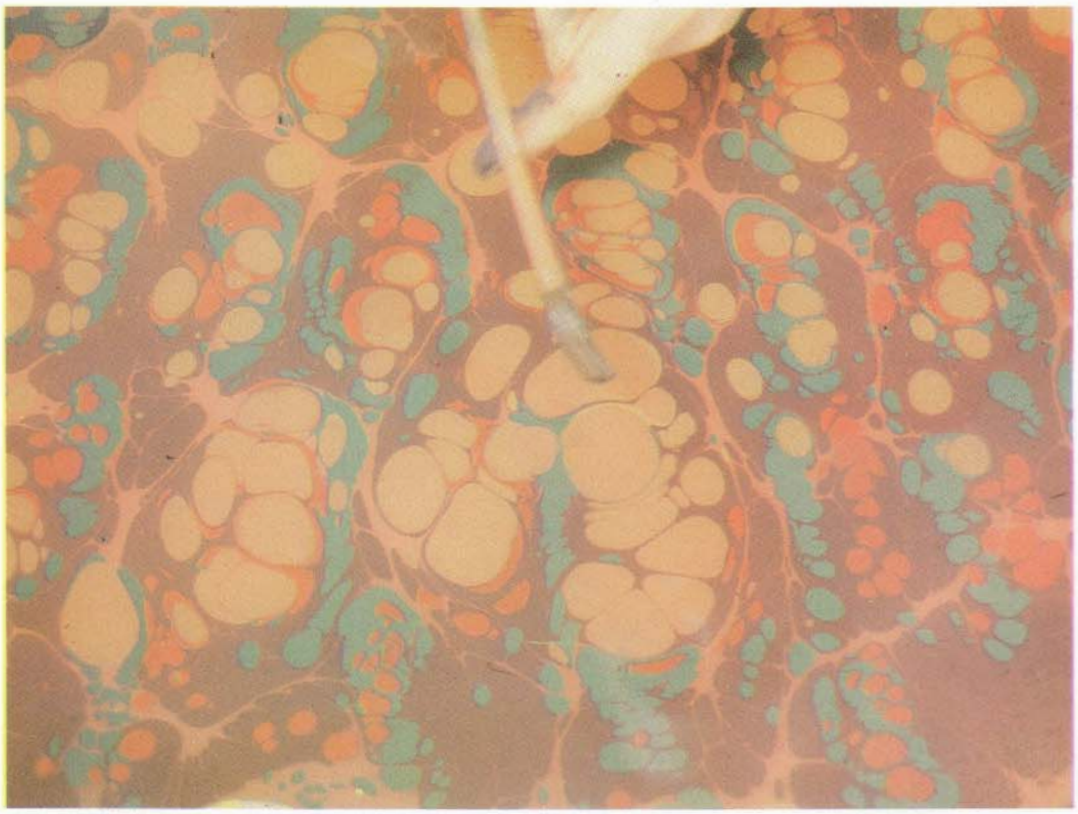

Resim: 15

Orta kalınlıktaki bir biz yardımı ile teknenin sağ alt köşesinden başlanarak istenirse sola-sağa (≺), istenirse aşağı yukarı (M) doğru araları 5'er cm. olacak şekilde çizgiler çizilir (resim: 16). İstenirse üzerine neftli serpme veya serpme atılır. Ebru yapımındaki en önemli özellik yapılan bir ebrunun aynısının bir daha yapılmasının mümkün olmamasıdır. Sadece bir benzerinin yapılması

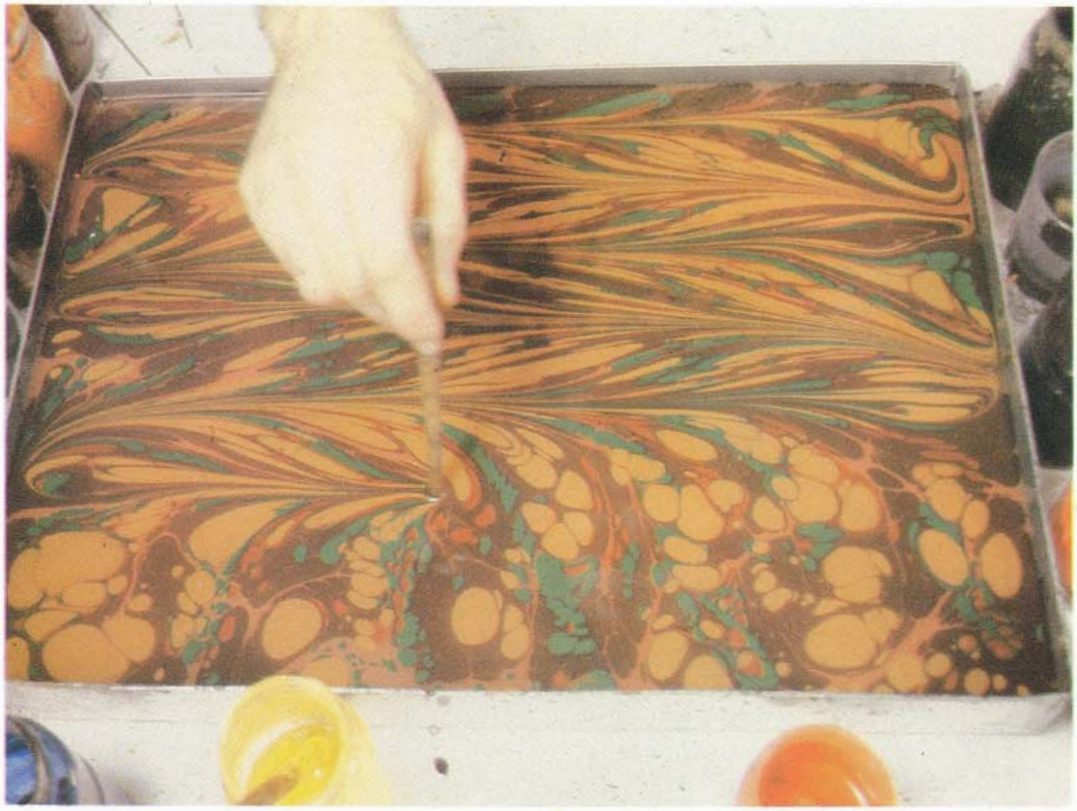

Resim: 16

Resim: 17

mümkün olabilmektedir. İşte bu yüzden hangi ebru çeşidi olursa olsun hoşunuza giden, beğendiğiniz bir ebru yaptığınız zaman bundan mümkün olduğu kadar çok yapmak gerekmektedir. Çünkü aradan zaman geçince boyaların ve kitrenin ayarı değişeceği için benzerinin yapılması mümkün

olmaz. Birçok kişi yaptığı güzel ebruların benzerinin elinde olmamasından yakınır. Bu gibi durumlara düşmemek için aynı boyalarla en azından beş altı adet tekrarının yapılmaya çalışılmasında fayda vardır.

ŞAL EBRUSU

Gel-git ebrusu yapıldıktan sonra enine üç adet (S), boyuna da iki adet (∼) harfi çizilir. Aralarına veya köşelerine istenildiği gibi kavisler (⌒) çizilir. Bundan başka gel-git ebrusu yapılmadan, teknemizdeki boyalar tarz-ı kadim battal ebrusundaki gibi iken, tekneye (///) 45°'lik açı ile sağdan sola doğru tekne boyunca çizgiler çizilir. İkinci işlem bunun ters yönünde yapılır (\\\\ ). İstenirse üzerine neftli serpme veya serpme boya atılır.

Resim: 18

TARAKLI EBRU

Taraklı ebru yapabilmek için isminden de anlaşıldığı gibi taraklardan faydalanılır. Bu taraklar genellikle teknenin eninden 5 mm. küçük tahtalara, belli aralıklarla dizilmiş tel veya topluiğne yardımıyla olmaktadır. Yani 35x50 bir teknenin 35 cm.lik kenarı kullanılır. Bu topluiğnelerin veya tellerin arası dar (5, 7 mm.) ise ince taraklı ebru, geniş (9, 11 mm.) ise geniş taraklı ebru denir. Bugün yurt dışında özellikle Avrupa'daki ebrucular tarafından çok uygulanmaktadır. Değişik taraklar yapılarak farklı ebrular yapılabilinir.

Tekne eninden 5 mm. küçük eni 1 cm. olan tahtalar üzerine 5, 7, 9, 11 mm. gibi aralıklı veya iki, üç telde bir 1'er cm. aralık bırakarak çeşitli taraklı ebruların yapılması mümkündür.

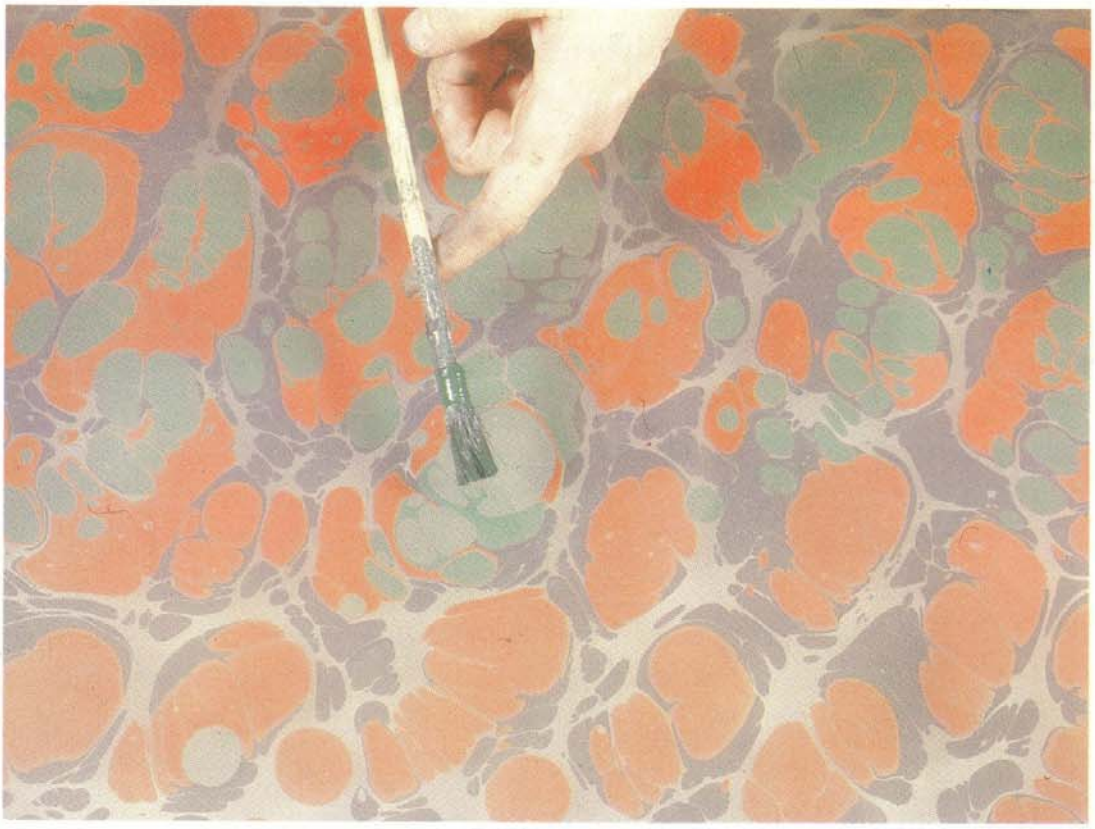

Resim: 19

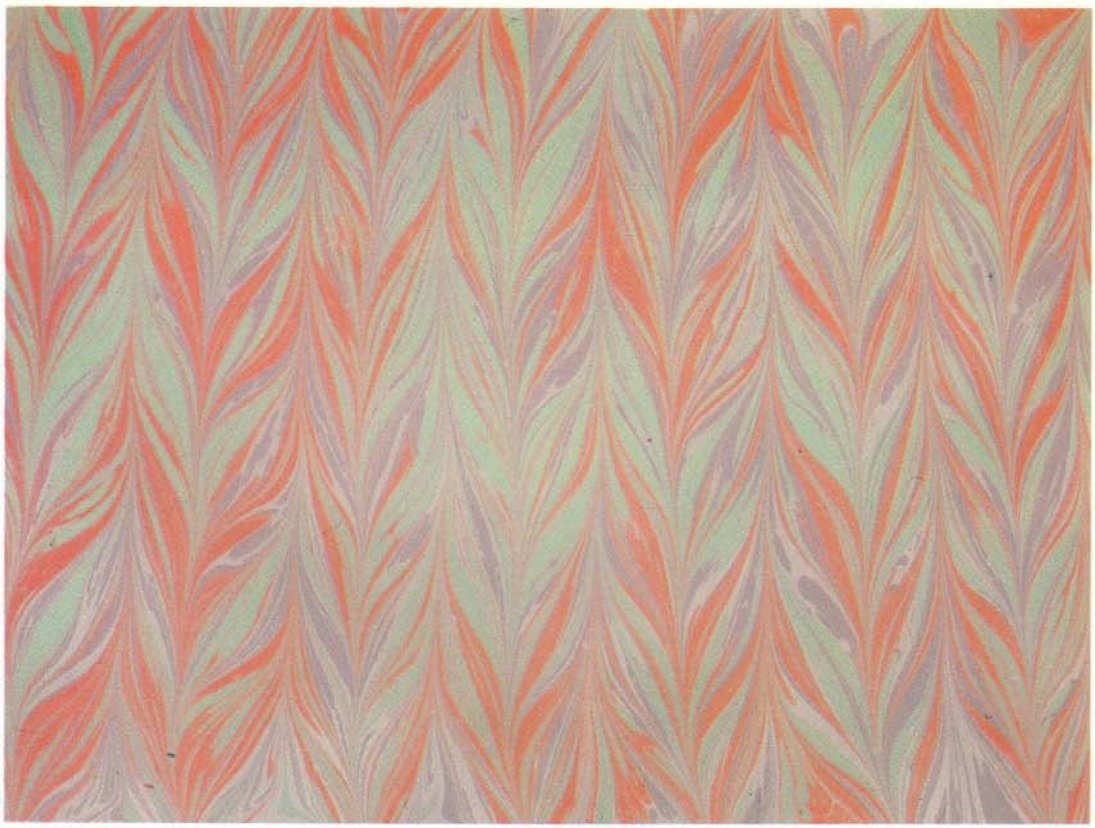

Resim: 20

Taraklı ebru yapabilmek için tarz-ı kadim battal ebru yaparız (resim: 19). Bu aynı gel-git ebrusunu yapar gibi çizeriz. Fakat bunda dikkat edeceğimiz en önemli olay tarağımız enine hazırlandıysa, tekneyi taramaya uzun tarafından başlamamızdır (≺). Boyuna tarama işlemi bittikten sonra enine taramaya geçeriz (M) (resim: 20). Tarama aralıklarını kullanacağımız tarağın aralık-

larına göre kendimiz karar veririz. Bu gel-git ebrusunu yaptıktan sonra (resim: 20), elimize aldığımız tarağı kitreli suyun içine bir miktar batırdıktan sonra tarağı boylu boyuna çekeriz (resim: 21). Gayet düzenli ve monoton bir taraklı ebru ortaya çıkacaktır. İsterseniz bunu böyle kâğıda alabileceğiniz gibi, şal ebrusundaki gibi, enine (S) ve boyuna (∿) harfleri çizerek taraklı ebruya hareket verebilirsiniz (resim: 22).

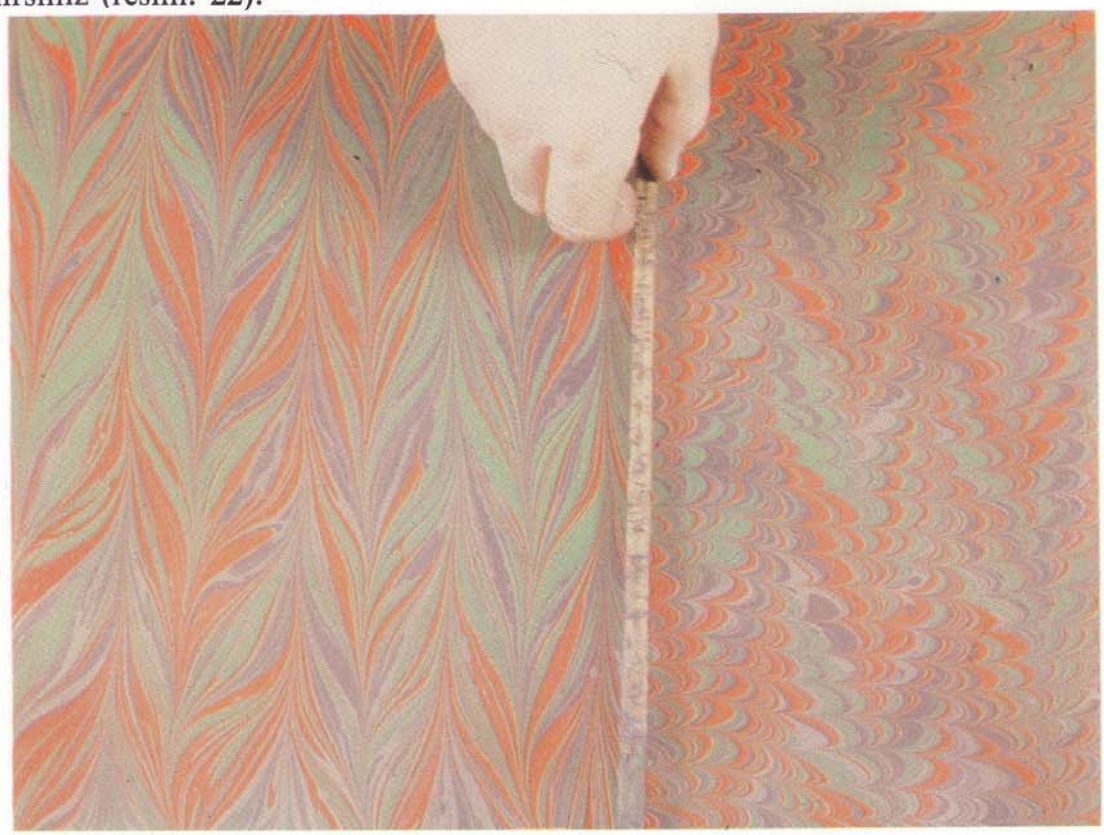

Resim: 21

Resim: 22

KUMLU - KILÇIKLI EBRU

Genellikle tekne iyice kullanıldıktan sonra dibinde kalan kitreden bu çeşit ebrular yapılır. Çünkü artık çok kirlenen kitrede diğer ebru çeşitlerinin yapılması fazlaca verimli olamaz. Önceden yapılan ebruların tekne içine sıyrılması ile kâğıtta fazla olan boyalar ve boyaların içindeki ödler kitreye bulaşır. Teknenin sonralarına doğru çok azalan kitrenin içinde bir miktar gerilim yaratırlar. Bu ortam da kumlu ve kılçıklı ebru yapılmasına çok müsaittir. Aynı şekilde kitre yeni hazırlandığı zamanda kitrede bir mukavemet söz konusudur. Kitreyi gözenekleri kalın bir bezden süzerek de sağlayabiliriz. Kitrede olan mukavemetin yanında asıl önemli olan boyanın içindeki su oranın az olmasıdır. Böylece sıkışan boya tıpkı susuz kalmış toprak gibi çatlar. Bu çatlamanın oranı da ebru çeşitini belirler. Lahur çiviti yeni hazırlandığı zaman çok güzel kılçıklı ebrular yapılmasına müsaittir. Bununla birlikte lahur çivitinden elde edilen renkler de güzel kılçıklı ebru yapılmasına müsaittir. Bu renkler yeşil, kahverengi ve siyahtır.

Boya, teknenin ortasından konmaya başlanır. Sürekli aynı noktaya konarak yavaş yavaş açılması sağlanır. Boyalar sıkıştıkça çatlar. Veya teknenin sağından veya solundan başlanarak yavaş yavaş ilerlenir ve teknenin yüzeyinin tamamen kaplanması sağlanır. Bu işlem tamamlanınca dört beş dakika bir müdahale yapılmadan beklenir. Mümkünse bu zaman içinde tekneye toz dökelmemesi için teknenin üzeri bir cam ile kapatılır. Beklerken boyaların daha fazla çatlağı görülecektir.

Sıra ebruyu kâğıda almaya gelmiştir. Kâğıt tekneye sürtünmeden alınır. Boya, kâğıt üzerinde çok yoğun olduğu için kâğıt tekneye sürtülerek çekilirse boyalar kâğıttan akarlar. Tekneden çıkarılan kâğıtlar kurumaya bırakılır.

Birçok kişinin aklına sonsuzluk ve boşluk imajlarını getiren bir ebru çeşididir. Genellikle Hat sanatı ile uğraşan arkadaşlarımız yazı pervazlarında kullanmaktadır.

HAFİF EBRU

Tekneye kitreyi yarısına kadar koyup ayarını yaptıktan sonra, içine 1,5-2 litre su ilave ederiz. Boyaların içine yaklaşık olarak 1-1,5 damlalık su ve öd ilave ederiz. Hafif ebruların renkleri soluk ve cansızdır. Hafif ebrular üzerine yazı yazabilmek için hat sanatçısı olan arkadaşlar tarafından yumurta akı ve şap'tan hazırlanan ahar sürülür. Aharlanan hafif ebrulu kâğıtlar kuruduktan sonra, zeminin düzeltilmesi ve rahat yazı yazılabilmesi için mühre yardımı ile mührelenirler. Bu işlemlerden sonra üzerine yazı yazılır. Ebrunun renklerinin soluk olmasının nedeni yazıyı ön plana çıkartmaktır. Aharın içindeki şap, kâğıdı yüzyıllar boyunca kâğıt kurtlarından korur.

Görüldüğü gibi klasik sanatlarımızın birçoğu kendi içinde ilişkilidir. İlişkisi olmadığı gibi gözükenler de felsefe olarak aynıdır. Hani gökteki bir ışığın da evlerin içlerine vurdun mu yüz olur ya. Fakat ortadan duvarı kaldırdın mı, hepsinin ışığı bir olur gider (Mesnevi Şerhi Cild 4., s. 68).

BÜLBÜL YUVASI

Boyaların tekne üzerinde fazla büyük açılmaması gerekmektedir. Boyalar diğer ebru çeşitleri için uygun olmayacak şekilde küçük açıldığı zaman veya fırçaya çok az boya alarak bu ebru çeşidi-

ni yapabiliriz. Boyalar kitreli su üzerine atılır (resim: 23). Daha sonra orta kalınlıktaki biz yardımıyla, teknenin enine dört adet, boyuna beş veya altı adet dışarıdan içeriye doğru spiraller çizilir (resim: 24).

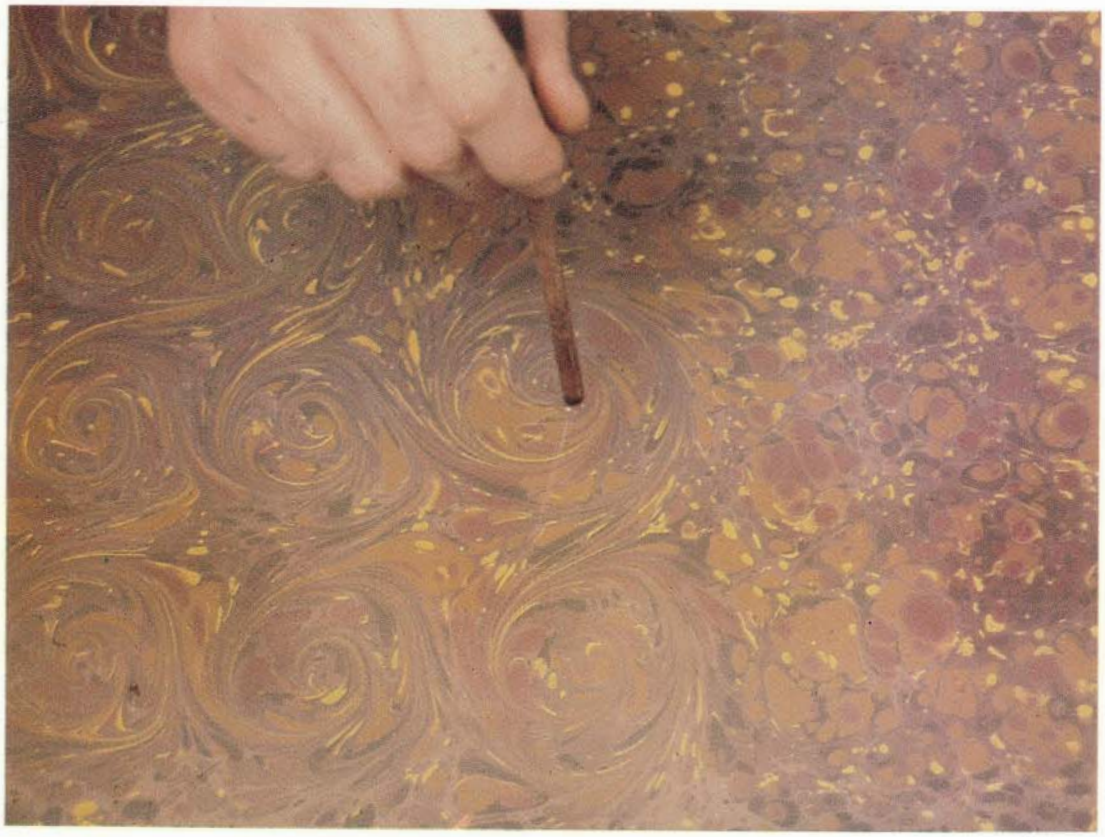

Resim: 23

Resim: 24

AKKASE EBRU

Hafif ebrunun bazı kısımları kapatılır. Bu işlem için arap zamkı, koyu kitre, marangoz tutkalı, viks, kâğıt gibi maddeler kullanılır. Klasik olarak arap zamkı kullanılır. Arap zamkı su ile ezilir. Kolayca sürülebilecek bir kıvama gelinceye kadar su ilave edilir ve karıştırılır. Kapatmak istediğiniz yerlere arap zamkı sürülür. Kuruduktan sonra daha koyu olan bir ebru yapılır. Arap zamkı sürdüğümüz yerler ikinci yaptığımız boyaları almazlar. Boş kalır ve bu boş kalan yerlere bir yazı, bir tehzip veya bunların her ikiside yapılabilir.

YAZILI EBRU

Tarihimiz boyunca sanatçı dedelerimiz, sadece bir dalda eserler vermemişlerdir. Aynı zamanda bilimle, edebiyatla uğraşan binlerce sanatçılar yetiştirmiştir. Yazılı ebruyu da hem hat ve hem de ebru sanatı ile uğraşan sanatçılar yapmışlardır. İs mürekkebi yerine arap zamkı kullanmışlardır. Arap zamkı kuruyunca yazı şeffaf olarak kâğıt üzerinde olduğu için zor görünür. Arap zamkıyla yazılan yazıların olduğu kısım boyayı almaz ve orası boş kalır. Kâğıttaki zamkın büyük bölümü tekne içinde kalmıştır. Bunu boş bir kâğıtla temizlemek gerekmektedir.

Eskiden hattat olmayan ebru sanatçıları bu tür ebruların yapılmasına rağbet etmedikleri için sadece hattat olanlar yapıyordu. Bugün ise durum biraz farklıdır. Sanatçı arkadaşlarımız her türlü ebruyu denemek niyetindedirler. Onlardan biri de ben olmakla sevinçliyim. Bu sanatçıların araştırmaları, denemeleri sayesinde bu sanatımız daha ileriye gidecektir. Sadece bu tür araştırmaları ve denemeleri yapacak arkadaşlarıma kendi düşüncelerimi aktarmaya çalışacağım.

İlk önce yazıyı kopya ile ebru yapılacak kâğıda geçirileceği için yazısı seçilecek hattatın işinde usta olması gerekmektedir. Gerekirse bir hattatdan yardım isteyin. Çok zahmetli olan bu ebru üzerinde ne kadar titizlikle çalışsanız bile, orijinal yazının iyi olmaması halinde çalışmalar boşa gidecektir. İkinci olarak arap zamkının sürülme kıvamı mümkün olduğu kadar koyu tutulmalıdır. Böylece daha iyi netice alınması sağlanacaktır. Bu çeşit ebru denemeleri yapıldıktan sonra kesinlikle bir hattattan sonuç yönünden yardım istenmeli, kalite kontrolü ona yaptırılmalıdır. Diğer bir husus da yazıyı yazan sanatkârımızın ismi, imzası ve tarihi kâğıdın ön yüzüne arap zamkı ile işlenmemelidir. Kâğıdın arkasına dolmakalemle ve veya kurşunkalemle kaç tarihinde ve kimin tarafından yazıldığı not alınmalı ve kendisine ait olan bilgiler de ilave edilmelidir. İstenirse bu bilgiler kağıdın ön kısmına da işlenebilir.

Bence, bu hususlar çok önemlidir. Beş on sene içinde bunların kimin tarafından yapıldığı tesbit edilebilinir. Fakat yıllar geçtikten sonra sanki o devre ait olan eserler gibi örnek gösterilebilir. Bundan başka kötü niyetli insanların eline geçecek olursa, üzerindeki tarih sunularak birtakım hoş olmayan işlere kalkışan olabilir. En önemlisi yıllar sonrasına yanlış birer vesika bırakmış oluruz.

Ben yazılı ebruyu birçok kereler denememe rağmen, hattat olan arkadaşlarımın yapılanları beğenmemesi üzerine bunları imha ettim. Arkadaşlarıma denemelerini tavsiye ederim. İsteyen arkadaşlarımız da bugün kullandığımız harflerle yeni kompozisyonlar deneyebilirler. Hat ve ebru sanatlarımız, bizim sanatlarımız olduğuna göre bunlara sahip çıkmak ve gelecek kuşaklara doğru vesikalar bırakmak herkesin arzusudur.

Yaptığınız eserlere isim, imza veya herhangi bir bilgiyi geçirirken tükenmez kalemlerden kaçınmalıyız. Zaman içinde kâğıdı yıpratmakta ve delmektedir.

Yazılı ebru, daha önce hafif ebru alınmış bir kâğıt üzerine yapılırsa buna da YAZILI AKKASE denir.

HATİB EBRUSU

Ayasofya Camii'nin hatibi Mehmet Efendi tarafından çok yapıldığı ve çok kullandığı için onun ismiyle anılır olmuştur. Kendisi aynı zamanda hattat olan hocamız, yazı ve ebruyu birlikte çok kullanmıştır. Bugün yüzlerce çeşidi yapılan hatib ebrularının hepsinin Mehmet Efendi tarafından yapıldığını söylemek olanaksızdır. Kimse Hatib Efendi'den sonra yaptığı yeni ebrulara kendi ismini vermemiş, hepsi hatib ebru olarak bilinmiştir.

Hatib ebrusu yapımına, battal ebruyu tamamen yapabildikten sonra başlanır. Hatib ebrusu, battal ebrunun üzerinde boya ayarlarına alışmak için çok elverişlidir. Bunda yapacağımız eserler nispetinde Necmeddin Ebruları'nda (Çiçekli Ebrular) başarılı olunur.

Zeminde battal ebru olarak kullanılacak boyaları attıktan sonra, Hatib ebrusunda kullanılacak renkleri, seçer ayırırız. Bundan sonra sırasıyla kullanılacak olan renkler tek tek ayarlanır. Boyaların ayarı yapılırken, özellikle öd ilave ederken azar azar konulmasında fayda vardır. Her koyacağımız üç veya dört damla ödden sonra deneme yaparız. Birinci boyanın ödünü ayarladıktan sonra, ikinci boyanın ayarını onun içinde yaparız. İkinci atılan boyanın içindeki öd miktarı birinciden fazla olmalıdır. Bu sayede ikinci konan boya birinciyi itecek ve kendisine yer açacaktır. İçinde öd miktarı birinci boyadan az olması halinde ya gereğince açılamayacak veya dibe batacaktır. Boyaların ayarı yapıldıktan sonra hatib ebrusunu yapabiliriz. Tekneye boyuna beş, enine de dört adet olmak üzere bir biz yardımı ile boya damlatırız. Burada dikkat edeceğimiz damlatılan boyaların çaplarının eşit olmasıdır. Bunu sağlamak için de boyaları, çapı küçük olan bir biz ile koyarız (resim 25). Siyah boyalara dikkat edilecek olunursa boyaların iç içe harelerden oluştuğunu görürüz.

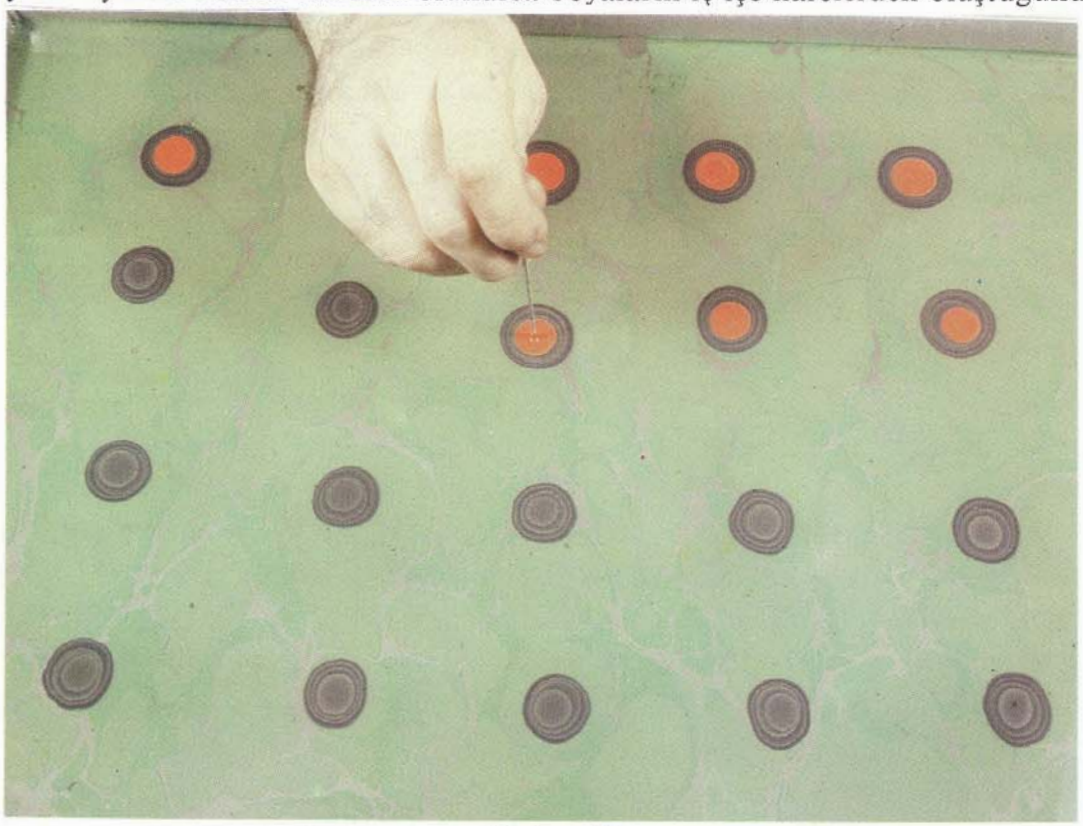

Resim: 25

İşte bu herbir hare sayısı kadar iç içe boya konulmuştur. Birinci boyayı damlattıktan sonra, birinci boyanın içine ikinci boyayı damlatırız (resim: 25). İnce bir biz yardımı ile istediğimiz hatib ebrusu-

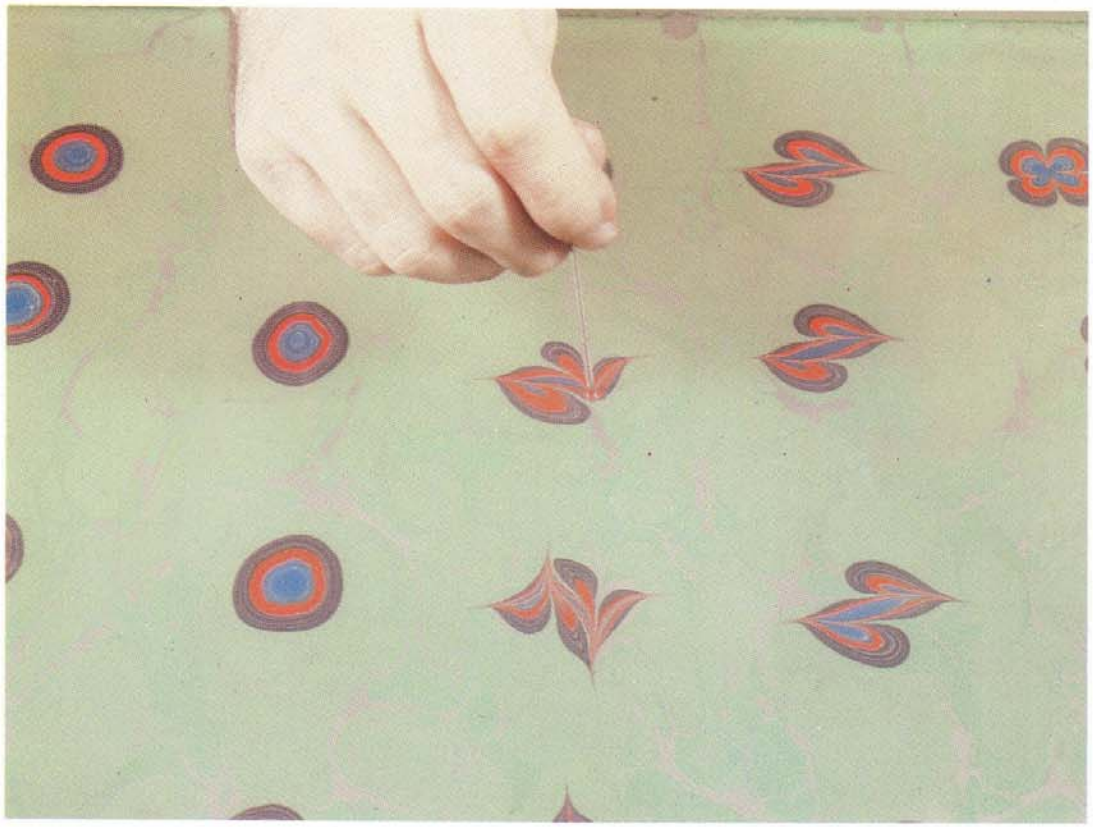

Resim: 26

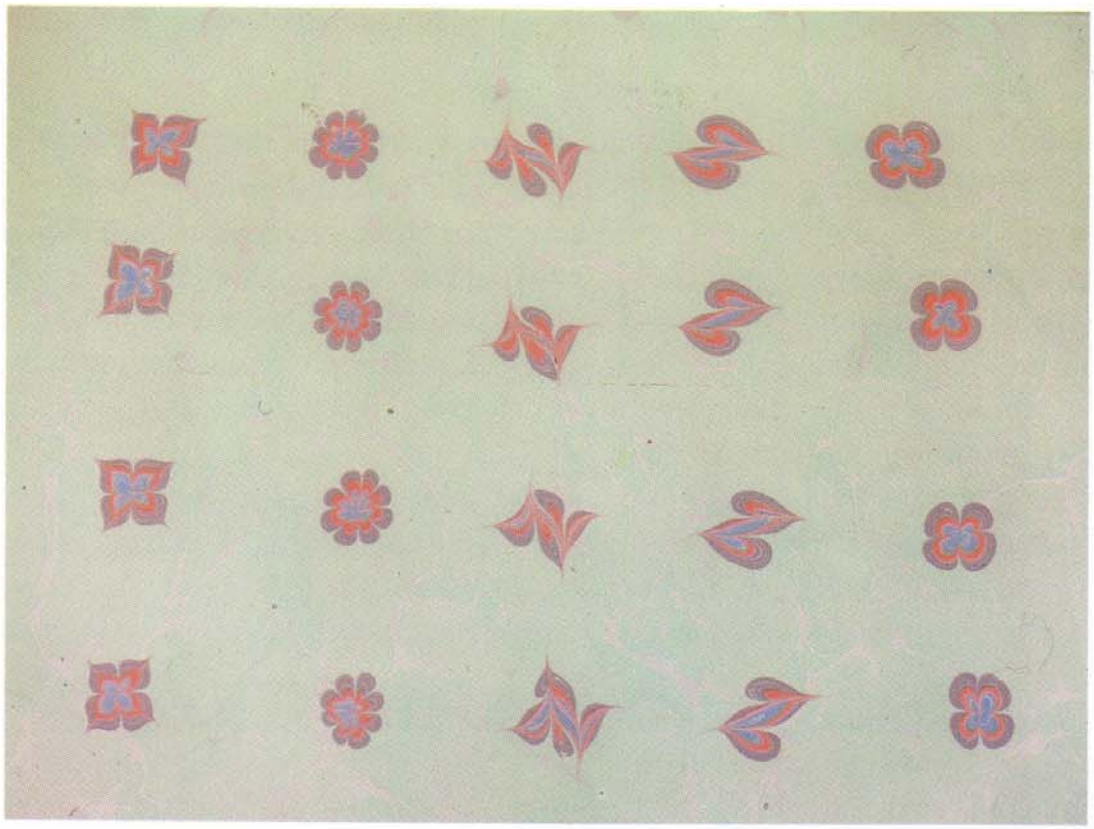

Resim: 27

nu veya bunların iki veya üç tanesini birarada yapabiliriz (resim: 26).

Hatib ebrularının yapılması (şekil: 1) verilmiştir.

Yaptığımız hatib ebrusunu artık kâğıda geçirebiliriz.

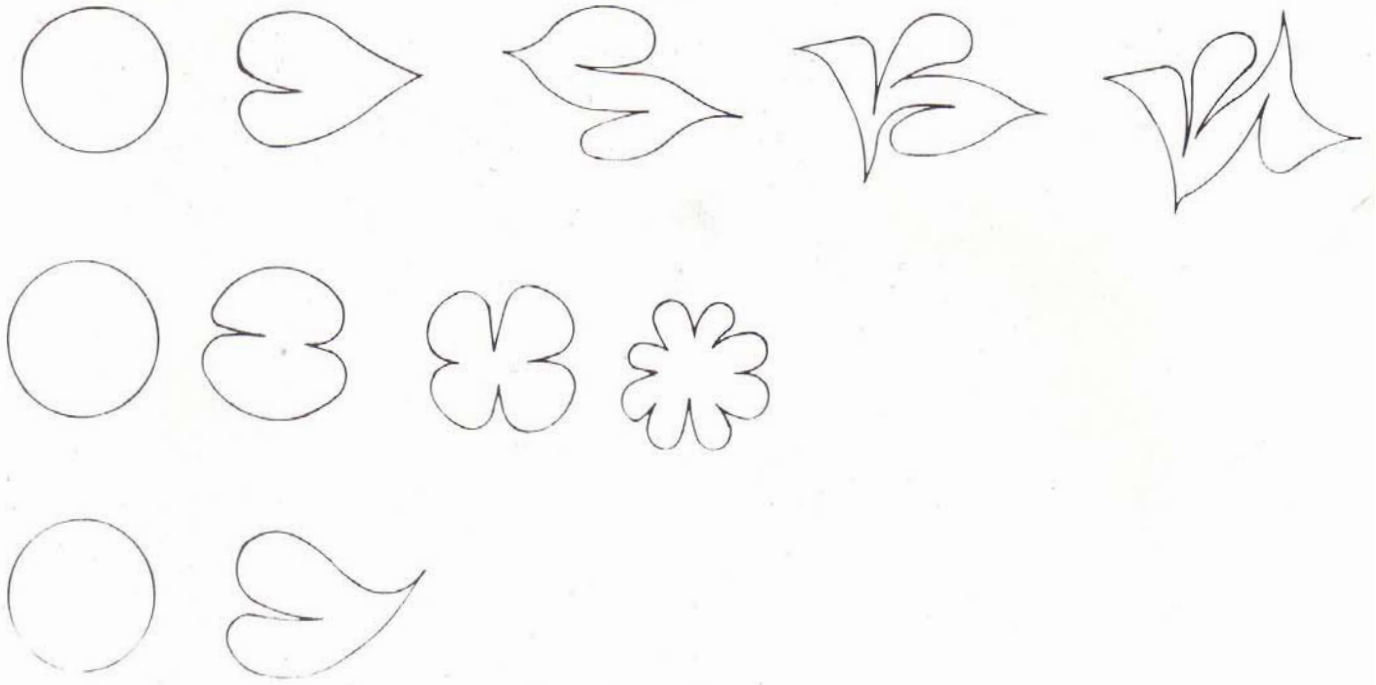

Şekil: 1

NECMEDDİN EBRULARI (ÇİÇEKLİ EBRULAR)

LALE

İncecik sapının üzerinde nazlı nazlı salınan narin, güzel bir çiçektir. (THY Magazin, Mayıs 1987, S. 32, p 1. Lale'nin Serüveni). Yüzyıllardan beri herkesi kendine hayran etmiş, uğruna kan dökülmüş, hatta bir devre ismini vermiş bu güzel çiçeğin ebruda yapımı zordur. Fakat çiçek yapımına başlayan ebrucular lale yapımından başlamaktadırlar. Lale ebced alfabesine göre 66 değerine sahiptir. Yine hilal ve Allah da 66 değerindedir. Böylece bizim insanımız kimi zaman bayrağına hilali koymuştur. Kimi zaman üstadlarımız da ebru, çini, tezhip ve birçok sanat eserinde laleyi kullanarak kendisini Allah'a daha yakın hissetmiş ve ona hamd ederek ondan aldığı güç ile aciz kaldığı birçok eseri onun yardımı ile tamamlamıştır.

Bütün çiçekleri yaparken bir rengini koyu ve açık tonlarından battal ebruyu yaparız. İstenirse bunun üzerine serpme atılır. Tekneyi üçe böldüğünüzü düşünün. Birinci ve ikinci bölüntülerin geldiği yerlerin, teknenin bize yakın olan kenarından yaklaşık olarak 6 cm. yukarısından yeşil damlatırız. Bu daire çapının bittiği üst noktadan yaklaşık 1 cm. yukarısından ikinci bir yeşil damlatırız (resim: 28).

Bu dairelerden aşağıda olanının çapı 4 cm., yukarıda olanın çapı ise 3,5 cm. dir. Yukarıdaki dairenin ortasından başlamak üzere yukarıya doğru biz ile çekeriz (resim: 29). Bir defada sap için gerekli kalınlığa ulaşılamayacağı için, bu işlemin tekrar edilmesi gerekmektedir. İşlemi tekrarlamadan önce bizi silip, temizlememiz gerekmektedir. 2,5 cm. uzattıktan sonra bırakırız. Burada dikkat edeceğimiz bizin suya ne kadar girdiğidir. Bizi suya az batırırsak ince, çok batırırsak kalın sap oluşur. Sapın her iki yanından ayrı ayrı aşağıdaki birinci daireyi de bölerek geçen bir çizgi ile bizi aşağıya doğru çekin (resim: 30). Böylece çiçek sapı ve uçları yuvarlak olan yapraklar olmuştur. Yaprakların uç kısmından yukarı doğru çekip aşağıya bir kavis yapın ve bırakın. Böylece yapraklar

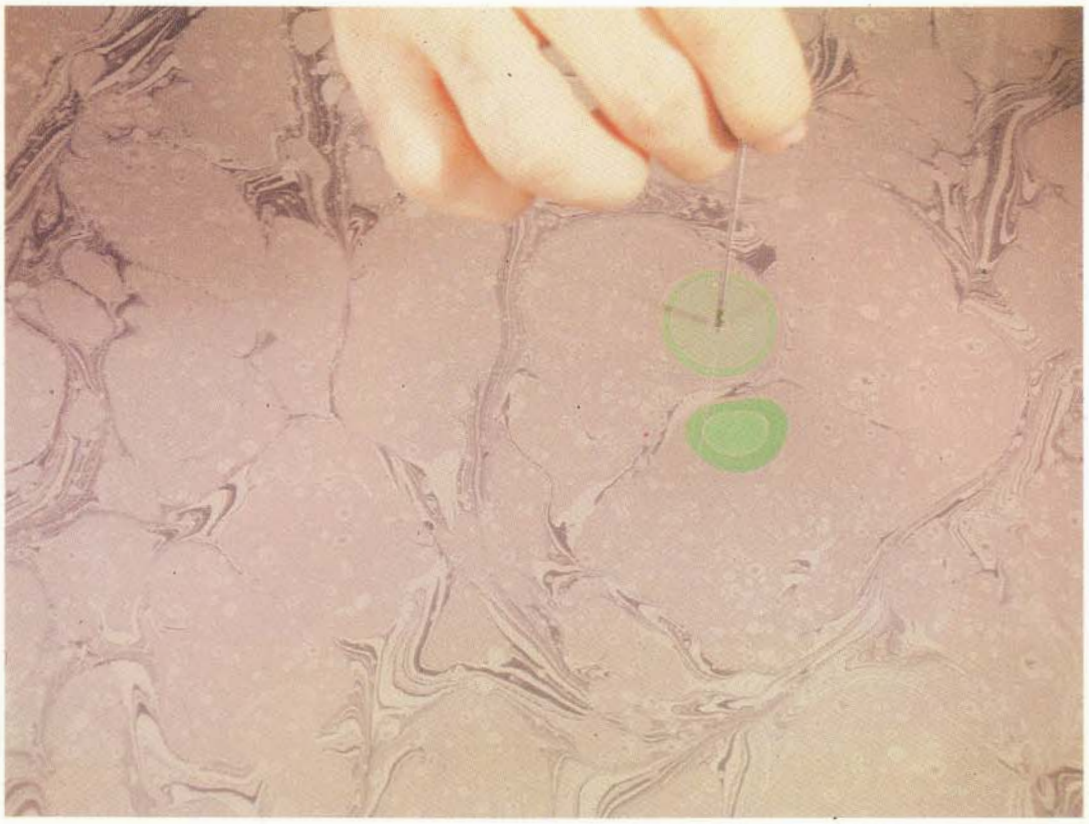

Resim: 28

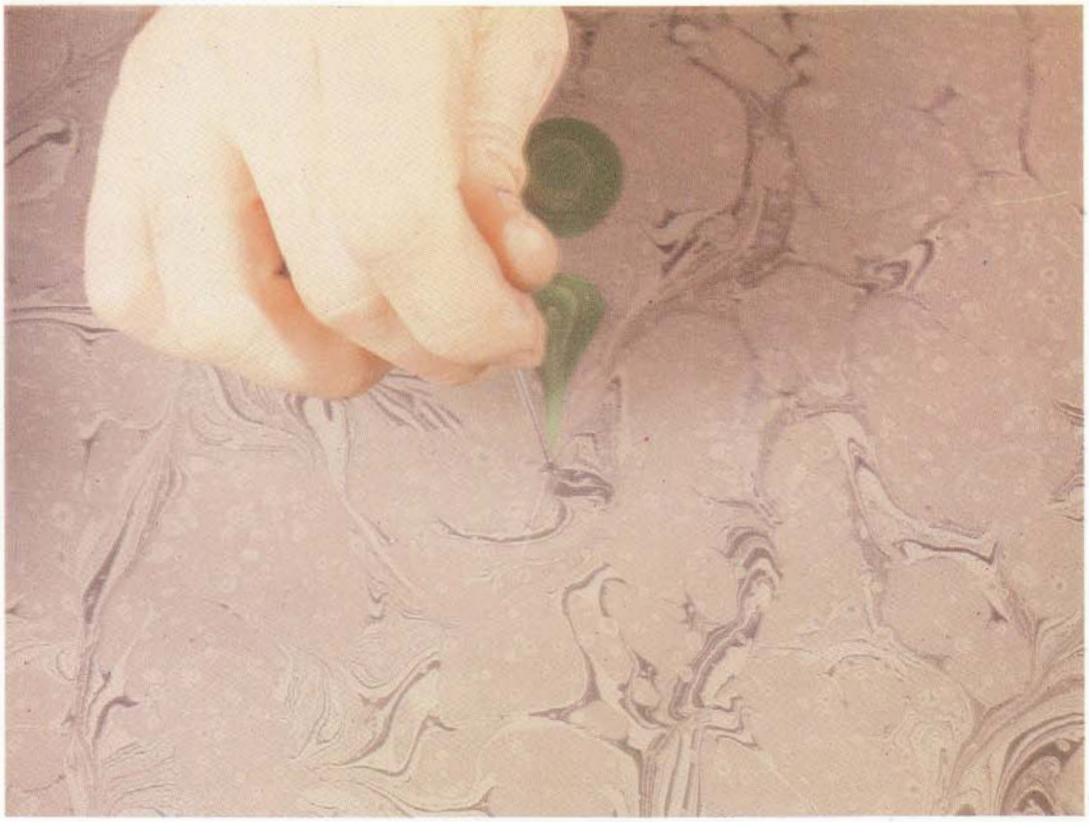

Resim: 29

tamamlanmıştır. Şimdi sıra çiçek yapımına gelmiştir. Sapın bittiği yere hangi renkte çiçek yapmak istiyorsanız o renkten boya konur. Bu boyanın çapı yaklaşık olarak 3-3,5 cm.'dir. Bu dairenin orta üst kısmından, dairenin ortasına kada biz ile ikiye böleriz (resim: 31). İki uç noktasını yukarı doğru çekip hafif kavislerle sağa e sola getirip bırakırız (resim: 32). Lale ebrumuz olmuştur.

Resim: 30

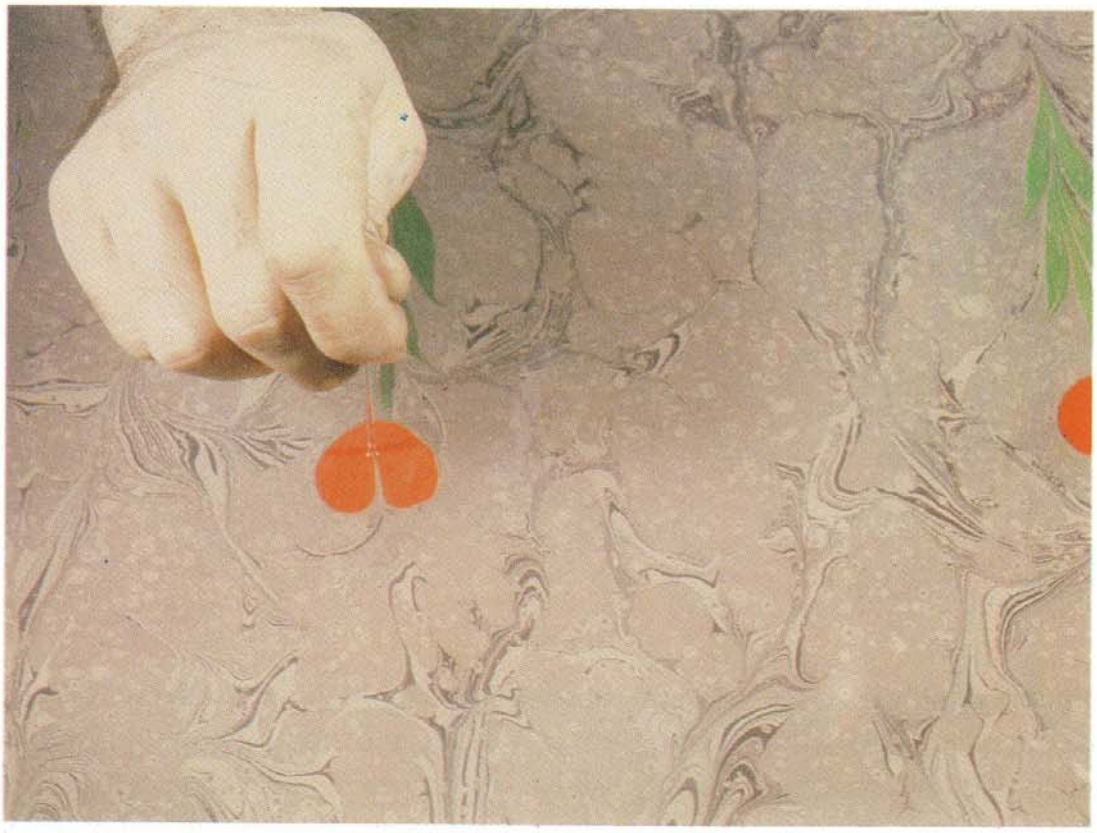

Resim: 31

Resim: 32

KARANFİL

Zemine battal ebru yapılır. Daha sonra yaprak ve sap kısmının yapılması için çapları 2'şer cm. olan alt alta 3 tane daire yapılır. En üstteki diğerlerinden biraz büyük olabilir. En üstteki dairenin ortasından yukarıya doğru biz yardımı ile çekeriz. Sap için gerekli kalınlığa erişince sapın iki yanından aşağıya doğru biz yardımı ile çekeriz (resim: 33).

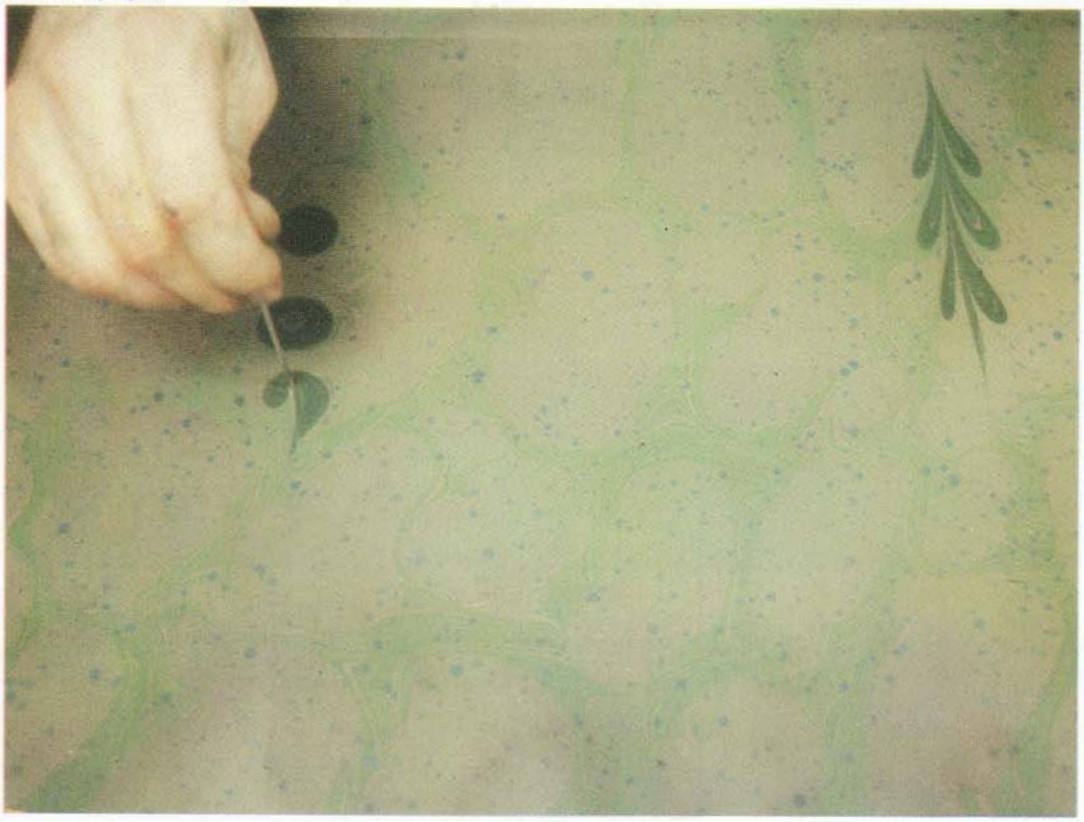

Resim: 33

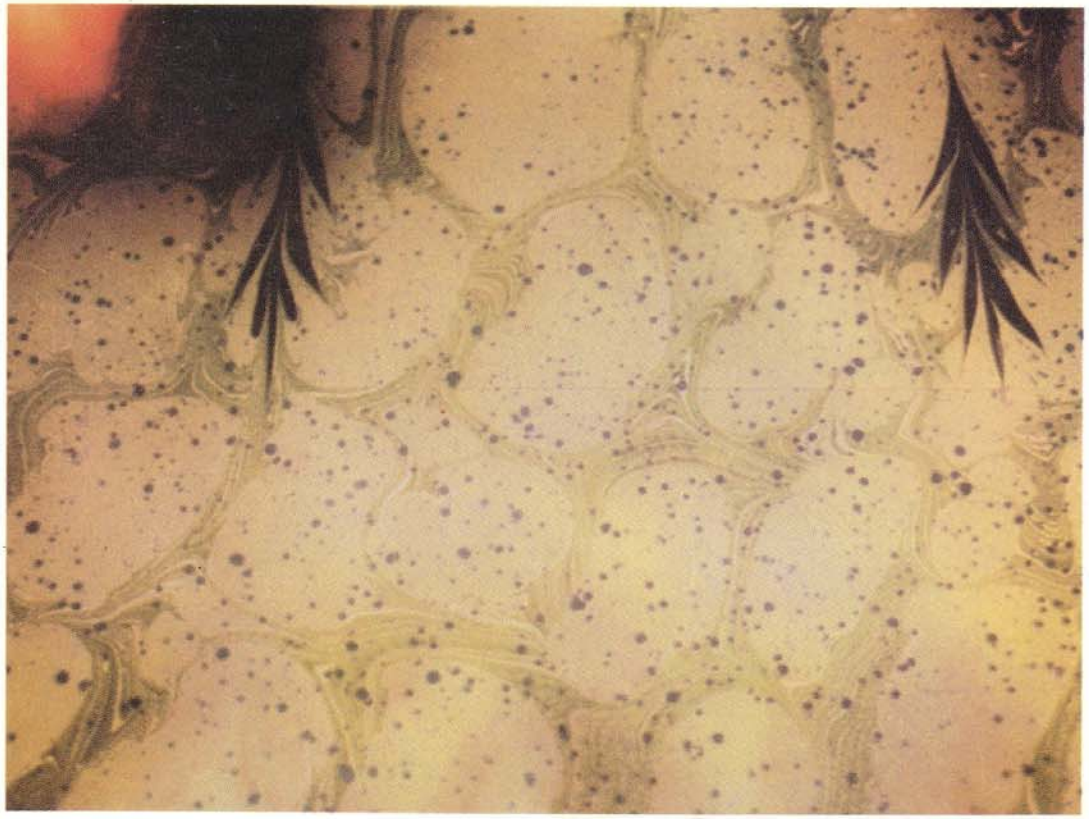

Resim: 34

Resim: 35

Karanfilin yaprakları yukarıya doğru ince ve sivridir. Yaprak'larını yaparken ince bir biz kullanmakta fayda vardır. Yaprakların ucunu sivriltirken, sap kısmının eğilmemesi için ilk önce sağdakini daha sonra soldaki yaprağı yapmalıyız (resim: 34). Sapın bittiği yerden istediğimiz renkte boya damlatmaya başlarız. Çapı 5 cm. olan daire elde ederiz. İstenirse boyanın içine başka renk boya da konulabilir (resim: 35).

Resim: 36

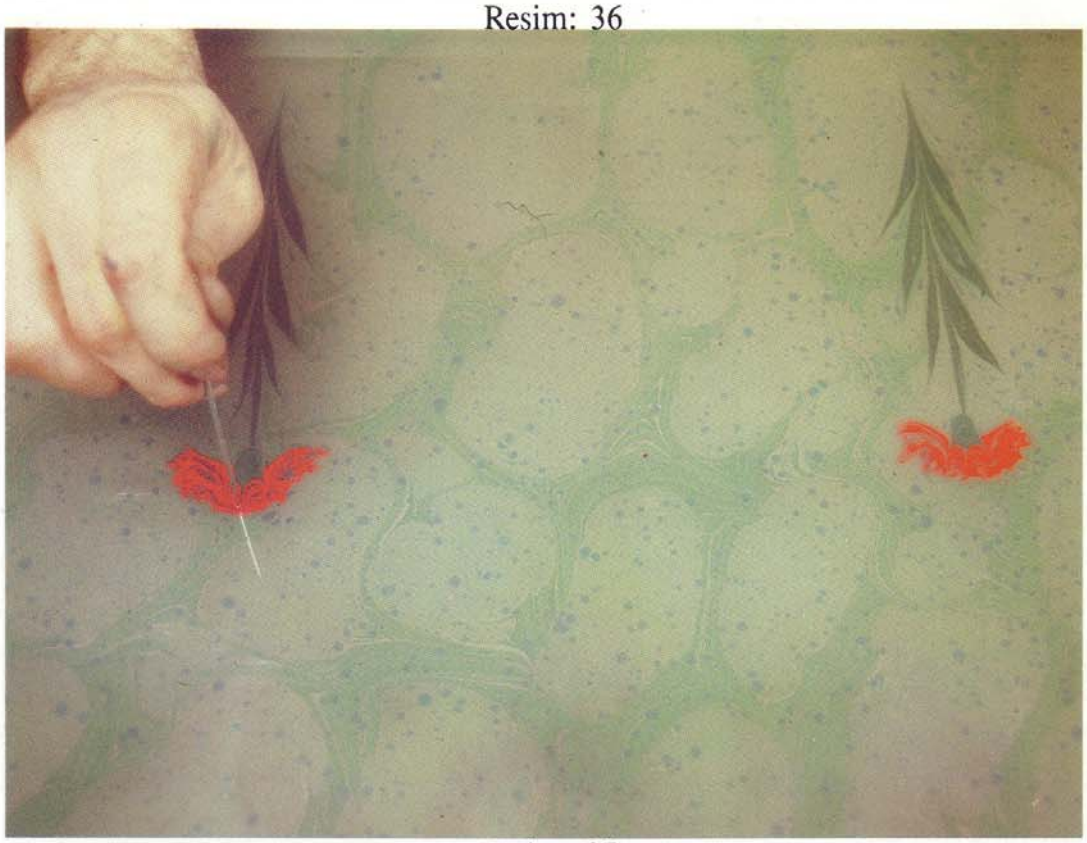

Resim: 37

Bu son konan boyayı bir sağından bir solundan biz ile dışarıya doğru çekeriz (resim: 36). Böylece karanfilimizin dalgalı saçları olmuştur. Geriye taç yapraklarının yapımı kalmıştır. Taç yapraklarının yapımı için sap ile çiçeğin arasına, sapı yaparken kullandığımız yeşil boyadan damlatırız. Taç yaprakları için 7-8 mm. çapındaki bir daire oluştururuz. Bu dairenin iki yanından ve ortasından yukarıya doğru biz yardımı ile çekeriz. Son olarak karanfil çiçeklerinin dalgalı yapraklarını 6'şar mm. ara ile hafifçe içeriye çekeriz (resim: 37). Daha sonra kâğıda geçiririz.

GELİNCİK YAPIMI

Bütün çiçeklerimizi yaparken olduğu gibi, bir rengin koyu ve açık tonlarından battal ebruyu, yani zemin ebrusunu yaparız. Teknenin alt kenarından yaklaşık 10 cm. yukarısından çapı tahminen 6-7 cm. olacak şekilde gelincik buketimizin saplarını oluşturacak olan yeşil boyayı damlatırız. Bundan gelinciklerin saplarını oluşturmak için iki kol sağ tarafa, iki kol sol tarafa bir de yukarıya doğru saplarımızı çıkarız (resim: 38). Fakat daha önceden lale sapını yaparken olduğu gibi bunu bir defada gerçekleştirmemiz mümkün değildir.

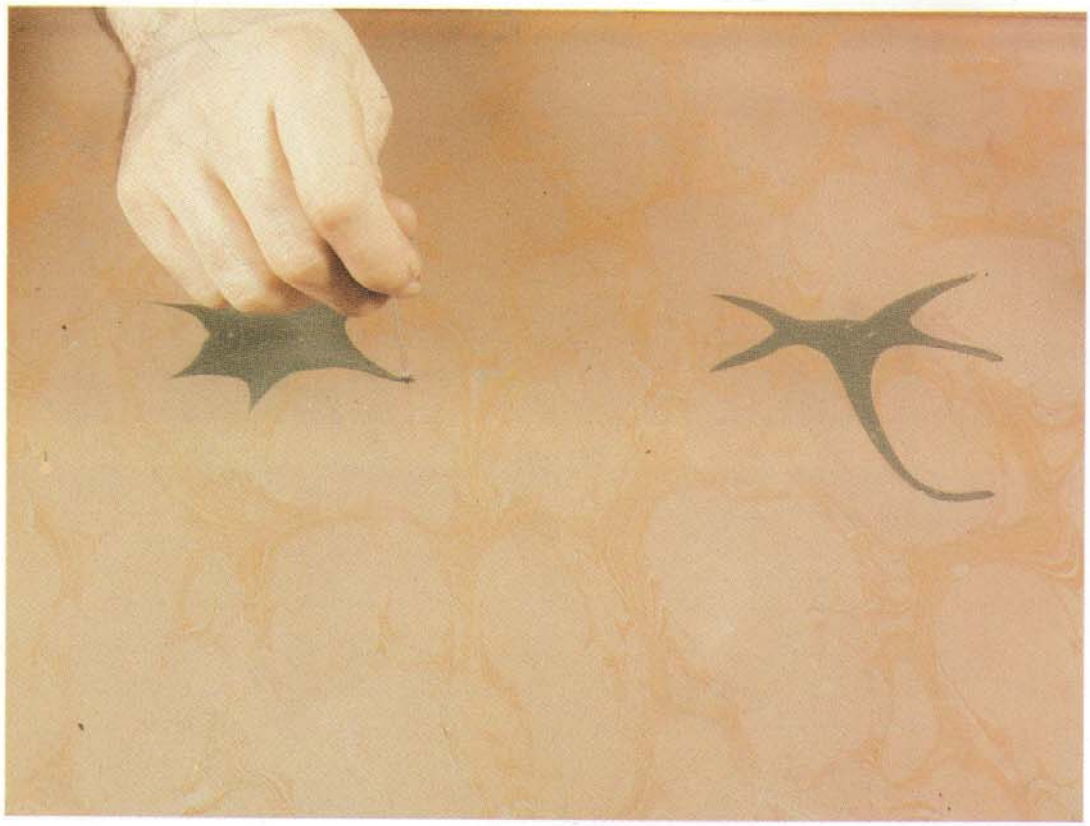

Resim: 38

Bunu üç veya dört defada gerçekleştirebiliriz ve her seferinde kullandığımız bizi temizlemeliyiz. Çünkü bizi tekneye batırdığımız zaman tekne yüzeyindeki boyalardan, bizimize bulaşan öd ikinci işlemi yaparken zeminde beyaz boşluklar oluşturacaktır. Yukarı çıkarttığımız sapın yay gibi olmasını istiyorsak ikinci yukarı çekme işleminden itibaren yavaş yavaş bizi sola doğru kaydırırız. Bu işlemi bitikdikten sonra, çiçeğimizin yapraklarını yapabilmek için alt alta gelecek şekilde iki adet yeşil damlatırız. Yukarı ve yanlara doğru çıkan çiçek saplarının aralarından alttaki iki tane yaprak için koyduğumuz yeşil boyaların da ortasından geçecek şekilde biz yardımı ile çekeriz (resim: 39). Böylece gelincik buketinin sapı ve yaprakları belirmiştir. Yapraklarından eşit olmayan aralıklarla dışarı doğru boyları 1,5 mm'yi geçmeyen iğnecikler çıkartırız. Bu işlemi yaprağın her iki yanına uygularız. Bu işlem bittikten sonra yaprakları üst kısmından 5-6 mm. içeriye girecek şekilde böleriz.

Bundan sonra gelincik yapmak için gerekli olan kırmızı boyamızı damlatırız. Kırmızı boyanın çapının 3,5 cm. olması lâzımdır. Bunlar içinde önden, profilden ve tomurcuk olanları ayırmak, buna göre boya koymak zorundayız. Tomurcuk yapacağımız olan sapa kırmızı boya damlatmayız. Önden görünüş yapacağımız çiçeklerin içine önce siyah boya koyarız. Yaklaşık olarak şi-

Resim: 39

Resim: 40

yah boyamızın çapı 1 cm.'dir. İçine sarı boya da damlatıp çiçeği dörde böleriz. Daha sonra tekrar yeşil boyayı alıp tomurcuk yapacağımız sapın ucuna damlatırız. Daha sonra yeşilin dış üst noktasına kırmızı boyayı damlatırız. Kırmızı noktayı yeşile doğru bir miktar çekip bırakırız. Uçlarından dışarıya doğru iki kenarından hafif olarak çıkıntı yapılır. Profilden görüntüsünü yapacağımız ge-

lincikler kalmıştır. Bunların da iki yanından dışarıya doğru çekilir. Ortasından da yavaş olarak içeriye çekilir. Bu işlem simetrik olarak 3 mm. ilerisinden tekrarlanır. Böylece gelincik buketimiz hazırlanmıştır.

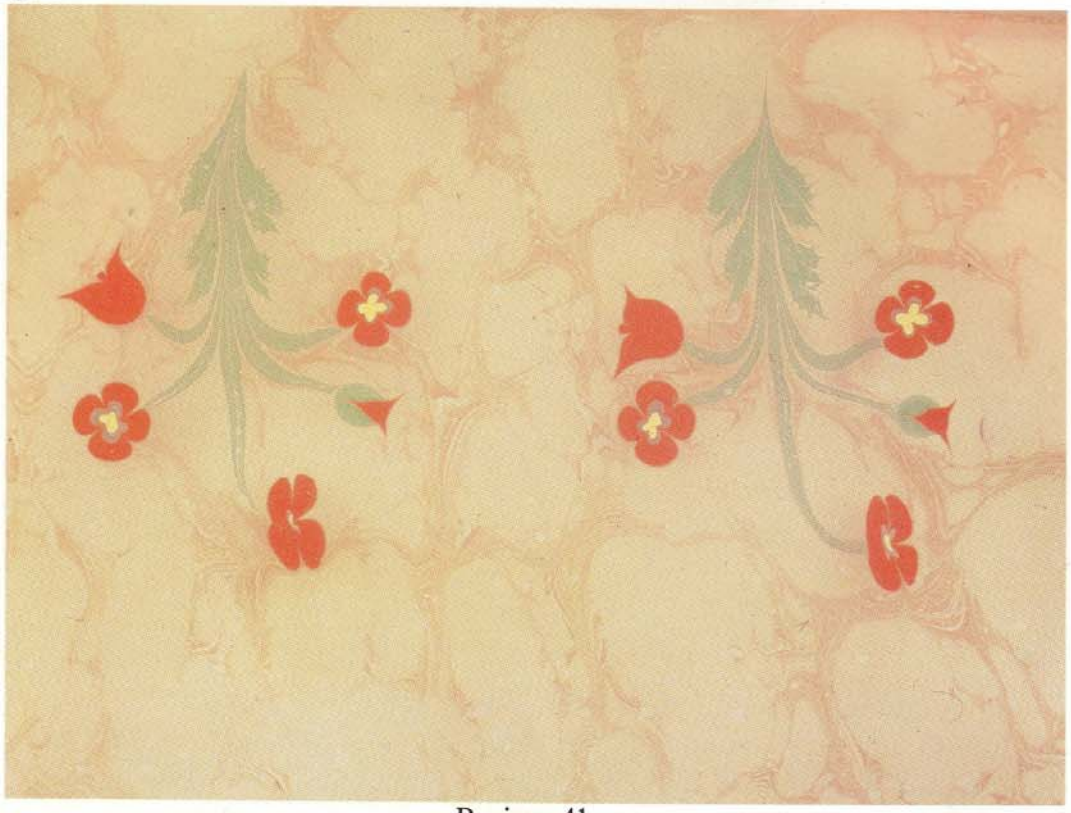

Resim: 41

PAPATYA YAPIMI

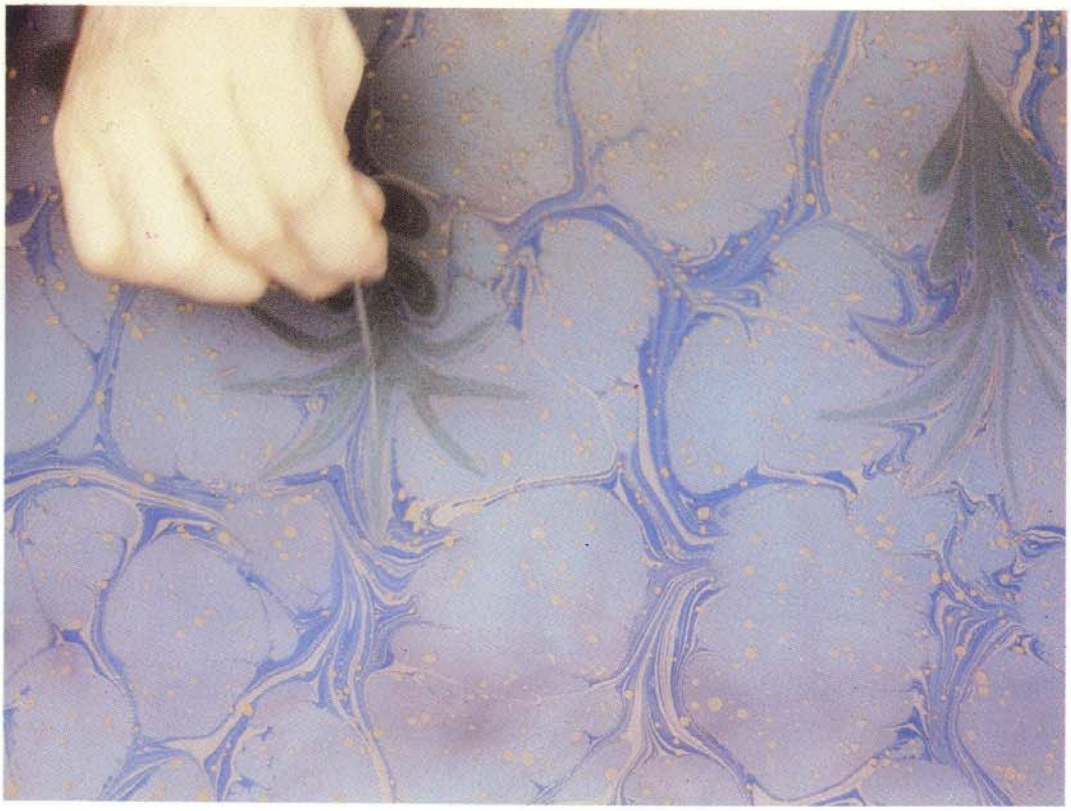

Resim: 42

Zemin için boya attıktan sonra, gelincik buketinde olduğu gibi çiçek saplarını ve yapraklarını hazırlarız (resim: 42).

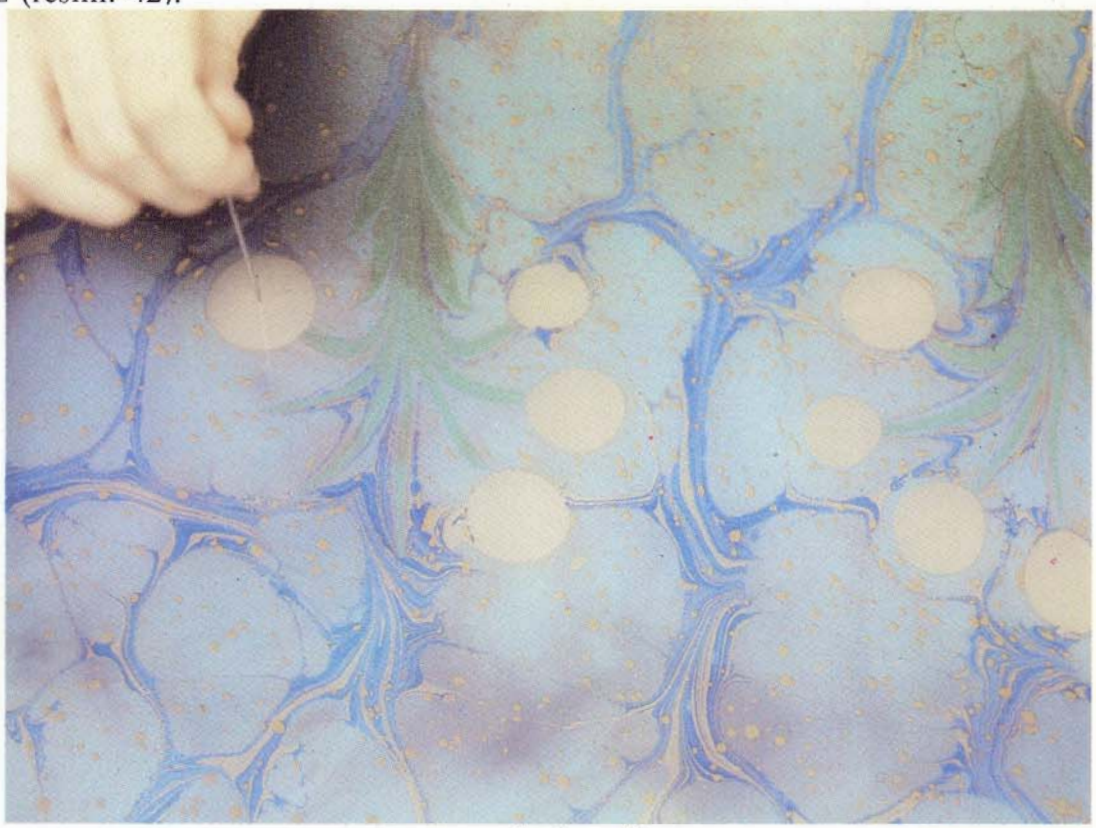

Resim: 43

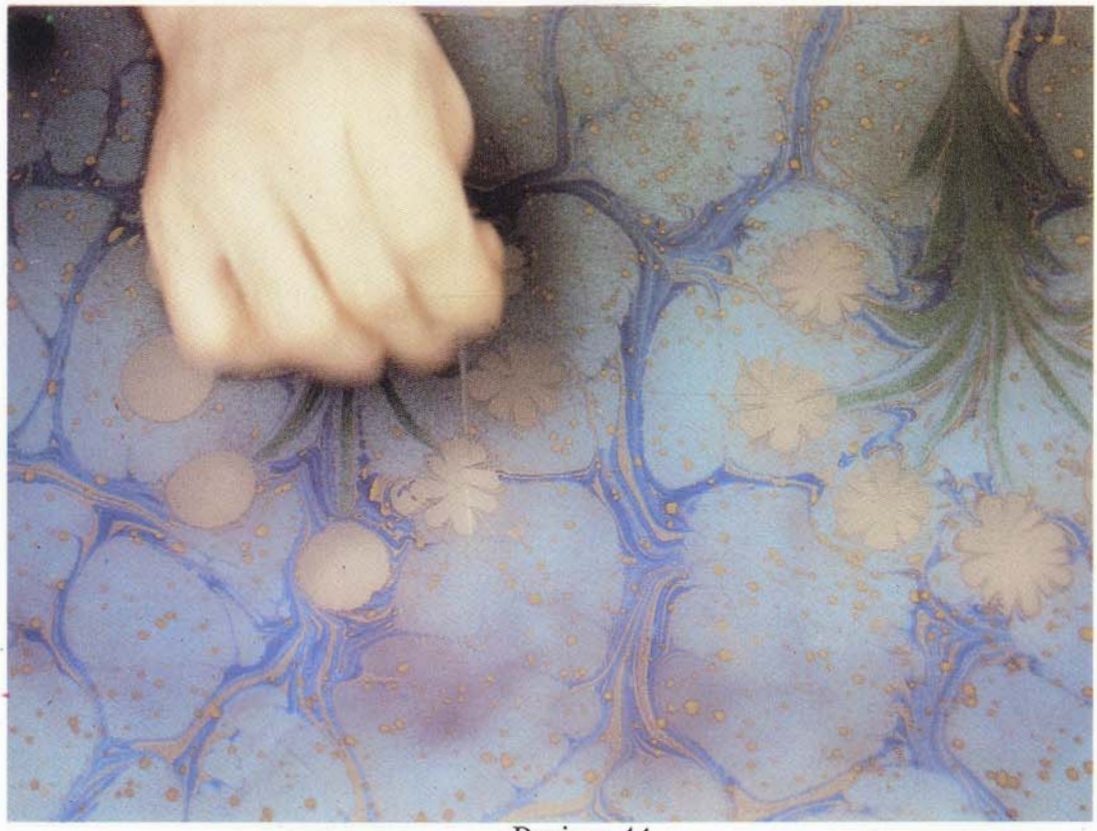

Resim: 44

Her sapın ucuna istenirse beyaz boya, istenirse aynı oranda su ve ödü karıştırarak elde edeceğiniz bu karışımı kullanın. Öd, zemindeki boyayı itecektir. Böylece orası boş kalacaktır. Kâğıda alınınca kâğıdın beyazı beyaz boya olarak görünecektir (resim: 43).

Elde ettiğimiz bu beyaz daireleri karşılıklı olarak, önce ikiye daha sonra dörde böleriz. Bu bölüntüleri de ortalarından bölerek papatyalarımızın yapraklarını oluştururuz (resim: 44).

Daha sonra papatyalarımızın ortasına sarı boya damlatırız (resim: 45).

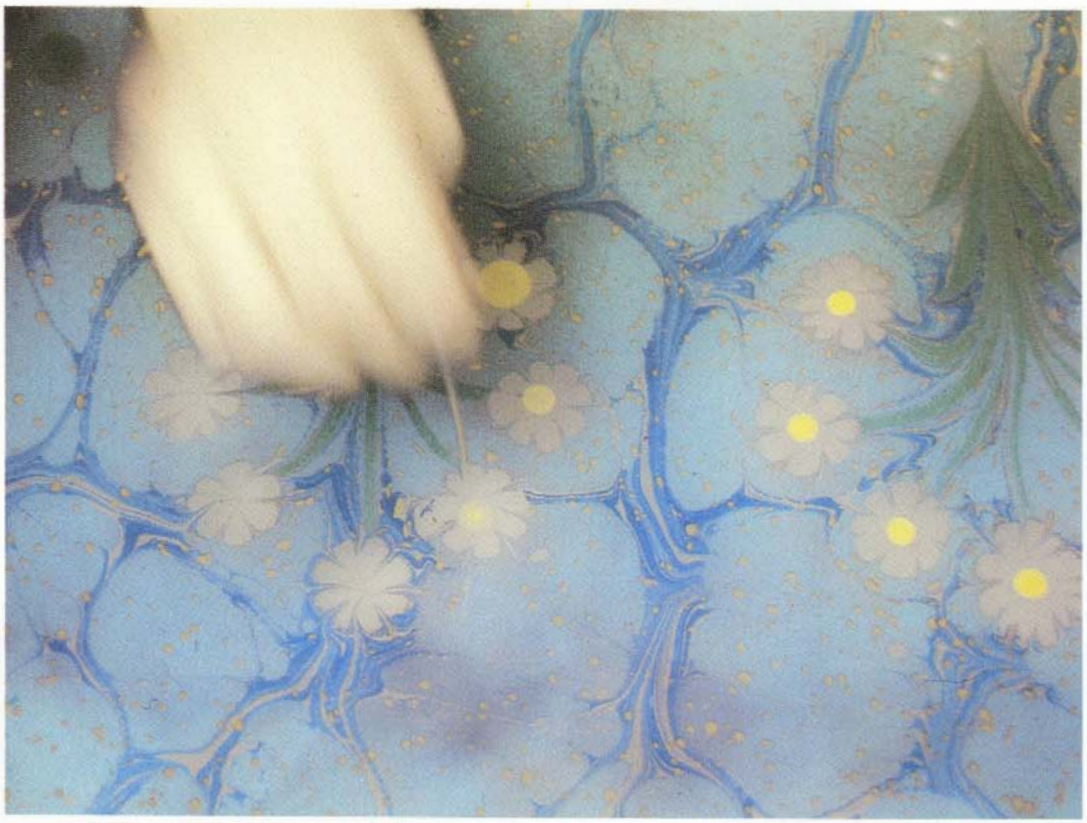

Resim: 45

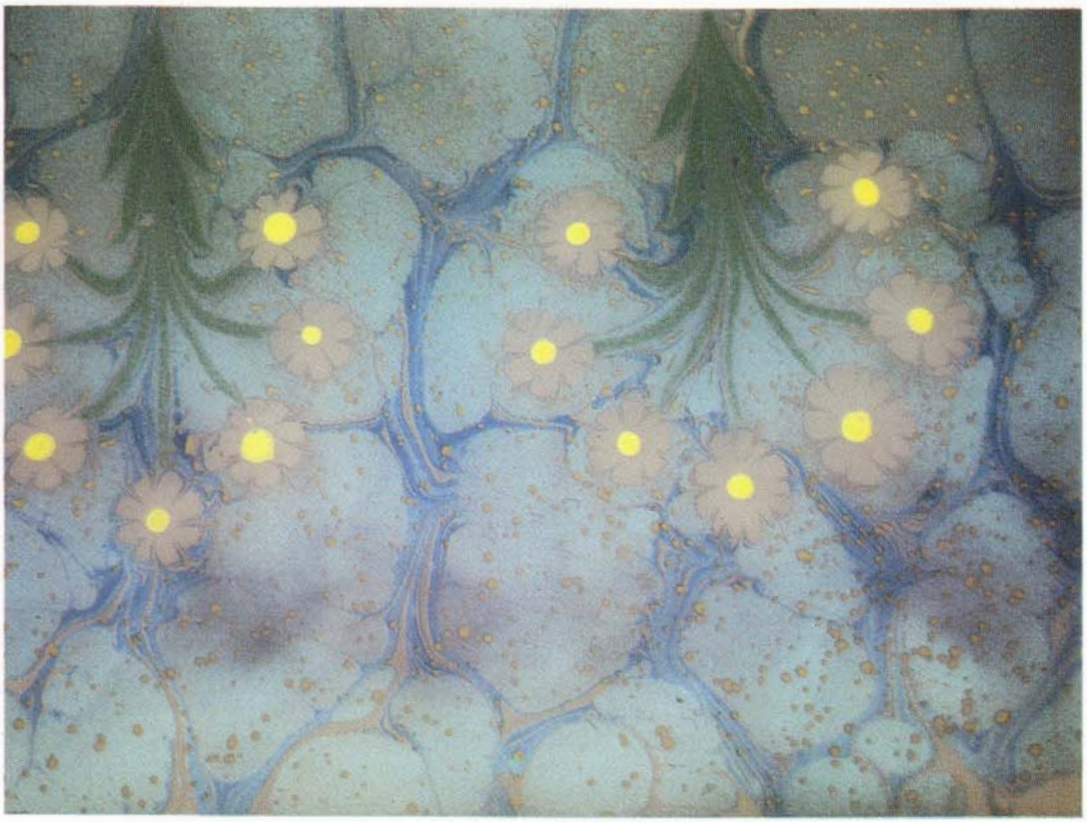

Resim: 46

EBRUNUN KAĞIDA GEÇİRİLMESİ

Kitreli su yüzündeki boyalar kalıcı değildir. Bunu kâğıda geçirerek ebedileştirmek, bu vasıtayla insanların gönlünü almak ve geleceğe kaynak bırakmak herkesin isteğidir. Yapılan eserlerin kâğıda geçirilmesi heyecanlı ve mutluluk verici bir olaydır. Sol el kâğıdın sol alt köşesinden, sağ el kâğıdın sağ üst köşesine gelecek şekilde tutulur. Kâğıt hafifçe aşağıya doğru bombe yapacak şekilde esnetilir. Kâğıdın sol üst köşesi teknenin sol üst köşesine gelecek şekilde yaklaştırılır ve kitreli su üzerine temas ettirilir (resim: 47). Sol üst köşesinden sağ alt köşesine doğru çizgi halinde bir su

Resim: 47

yolu izleyerek, kâğıt yavaş yavaş kitreli su üzerine yatırılır. En son sol ve sağ eller bırakılarak kâğıt tamamen kitreli su üzerine bırakılır. Kâğıt su üzerine yatırılırken kaydırmamaya ve durdurmamaya özen göstermeliyiz. Çünkü bu gibi durumlarda kâğıt üzerindeki sanki bir çizgi varmış gibi bir görüntü ortaya çıkar. Aynı durum kâğıt tekneden çıkartılırken de geçerlidir.

Parmaklarımızı kâğıt üzerinde gezdirerek kitreli su ile kâğıt arasında hava boşluğu kalıp kalmadığı kontrol edilir (resim: 48).

Eğer hava boşluğu varsa, buradan çıkan ses tonu daha değişiktir. Böyle bir sorun varsa bir süre beklenir. Kâğıt kitreli su üzerinde ıslandıkça genleşir ve hava kâğıdın gözenekleri arasından dışarı verilir. Bu mümkün olmazsa bir iğne yardımı ile kâğıt delinir. Böylece havanın dışarı çıkarılması sağlanır. Kâğıdı tekneden kaldırmadan önce teknenin kenarı temizlenmelidir.

Yirmibeş otuz saniye bekledikten sonra bir biz yardımı ile kâğıdın bir köşesinden kâğıt hafifçe kaldırılır. İki elle iki köşesinden tutulur. Teknenin kenarına sürterek çekilir (resim: 49).

Bundan amacımız kâğıttaki fazla kitrenin teknede kalmasını sağlamaktır. Bu esnada kâğıda tutunmayan boyaların sıyrılmasını sağlar. Böylece ebrumuzun kalite kontrolünü de yapmış oluruz. Tekneden çıkartılan ebrulu kâğıtlar güneş ışığına ve hava akımına bırakılmadan kurutulurlar. İstenirse bunları kurutmak için çıtaların üzerine çakacağınız ince sineklik teliyle kendinize raflar yapabilirsiniz.

Resim: 48

Resim: 49

EBRU YAPIMINDA KARŞILAŞABİLECEĞİNİZ SORUNLAR ve DÜZELTİLMESİ

En çok karşılaşabileceğiniz olayların başında, boyaların tekneye düştüğü anda yıldız gibi açılmasıdır. Bunun sebeplerinin başlıcalarını sıralayalım. Elimizden veya kullandığımız malzemelerden yağ veya öd bulaşmış olabilir. Tekneye yanlışlıkla öd damlamış olabilir. Teknenin üstü çalışmadan bir süre açık kalmış olabilir. Bunları gidermek için tekneyi boş bir kâğıt ile temizleriz. İkinci kâğıdı koyup 10 dakika kadar dinlendiririz. Bu koyduğumuz iki kâğıdı da alırken kâğıdı teknenin kenarına sıyırmadan alırız. Eğer bu olay tekne açtıktan birkaç gün sonra yapmışsa tekne yüzeyini 3-4 defa temizleriz. Yine aynı olayı tekrarlarsa, kitreyi karıştırıp bir süre dinlendiririz. Sonra yüzeyi iki defa daha temizleriz. Yine aynı olayı tekrarlarsa kitre bozulmuş demektir. Artık bu kitreyi kullanamayız.

Teknede boya kumlanıyor veya çatlıyorsa boyaların suyu eksiktir. Su ilave ettiğimiz boyalara birkaç damla da öd ilave etmekte fayda vardır.

Boya dibe batıyorsa, ilk akla gelen soru, kısa zaman içinde bu boyanın kullanılıp kullanılmadığıdır. Daha önce kullanılmışsa teknede yüzey gerilimi olabilir. Yüzey gerilimi ve teknenin yoğunluğunu kontrol etmemiz gerekir. Her şey normal ise büyük bir ihtimalle boyadaki öd miktarının az olmasıdır. Boyaların içine öd koyarak tekrar denenmesinde fayda vardır. Eğer sorun teknedeki yüzey geriliminden veya kitrenin yoğun olmasından kaynaklanıyorsa, boyaya ilave edeceğimiz öd gereğinden fazla olur.

Boyanın içinde normalden çok daha fazla öd varsa boya bu sebepten de dibe batabilir. Çünkü boyayı serptiğiniz anda fırçadan düşen damla kitreli su ile buluşur buluşmaz öd tekne yüzeyine yayılır ve tek başına kalan boya dibe batar.

Her iki sebepten boyaların içinde gereğinden fazla öd olduğunu sezerseniz, boyaya biraz daha su ilave edip bekletiniz. Su ve öd üst tarafa, boya ise dibe çökerek ayrışacağı için üstte toplanan su ve ödden oluşan bu kısmı bir şırınga yardımı ile alırız. Bu bize boyayı yeniden ayar yapma imkânı sağlar.

Kitre üzerine serptiğimiz boyanın kenarları düzgün değil, girintili-çıkıntılı olarak açılabilir. Bunun sebebi kitreden kaynaklanmaktadır. Kitre yeterince suda bekletilmemiştir veya iyi süzülmemiştir. Kitrenin içindeki iyi ezilmemiş kısımlar bu olayı yaratmaktadırlar.

Boyaların kâğıttan akmasının en önemli sebeplerinin başında boyadaki öd oranının az olmasıdır. Fakat bu yeni hazırlanmış veya terbiye olmamış boyalar için geçerli değildir. İçinde yeterli miktarda öd olan boyaların ıslahı için bu gibi boyalara Çamlıca toprağından hazırladığımız boyayı koymakta fayda vardır. Boyaların büyük çoğunluğu kâğıtda tutunmayıp akıyorsa bunun en büyük sebebi kitrenin yapıştırma özelliğini büyük ölçüde kaybetmesidir.

Eğer ebru yapıldıktan sonra kâğıdın üzerinde boylu boyunca çizgiler veya boyalar bazı bölge-

lerde kazınmış ise kâğıdı sıyırdığımız teknenin kenarı düz değildir. Numarası en düşük olan su zımparası ile zımparalanarak düzeltilmesi gerekir. Veya teknenin bu kısmına boylu boyunca ince bir mil kaynak yaptırtabilirsiniz.

Kâğıdın üzeri boylu boyunca bir veya daha başka renk tarafından çizilmişse bunun sebebi, kâğıdı tekneden çıkartmadan önce tekne kenarının temizlenmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Önceden tekne kenarında sıyrılan boyalar, ikinci kâğıdı boylu boyunca çizebilir.

Özellikle bazı arkadaşlar yaz aylarında kitreyi saklamak için buzdolabını kullanıyorlarsa biraz dikkatli davranmaları gerekmektedir. Buzdolabından çıkan soğuk kitre, diğer boyalarla aynı sıcaklığa gelene kadar beklemelidir. Aksi takdirde kitreli su üzerinde açılan boyalar, sanki içinde yeterince öd yokmuş gibi açılıp tekrar kapanmaktadırlar. Bu olay insanı yanıltmaktadır.

Kâğıt tekneye yatırılırken kaydırılırsa veya durup tekrar devam ettiğimiz takdirde kâğıt üzerinde bir çizgi oluşur. Bu durum kâğıdı tekneden çıkartırken de yapılırsa yine aynı çizgi olur.

Boyaların ağzının açık olması sebebiyle, özellikle yaz aylarında boyaların içine sinek veya diğer uçan böcekler düşebilir. Bu hayvanlardan boyaya geçen yağ, sanki bu boyaların içine terebentin ilave edilmiş gibi bir etki yapar.

Fırçaların boyları gereğinden fazla olması halinde, boya fırçadan kütle halinde düşer. Boyaların bu şekilde düşmesi, boyanın kitreli suyun dibine batmasına neden olur.

Fırçanın kıllarının gereğinden az olması halinde, fırçadaki boya hemen biter ve boyayı istediğimiz yere atmakta güçlük çekeriz.

Teknede çalışmaya ara verdiğimizde veya işimiz bitince, kitreli suyun üzerine boş bir kâğıtla kapatmalıyız. Bunu, kitreli suyun hava ile temasını kesmek ve tozlanmasını önlemek için yapmaktayız.

Tekne üzerindeki boyanın yarısı açık, yarısı koyu görünürse boya ile öd iyi karışmamıştır. Bu sebepten boyanın bazı bölümleri çok ödlü bazı bölümleri de az ödlü boyadan serpildiği için boya sanki gölgeli gibi gözükmektedir. Boyayı karıştırarak bunu giderebiliriz.

Çiçek yapmak istediğimiz zaman, sap yeşilinin veya çiçekleri yapacağımız boyanın çapı istediğimizden büyük ise bunu küçültebiliriz. Küçültme işlemi sırasında dairenin bozulmasını istemiyorsak, bir kâğıdı kıvırarak küçültmek istediğiniz boyanın ortasına batırıp geri çekeriz. Böylece dairenin çapı küçülür.

Kâğıtları kurutacağımız raflar veya bölgeler hava akımından uzak olmalı ve direkt güneş ışığı almamalıdır.

Kitrenin üzerinde beyaz beyaz nokta halinde delikler oluşuyorsa, bunun en önemli sebebi tozlardır. Bunun için ebru yapılacak ortamın iyi temizlenmiş olması, fazla kalabalık olmayan sakin yerlerin seçilmesi gerekmektedir. Sanatçı, sık sık odasını süpürmeli, silmeli ve örümcek ağlarından arındırmalıdır. Yünlü kazaklardan da çok tüy döküldüğü için toza neden olabilirler. Bizi temizlerken tuvalet kâğıtları tercih edilmeli, kumaş ve kâğıt mendiller kullanılmamalıdır.

Boyaların içine koyduğunuz Çamlıca toprağı bazen boyada solucanın oluşmasına neden olabilir. Başımızdan geçen bir olayı size anlatayım: Bir gün ablamın boyalarının birinden kocaman bir solucan çıktı. Kavanozun içine dışarıdan girmiş olması imkânsızdı. Bunun oraya nasıl girdiğine bir anlam veremiyorduk. Birçok kişi tarafından buna daha önce gelip, ebru yapımına hayran olan bir kişinin nazar ettiği şeklinde yorumlar yapıldı. Ablam ve ben olayı biraz daha düşünmeye karar verdik. Aklımıza çok değişik olaylar, geliyor fakat bunları önce mantığımız yalanlıyordu. Oysa birden aklımıza boyanın içine eklediğimiz topraktan elde ettiğimiz boya geldi. Bu da solucan lavralarının toprakla birlikte boyaya karıştığı ve uygun bir ortam bulunca geliştiği şeklindeydi.

EBRU SERGİLERİ GEZEN SANATSEVERLERİN DÜŞÜNCE ve İZLENİMLERİ

Bilgi, ahlâk, estetik... İşte üstünlüğün üç kaynağı. Tarafımızdan ihmale, düşmanlarımızın da suikastlarına uğrayan geleneksel tezyinî el sanatlarımızı yeniden canlandırmalıyız. Ebru bunların en önemlilerinden biridir. Sergideki eserleriniz gerçekten çok nefis... Sizi samimiyetle tebrik ediyor ve Cenab-ı Hak'tan daha nice muvaffakiyetler ihsan buyurmasını niyaz eyliyorum.

M. Şevket EYGİ

Ellerinize sağlık, eski ustalara rahmet, bugünün ebrucularına selâm olsun. Ne de güzel dile getirmişsiniz.

Çiğdem GÜNAY

Ebru sanatını hep mistik bir şey olarak düşünürdüm, hiçbir şey bilmememe karşılık... Oysa doğa üstü değil, doğa içiymiş. Sizin çalışmalarınız beni etkiledi.

Behçet ÇELİK

Solmaya yüz tutmuş bir ağacın çiçek açtığını görmek.

Talip Zeki SENYURT

Savaşların, kötülüklerin, çirkinliklerin egemen olmak istediği güzel dünyamızda, siz mütevazı katkınızla güzelliği yaşatmaya çalışıyorsunuz. Sizin çalışmalarınızın egemen olacağı günleri görmek dileği ile...

Ergun ERDURAN

Fazla bir şey yazamayacağım için üzgünüm. Çünkü hemen eve gitmem gerekiyor. Sergiyi gördükten sonra gidip ebru çalışmam gerektiğine karar verdim.

M. Çetin BÖKE

Etkileyiciydi.

Aybars CAMUŞCU

Mustafa Hoca yaşasaydı gurur duyacak, huzur bulacaktı senin yaptıklarınla. Bu çok önemli sanatımıza sahip çıkarak, ne kadar büyük bir iş başardığının farkında mısın? Türk-İslâm Kültürü adına her Türkün yaptıkların için teşekkür etmesi lâzım.

Murat BAŞARAN

Tesadüfen girdiğimiz sergi, çok güzeldi. Bilmediğimiz bir sanat dalını öğrenmiş olduk..

Seda-Melahat

Bu güzel ebruları bizimle paylaştığınız için teşekkürler.

Deniz

Eserlerinize edebiyatçı gözüyle bakınca mutlu olmamak elde değil, sanatın hele böyle insan ruhunun inceliğini katması gereken eski güzel bir sanata, sevgiyle çaba harcamanızdan dolayı tebrik ederim. Başarılar dilerim.

Sultan YAŞAR

Bu güzellikler karşısında ne söyleyeceğimi bilemiyorum. Sanırım susmak en iyisi... Gönüller dolusu tebrikler.

Aydil EROL

Bize güzel şeylerin de var olduğunu gösterdiğin için teşekkür ederim.

Birol BİÇEN

Değerli hocalarımızın izinde, oldukça zahmetli ama sevimli bir eski Türk sanatının devamcısı olmak ve geliştirmek çabanızı taktirle karşıladım. Bu konudaki başarınızın devamını dilerim.

Banu YEŞİLTEPE

Milli kültürümüzü yaşatmak en büyük ülkümüzdür. Yaşatanların, vesile olanların ellerine sağlık. Tanrı hepsinden razı olsun.

Mehmet KARA

Tuttuğunuz yol sevgi, güzellik, gönül yolu. Dileğim bu yolda, şu ana kadar başarıyla ilerlemen.

Tülay TAŞLACIOĞLU

İnsanın günlük hayatın karmaşıklığından yorulan gözlerim için iyi bir dinlenme imkânı oldu. Avrupa resim sanatının zannediyorum asırlardan beri -surrealizm- dışa vurumculuk- diyerek gelmeye çalıştığı nokta bu olsa gerek.

Yarın başka bir gün olacak.

Yavuz ŞAKAY

Bu güzel eserlerini Mustafa'nın görmesini çok isterdim ama nasip olmadı. Eline sağlık. Çok güzel çalışmışsın.

Ahmed DÜZGÜNMAN

İsmimin bu kadar güzel olduğunu bilmiyordum. Kucak dolusu tebrikler.

Ebru KUZU

Eserleriniz karşısında heyecanımı yenemedim. Çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Faruk DEMİR

Dilerim tüm insanlar sanatın bir dalıyla uğraşlar verip, hizmetleriyle daha huzurlu, daha mutlu yaşasınlar.

Yusuf Coşkun BENEFÇE

Milli sanatımız olan ebru mahir ellerinizde hayat bulmuştur. Sizi bütün kalbimle tebrik eder, nesillere intikal edecek eserler vermenizi dilerim.

Mustafa ALİKİŞİOĞLU

Hayatımda, önce televizyondan izlediğim, ilk defa gördüğüm ebru sanatına hayran oldum. Sergiyi gezerken yaşlı bir usta ile karşılaşmayı umuyordum. Oysa genç, dinamik Ahmet Çoktan'ı görünce çok şaşırdım, sonra sevindim. Bu ata sanatımız genç nesillerde yaşıyor artık.

Abdülkadir KAÇAR

Ebru sanatı ve onun felsefesi hakkında bize sunduğun değerli bilgilerden ötürü size teşekkürlerimi sunuyor ve bu değerli çalışmalarınızın, hayat görüşünüzün bizi aydınlatıp engin ufuklarda hedefini bulmasını temenni ediyorum. Sunduğunuz ışık sönmeyecek.

Servet BAYRAM

Harıka renkler, güzel düşünüşler, yaratıcılık, irade bir araya gelince tek bir kelimeyle nefis bir çalışma ortaya çıkmış.

K. Uygar ERYILDIZ

İstanbul'un bu soğuk kış günlerinde içimizi ısıttın. Gezdik, gördük, duygulandık. Bir başka söz gerekmez sanırım.

Aydın ERGÜN

İlk kez böyle sergiye geldim. Çok güzel, değişik.

Ahmet DİKMECİ

Ebru; kaybolan eski sanatın güçlü ögesi, sizin gibi sanatçıların elinde sonsuza dek yaşasın.

Dr. Atilla DENİZALİ

Ebruculuk hakkında teknik ve sanat yönünden fazla bir bilgiye sahip olmamama rağmen; renklerin pastelliği, uyumu, şekillerin yayılım düzeni görsel olarak insan ruhuna hitab ediyor. Oldukça güzel ve estetik çalışmalar.

M. Çağatay ERER

Ahmet Çoktan'ın ebru sergisini gezdim. Tebrik ederim. Hocanın ölümünde ebru yaşayacak mı diye soranlara güzel bir örnek. Hoca, üstad Mustafa DÜZGÜNMAN'ın ruhu şad olsun. Bu da sanatta torun mütevelli Alpaslan hocaya da tebrikler. Çalışmalarının aralıksız sürmesini dilerim. Sevgilerimle.

Nusret HEPGÜL

Ebru sanatının gerçekten güzelliğini ilk kez görerek, inceleyerek yaşadık. Sizi kutlar, başarılarınızın devamlı olmasını dilerim.

Elif KARAKURUM

Çok kısa zamanda tasarlayıp kâğıda döktüğünüz bu renk uyumu ve beceri bütünü eserlerinizin, Türk Ebru Sanatı'nın gelecek kuşaklara iletilmesinde; ayrıca dünya genelinde tanıtımında önemli rol oynayacağı kanısındayız.

Ebru, Fehmi

Duygu ve düşüncelerini su ve renklerle kucaklaştırdığın Sudaki Işıltılar güzel ötesi.

Pınar İVEDİ

Gerçekten çok güzel resimler gördüm. Bunun üzerine ben de amatör olarak ebru çalışmalarına başlayacağım.

Kadir GÜLTEKİN

İlk kez ebru sergisi geziyorum. Ve yaptığınız şeyler çok güzel. Ömür boyu yaptığınız eserlerin ilk günkü orijinalliğini korumasını temenni eder, başarılar dilerim.

M. AYDOĞMUŞ

Sergilerini gezdikçe, Ebru Sanatı'ndaki değişik boyutlarla tanışıyoruz. Bu sanatı tüm dünyaya tanıtman dileğiyle.

Sevinç-Tamer ULUTAN

Gökyüzünün rengi ve içeriği bundan başka anlatılamaz. Kutlarım.

SÖZLÜK

EBCED ALFABESİ - Ebced harf tertibinde görüldüğü gibi, Kur'ân-ı Kerim daha nazil olmadan harflere rakam değeri verilerek tarih yazılır ve hadiseler kaydedilir. Bundan böyle Arab, Fars ve Türk Edebiyatçılarınca hadiselerin tarihleri Ebced hesabı ile yazılırdı. Birçok muharebe, zafer, büyüklerin doğumu ve ölümü, yüksek mevkilere geçiş, cami, köprü, çeşme yapılış ve açılış tarihleri bu hesaba uyularak mısralarla ifade edilirdi. Buna da tarih düşürmek denirdi.

Elif=1; Ba=2; Cim=3; Dal=4; He=5; Vav=6; Ze=7; Ha=8; Ti=9; Ya=10; Kef=20; Lam=30; Mim=40; Nun=50; Sin=60; Ayın=70; Fe=80; Sad=90; Kaf=100; Rı=200; Şın=300; Te=400; Se=500; Hı=600; Zel=700; Dad=800; Zı=900; Gayın=1000

HEZARFEN - Hezar Farsça 1000 anlamındadır. Çok bilgili olan kişilere verilen bir unvandır.

MÜCELLİT - Cilt sanatçısı. Orta Asya'da kâğıdın kullanılmaya başlaması ile beraber, Türklerde ciltçilik gelişmiş ve bir sanat kolu haline girmiştir. Uygur Türk cildi M.S. 7. yüzyıla ait olup ciltçiliğimizin ilk örneklerinden sayılır. Ciltçilik sanatı, Türklerin İslâmiyeti kabullerinden sonra büyük bir gelişme göstermiştir. Müslüman Türklerce yazı ve kitabın mukaddes sayılması, bilhassa dinî kitapların yüksek yerlere konması geleneği, kitapların bezenmesi ve ciltlenmesi işine de ayrı bir ehemmiyet verilmesine sebep olmuş, bu hususlar ciltçiliğin gelişip bir güzel sanat kolu halini almasında rol oynamıştır. Kitap tarihçileri, Türk-İslâm cilt sanatının tarihteki gelişimini şu üsluplara ayırarak tespit etmişlerdir: Hatayi (Kaşi, Horasan, Buhara ve Dihlevi), Herat (Herat, Şiraz, İsfahan), Arap (El-Cizre, Halep, Fas), Rumi (Selçuk), Memluk (Mısır), Türk (Diyarbakır, Bursa, Edirne, İstanbul), Şukufe (Rufan, Barok), Magrıbi (İspanya, Sicilya, Fas), Lake (İran, Hint), Buharayı Cedid (Türk Cilt Sanatı, 1968 Milli Kütüphane Yayınları).

TEZHİB - El yazması kitaplarla murakka'ların boya ve altın tozu ile çiçekler ve nakışlarla süslenmesine verilen addır. Böyle eserlere müzehheb, tezhib yapanlara da müzehhib denir. Sanat Ansiklopedisi'nde (Tezhib Maddesi). Eskiden el yazması kitapları ve Hüsn-i Hat murakkalarının kenarlarını boya ve yaldızlı süslemelerle tezyin etmek işine verilen isimdir. Tezhib işlerini Türkler Orta Asya'dan getirmişlerdir. Selçuklu Türkleri'nde hayli ilerlemiş olan bu sanat onlardan Osmanlı Türkleri'ne geçmiş ve 16. asırda en yüksek derecesine vasıl olmuştur (Tarih Deyimleri ve Terimleri s. 490, p. 4-5).

İCAZET - İzin, müsaade, diploma, olur demek, destur vermek, ilmî diploma.

TALİK - Bir çeşit yazı çeşidine verilen isimdir. Sözlük anlamı asmak, geçirmek, muallak kalmak manâsına gelmektedir.

TERTİB-İ RİSALE-İ EBRÎ - 1608 yılında yazılmıştır. O tarihte ebru yapımında kullanılan malzemeleri ve uygulanışı hakkında bilgi vermektedir. M. Uğur DERMAN koleksiyonundadır.

Ahmet Çoktan (1962 İstanbul)

1962 yılında İstanbul'da doğdu. 1988 yılından itibaren ebru sanatı ile ilgilenmektedir. Mustafa Düzgünman, Alpaslan Babaoğlu ve Fuat Başar'dan Türk Ebru Sanatı'nı öğrenmiştir. Üç kişisel sergi açmış ve birçok karma sergiye katılmıştır.

Ebru Sanatı'ndan başka, model gemi yapımı ve gravür tekniği ile resim yapmaktadır. Asıl mesleği konstrüktür ressam olan sanatçımızın en büyük ideali Klâsik Türk Sanatçıları'nı bir vakıf altında toplamak ve Türk kültür potansiyelinden faydalanarak Türk Sanatları Merkezi'ni kurmaktır.

"Sudaki Işıltılar" isimli sergi büyük ilgi gördü

Ebru sanatına genç soluk...

Üç yıldır uğraşıyor

Yaklaşık üç yıldır Ebru sanatı ile uğraşan 29 yaşındaki sanatçı Ahmet Çoktan, "Sudaki Işıltılar" adlı ilk kişisel sergisini açtı. Büyük bir ilgi gören serginin, giderek unutulmaya başlayan geleneksel Ebru sanatına yeni bir soluk aldıracağı belirtildi...

•Altan DELER

GİDEREK unutulmaya başlayan el sanatlarımızdan "Ebru", 29 yaşındaki sanatçı **Ahmet Çoktan** ile yeni bir soluk aldı.

Yaklaşık üç yıldır Ebru sanatı ile uğraşan **Çoktan, 44** parça eserinin bulunduğu ilk kişisel sergisine "**Sudaki Işıltılar**" ismini verdi. İlk derslerini geçtiğimiz yıl ölen ünlü Ebru Üstadı Mustafa Düzgünman'dan aldığını belirten **Ahmet Çoktan, Alpaslan Babaoğlu** ve **Fuat Başar** gibi ustalardan 'İcazet' aldığını söyledi.

Diğer kardeşleri **Meral Aşan** ve **Ekrem Çoktan**'ın da kilimcilik, hat, vitray ve çiçek sanatları ile uğraştığını söyleyen genç Ebru sanatçısı, "**Tesadüfen tanıştığım Ebru, benim için bir yaşam biçimi oldu. Amacım, bütünlüğünü bozmadan sanatımı geliştirmek ve genç yetenekler yetiştirebilmek**" dedi.

Eserlerini tamamen doğal malzemeler ile yaptığını söyleyen Çoktan, 15 Şubat akşamına kadar İl Özel İdare Sergi Salonu'nda açık kalacak olan sergisinin Ebru sanatının dirilişine katkıda bulunacağını söyledi.

Sanatçı Mustafa Düzgünman, Alpaslan Babaoğlu ve Fuat Başar gibi üstadlardan destek görmüş...

Ebru sanatında genç bir usta : Ahmet Çoktan

MURAT BAŞARAN

Ahmet Çoktan bir ebru sevdalısı. Artık kendisinden **"unutulmaya yüz tutmuş sanatlarımızdan"** diye bahsedilen ebru sanatımızın, genç yaşına rağmen yaşayan en büyük ustalarından, sanatçı, sanatına duyduğu aşk nisbetinde başarılı ve usta oluyor. Ahmet Çoktan'ın başarısı ebruyu bir geçim vasıtası veya gelip geçici bir heves olarak görmemesinden kaynaklanıyor. Mustafa Düzgünman'dan aldığı derslerle bu sanatın zirvesine çıkan ve artık bundan sonra **"Ahmet Çoktan"** tarzının peşinde olan genç sanatçının bu sanata çok şey verdiği ve vereceği muhakkak. Çünkü sanatına onun kadar saygı duyan ve seven az insan vardır. Daha şimdiden bu sanatın eski popülaritesine ulaşması için elinden geleni yapan ve talebe yetiştiren Ahmet Çoktan da, ustası Düzgünman gibi ebrunun klasik normlarının korunmasından yana. Düzgünman, **"Ebruda yeni stiller denemek iş değil. Bazıları ebru ile resim yapıyor. Veya ebruyu kumaşa vs. uyguluyor. Bu önemli bir iş değil. Çünkü tekneye suratını batırsan, yüzüne de ebru yapmış olursun. Mühim olan klasik tarzda yükselmektir."** diyordu. Meraklıların bu konuda bir fikri olsun diye bu mevzuyu biraz açmasını istedik:**"Ebru yapmak için, basit olarak suyun yoğunluğunu yükseltmek ve boyaların yoğunluğunu azaltmak gerekiyor. Biz suyun yoğunluğunu yükseltmek için Anadoluda yetişen "geven" türü bitkilerden elde edilen kitreyi kullanmaktayız. Kitre az yapışkan bir zamk çeşididir. İki veya üç gün su içinde bekletilerek sahlep kıvamına gelmesi sağlanır. Boyalar toprak boya diye tabir ettiğimiz tabiattaki renkli kaya ve topraklardan elde edilen suda erimeyen boyalardır. Yağlı boyaların Türk ebruculuğunda yeri yoktur. Bu boyalar mermer üzerinde ezilir. Sığır ödü vasıtası ile kitreli suyun üzerinde durması ve boyaların birbirinè karışması önlenir. Tekne tabir ettiğimiz tahta, alüminyum veya galvaniz küvetler kullanılır. Hazırlanan boyalar gül dalına sarılan at kuyruğu fırçalar ile kitreli suyun yüzüne serpilir. Ebrunun battal, şal, somaki, bülbül yuvası, kumlu, kılçıklı gibi çeşitleri vardır"**

Evet, Ahmet Çoktan genç bir ebru ustası. Sanatını seviyor, saygı gösteriyor ve hocalarının izinden emin adımlarla yürüyor. Bu hem ebru sanatı için hem de topyekün Klasik Türk Sanatları için sevindirici bir hadise. Çoktan'a başarılar diliyoruz.

Ebru sanatçısı Ahmet Çoktan, Caferağa Medresesi'nde talebeleriyle birlikte...

Ebru ustası Ahmet Çoktan:

"Gayem, milli sanatımızı yaşatmak"

Çoktan: "Millî sanatımız olan ebru yu yaşatmak ve gelecek nesillere aktarmak gayesiyle çalışıyorum"

EKREM KAFTAN

İSTANBUL (ZAMAN)- Ebru ustası **Ahmet Çoktan,** ilk sergisini açtı. İl Özel İdare salonunda açılan sergide, Osmanlı'dan günümüze motifler yer alıyor.

Mustafa Düzgünman'ın talebesi **Ahmet Çoktan,** sergide yer alan tabloları iki yıllık bir çalışmadan sonra meydana getirdiğini tamamen tabii boyalardan elde ettiğini söyledi.

Türkiye'de ilk ebru sanatının 1500'lü yıllarda gelişmeye başladığını hatırlatan Çoktan, 1800'lü yıllarda sentetik boyaların çıkmasıyla unutulmaya yüz tutan sanatın Üçbekler Tekkesi Şeyhi **Sadık Efendi** tarafından yeniden canlandırıldığını ve günümüze ulaştığını söyledi.

Halen Caferağa Medresesi'nde cumartesi akşamları ebru dersleri verdiğini kaydeden **Ahmet Çoktan**, yapılan tabloların tabiiliğini koruyabilmesi için boyaların da tabii olması gerektiğini belirtti.

Ahmet Çoktan'ın sergisi 15 Şubat'a kadar 9.00-17.00 saatleri arasında gezilebilecek.

İl Özel İdare Salonu'nda Ebru sanatının ustalarından Ahmet Çoktan'ın 40'tan fazla eseri sergileniyor.
(Fotoğraf: Orhan Keleş)

Seyrine doyum olmayan bir sergi...

"Sudaki Işıltılar"

KÜLTÜR-SANAT SERVİSİ

Bizim, en önemli ve dünyada benzeri görülmemiş sanatımız olan ebrunun başarılı temsilcilerinden Ahmet Çoktan, 40'tan fazla eserini İl Özel İdare Salonu'nda sergiliyor.

Mücerret sanatın şahikası olan ebru, diğer bir çok kıymetlerimiz gibi unutulurken; genç sanatçıların böylesine önemli konulara sahip çıkışı yüreklere su serpiyor. Ebru sanatının zirvelerinden, geçenlerde kaybettiğimiz **Mustafa Düzgünman**'ın talebelerinden olan **Ahmet Çoktan,** aynı zamanda Caferağa Medresesi'nde de ebru kursu vererek, yeni sanatkârların yetişmesi için uğraşıyor. Ebruda klâsik tarzın mutlaka korunması gerektiğini söyleyen Ahmet Çoktan, **"Mustafa Düzgünman Hoca da bu konuda çok ısrar etmişti. Klâsik tarz, ebrunun asli şeklidir. Zaten öylesine zengin bir sanat ki, hem yeni arayışlara ihtiyaç yok, hem de ebrunun başka malzemelere adapte edilmesi veya modern formlar denenmesi, ondaki insanı düşündüren havayı bozuyor. Üstelik zor olan, sanat kıymeti ihtiva eden, klâsik tarz ebrudur"** diyor.

Ahmet Çoktan'ın birbirinden nefis çalışmalarını İl Özel İdare Salonu (Sultanahmet) sergi salonunda 15 Şubat'a kadar gezebilirsiniz.

Çoktan'ın ebruları Akbank Şaşkınbakkal'da

"Usta-çırak ilişkisi önemlidir"

Sanatçı Ahmet Çoktan, sergiyi gezenlere ebru sanatı ve eserleri hakkında bilgi verdi.

Akbank Şaşkınbakkal Sanat Galerisi'nde ebru sanatçısı **Amet Çoktan**, ebru eserlerini sergiliyor. Tarihi, İslâmiyet'in kabulüne kadar dayanan ebru sanatının unutulmaz bir sanat haline geldiğini belirten **Ahmet Çoktan**: ülkemizde bu sanatla ilgilenen ve yapan kişi sayısının 10'un üstüne çıkmayacağını vurgulayarak, **"Resim, heykel gibi sanat kollarının ülkemizde bir akademik eğitimi var. Tarihi yüzyıllara uzanan ebru sanatı ülkemizde pek bir değer taşımıyor. Ebrunun bir okulu yok. Bu da ebrunun yaygınlaşmasını engelliyor. Bizim sanatımızda bir çırak, usta ilişkisi var. Ustadan ders alan bir çırak, ustası izin vermediği sürece sergi açamaz. Bu da kötü sanatçıların ortaya çıkmasını önler. Eğer bir akademik eğitimi olursa ebru ile uğraşan sanatçı sayısı artar ve daha iyi sanatçılar ortaya çıkar"** dedi.

1962 yılında İstanbul'da doğan **Ahmet Çoktan** sistemli ebru çalışmalarına 3 yıl önce **Mustafa Düzgünman** ile başladı. Daha sonra **Alparslan Babaoğlu** ve **Fuat Başar**'dan ders alan sanatçı, iki yıl süreyle ebru dersleri verdi. Üçüncü ferdî sergisini açan **Ahmet Çoktan**, sergisinde tabloların yanısıra sehpa, eşarp, kravat ve abajurlarda da ebru desenlerini kullanmış.

Ahmet Çoktan'ın ebru sergisi...

İSTANBUL—Şaşkın Bakkal Sanat Galerisi'nde Ebru Sanatçısı Ahmet Çoktan, şu an ülkemizde unutulmuş bir sanat olan ebru eserlerini sergiliyor.

Tarihi, İslâmiyet'in kabulüne kadar dayanan ebru sanatının unutulmuş bir sanat haline geldiğini belirten Ahmet Çoktan; ülkemizde bu sanatla ilgilenen ve yapan kişi sayısının 10'un üstüne çıkmayacağını vurgulayarak "Resim gibi sanat kollarının ülkemizde bir akademik eğitimi var. Tarihi yüzyıllara uzanan ebru sanatı ülkemizde pek bir değer taşımıyor. Ebrunun bir okulu yok. Bu da ebrunun yaygınlaşmasını engelliyor. Bizim sanatımızda bir çırak usta ilişkisi var. Ustadan ders alan bir çırak, ustası izin vermediği sürece sergi açamaz.

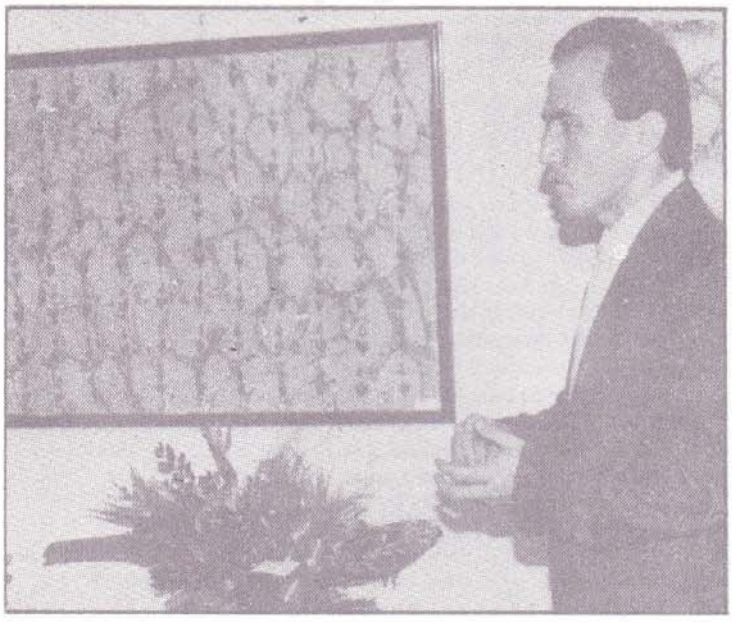

Çoktan'ın ebru sergisi

■ **Kültür Servisi** —
Akbank Şaşkınbakkal Sanat Galerisi'nde ebru sanatçısı Ahmet Çoktan yapıtlarını sergiliyor. Tarihi, İslamiyetin kabulüne dek uzanan ebru sanatının unutulmuş bir sanat haline geldiğini belirten Ahmet Çoktan, ülkemizde bu sanatla ilgilenen ve yapan kişi sayısının 10'un üstüne çıkmayacağını vurgulayarak "Resim, heykel gibi sanat kollarının ülkemizde bir akademik eğitimi var. Tarihi, yüzyıllara uzanan ebru sanatı ülkemizde pek bir değer taşımıyor. Ebrunun bir okulu yok. Bu da ebrunun yaygınlaşmasını engelliyor. Bizim sanatımızda bir çırak usta ilişkisi var. Ustadan ders alan bir çırak ustası izin vermediği sürece sergi açamaz. Bu da kötü sanatçıların ortaya çıkmasını önler. Eğer bir akademik eğitimi olursa ebru ile uğraşan sanatçı sayısı artar ve daha iyi sanatçılar ortaya çıkar"diyor.

Ahmet Çoktan'ın ebru sergisi

Ebru sanatının genç temsilcilerinden Ahmet Çoktan'ın İstanbul İl Özel İdare Sergi Salonunda açtığı ebru sergisi 5-15 Şubat tarihleri arasında devam ediyor. 29 yaşındaki sanatçının ilk şahsi sergisi olan sergide 44 ebrusu ebruseverlere sunuluyor. İki senedir ebru sanatıyla uğraşan, klâsik ebru derslerini Mustafa Düzgünman'dan, daha sonra da Alpaslan Babaoğlu ve Fuat Başar'dan ebru dersleri alan Ahmet Çoktan, aynı zamanda Cumartesi günleri Caferağa Medresesinde ebru dersleri veriyor.

Çoktan'ın ebru sergisi

■ **Kültür Servisi** — Ebru sanatçısı Ahmet Çoktan, hocası Mustafa Düzgünman'ın anısına yarın Sultanahmet'teki İl Özel İdare Salonu'nda bir sergi açıyor. İki yıldır ebru sanatıyla uğraşan ve halen Türk Kültürüne Hizmet Vakfı'na bağlı Caferağa Medresesi'nde ebru dersleri veren sanatçı, 35x50 boyutlarındaki 50 çalışmasını sergileyecek.

Sergi, 15 şubat tarihine kadar açık kalacak.

Ahmet Çoktan'ın "Taraklı Şar"ı

Ebru ilgi görüyor

TANER DRAMAN

Geleneksel süsleme sanatımız ebru konusunda ciddi çalışmaları bulunan genç sanatçı Ahmet Çoktan, Fransız Kültür Merkezi'nde açtığı sergisinde bu sanatın birbirine benzemeyen örneklerini sundu. Bir tarafta taraklı, diğer yandan battal, bir başka köşede çiçekli yahut bülbül yuvası. Kimi yerde somaki, kumlu ve kılçıklı. Diğer bir duvarda ise hatip, gelgit ve tarz-ı kadim ebruları. Bütün bunlar **Ahmet Çoktan'**ın son iki senelik çalışmalarından bazıları. Ebru konusunda yaptığı çalışmalar ile dikkatleri çeken **Çoktan** bir süre sonra Türk Kültürü'ne Hizmet Vakfı'nın bünyesindeki Uygulamalı Türk El Sanatlar Merkezi'nde dersler vermeye başlamış. En enteresanı ise Ahmet Çoktan'ın esas işi bu değil. Sanatçı bir kamu kuruluşunda bilgisayar proje konstrüktürü olarak görev yapıyor. Ahmet Çoktan ebru yapmasını ünlü sanatçı **Mustafa Düzgünman**'dan öğrenmiş. Öğrendiklerine yenilikler katarak ebruyu kumaş ve ahşap üzerinde de denemiş ve başarılı olmuş. Sergisinde bunlardan da ilginç örnekler bulunuyor. İlk sergisini yine İstanbul'da açan Ahmet Çoktan bu ikincisine, **"Sudaki Esintiler"** adını vermiş. Önümüzdeki günlerde eserlerinden bir kısmını Ayasofya'daki karma sergiye de verecek olan Ahmet Çoktan ebru sanatının günümüz temsilcilerinden olmanın imtiyazını kazanmış görünüyor.

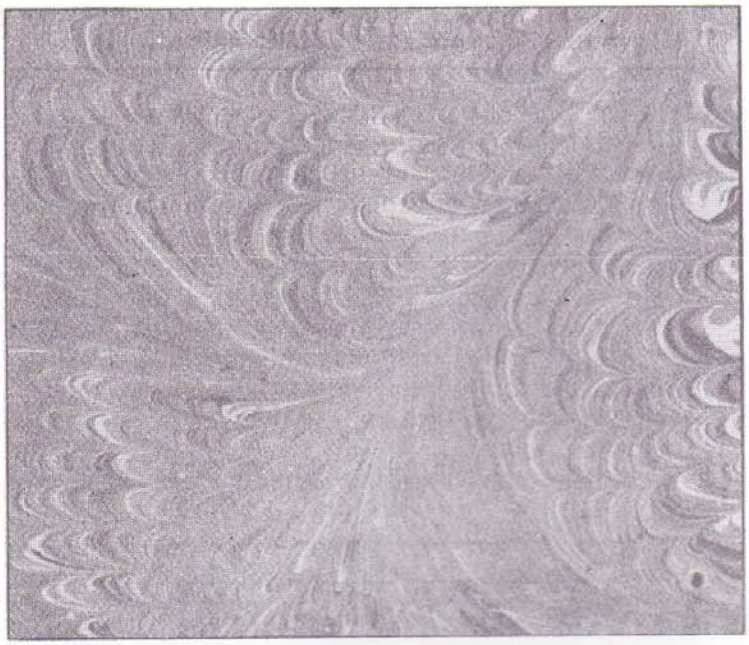

Ahmet Çoktan ebru eserlerini 'Sudaki Işıltılar' başlığıyla sergiliyor.

Ahmet Çoktan İl Özel İdare Sergi Salonu

Bir kamu kuruluşunda teknik ressam olarak çalışan Ahmet Çoktan'ın hocası ebru sanatçısı Mustafa Düzgünman'ın adadığı "Sudaki Işıltılar" adlı ilk kişisel ebru sergisi İl Özel İdare Sergi Salonu'nda sürüyor.

1962 İstanbul doğumlu Çoktan, iki yıl önce tesadüfen başladığı ebru sanatının, sürmesi gereken Türk sanatlarından biri olduğu görüşünde. Halen Türk Kültürüne Hizmet Vakfı'na bağlı Caferağa Medresesi'nde ebru dersleri veren sanatçının sergisinde battal, şal, gelgit, hatip ve çiçekli ebru desenlerini işlediği ve 35 × 50 cm. boyutlarında 50 çalışması yer alıyor.

Ahmet Çoktan'ın ebru sergisi 15 Şubat'a değin İl Özel İdare Sergi Salonu'nda (Yerebatan Sarayı yanı, Sultanahmet izlenebilir. Fiyatları: 100-200 bin TL. arası.

Ebru sanatçısı Ahmet Çoktan, Akbank Şaşkınbakkal Sanat Galerisi'nde sergilediği eserleri hakkında sergiyi gezenlere bilgi verirken...

Ahmet Çoktan, ebru eserlerini sergiliyor

KÜLTÜR-SANAT SERVİSİ

Akbank Şaşkınbakkal Sanat Galerisinde Ebru Sanatçısı Ahmet Çoktan şu an ülkemizde unutulmuş bir sanat olan ebru eserlerini sergiliyor. Tarihi, islamiyetin kabulüne kadar dayanan ebru sanatının unutulmuş bir sanat haline geldiğini belirten **Ahmet Çoktan:** ülkemizde bu sanatla ilgilenen ve yapan kişi sayısının 10'un üstüne çıkmayacağını söyledi. Ahmet Çoktan, ebru sanatını şöyle anlattı: "Tarihi yüzyıllara uzanan ebru sanatı ülkemizde pek bir değer taşımıyor. Ebrunun bir okulu yok. Bu da ebrunun yaygınlaşmasını engelliyor. Bizim sanatımızda bir çırak usta ilişkisi var. Bu da kötü sanatçıların ortaya çıkmasını önler." dedi.

Ebru çalışmalarına 3 yıl önce Mustafa Düzgünman ile başlayan daha sonra Alparslan Babaoğlu ve Fuat Başar'dan ders alan Ahmet Çoktan, iki yıl süreyle ebru dersleri verdi. Üçüncü özel sergisini açan **Ahmet Çoktan** sergisinde tabloların yanı sıra şehpa, eşarp, kravat ve abajurlarda da ebru desenlerini kullanmış. Sergi 1 Kasım'a kadar Akbank Şaşkınbakkal Sanat Galerisi'nde gezilebilir.

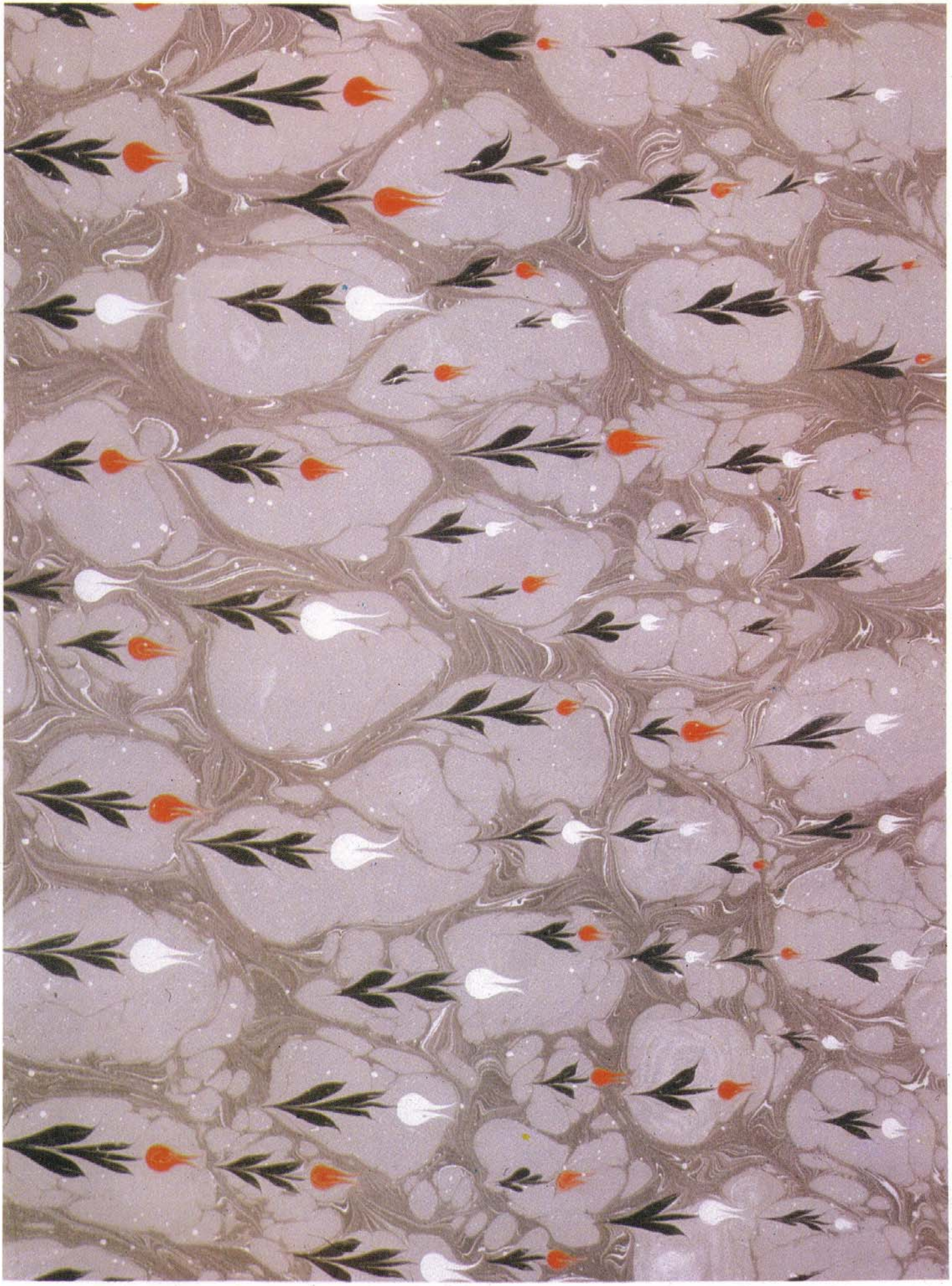

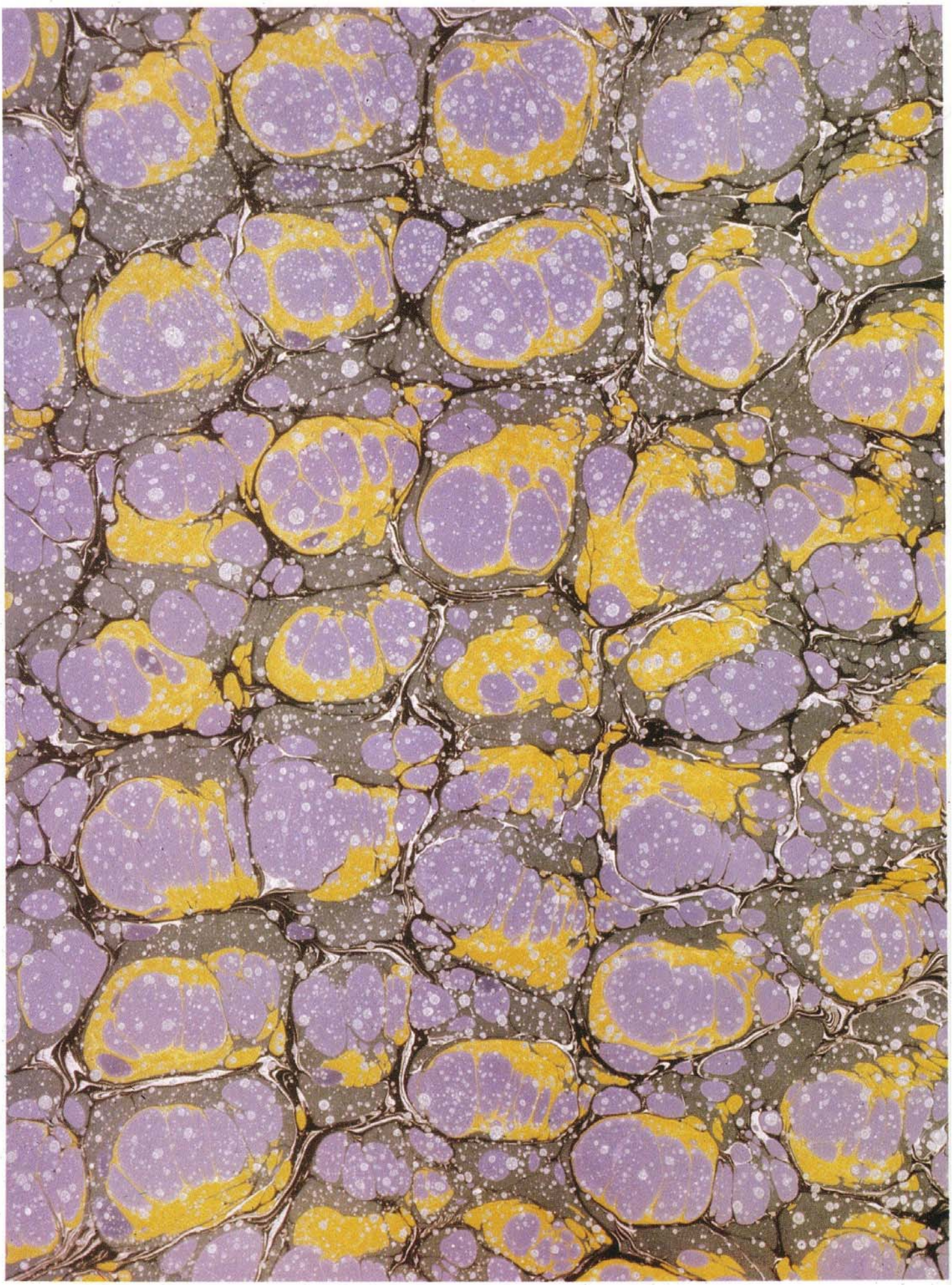

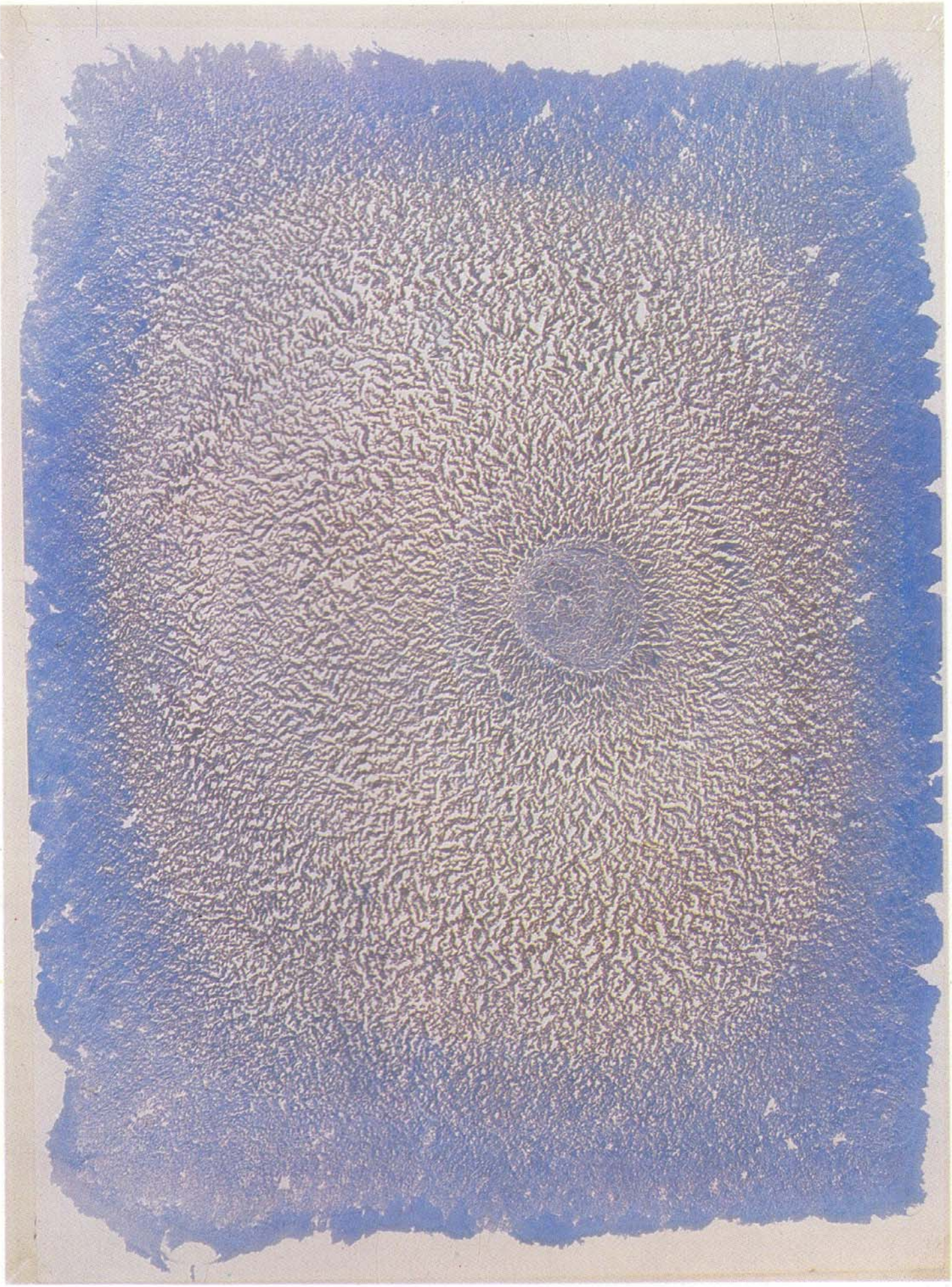

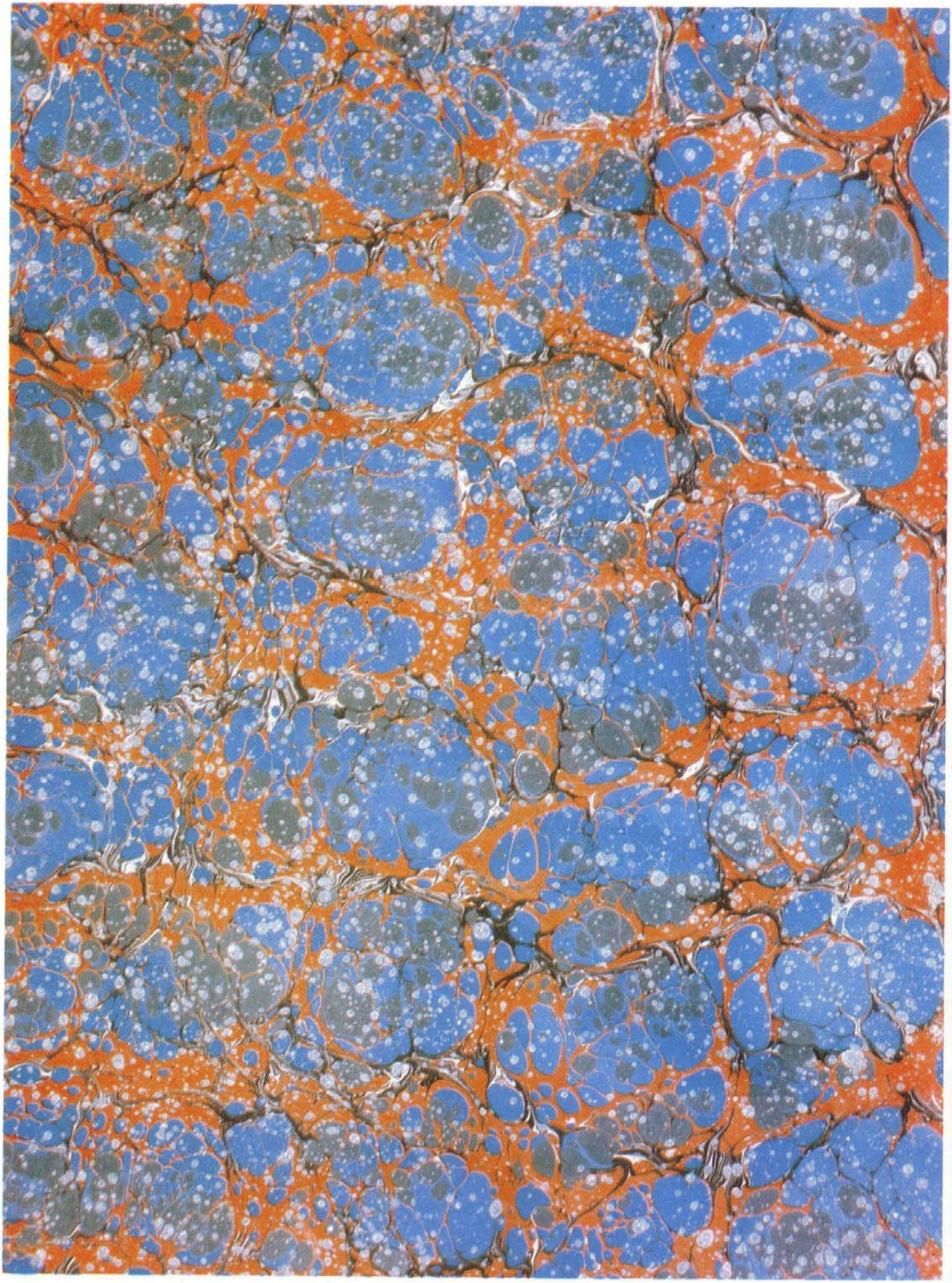

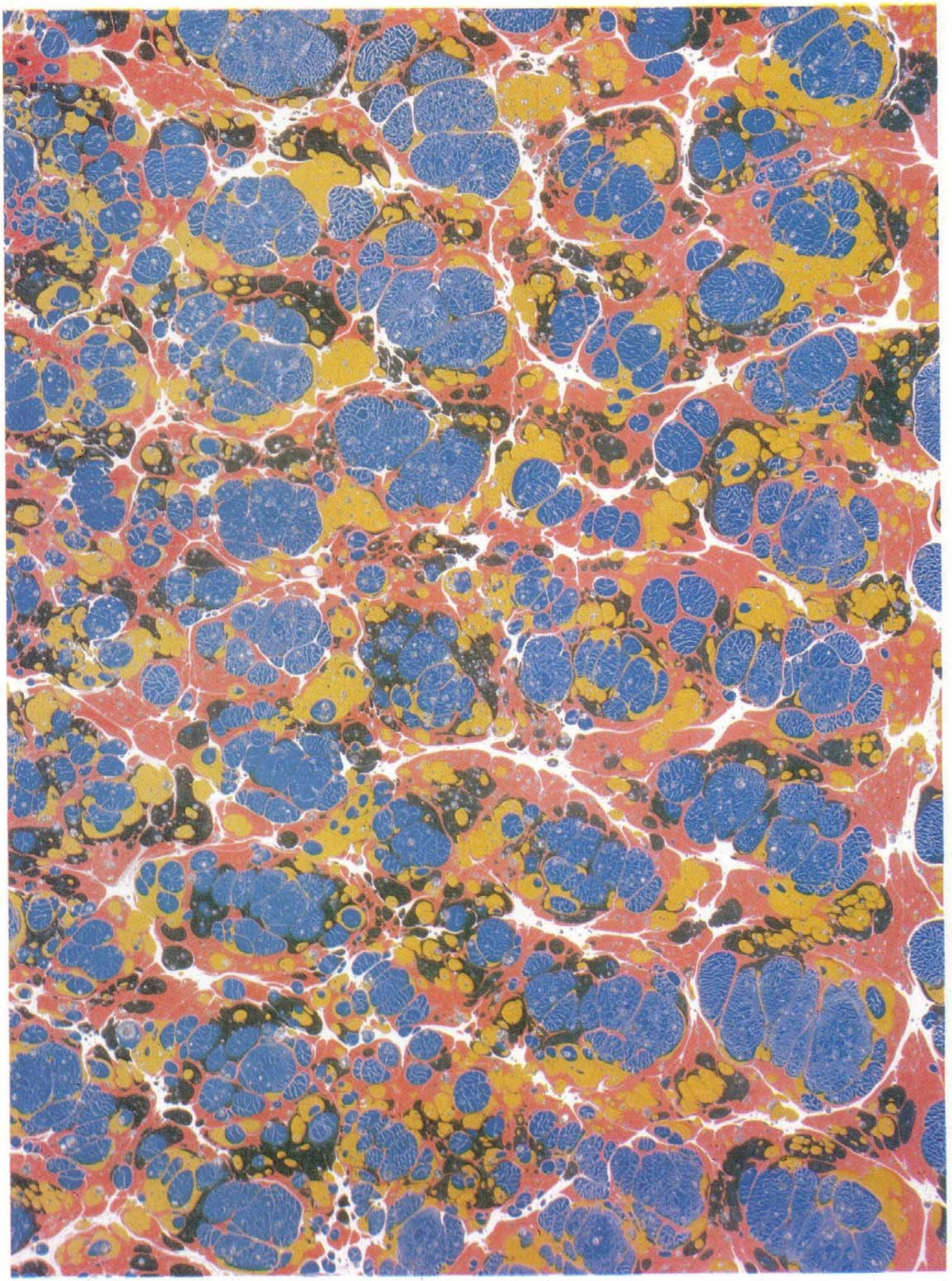

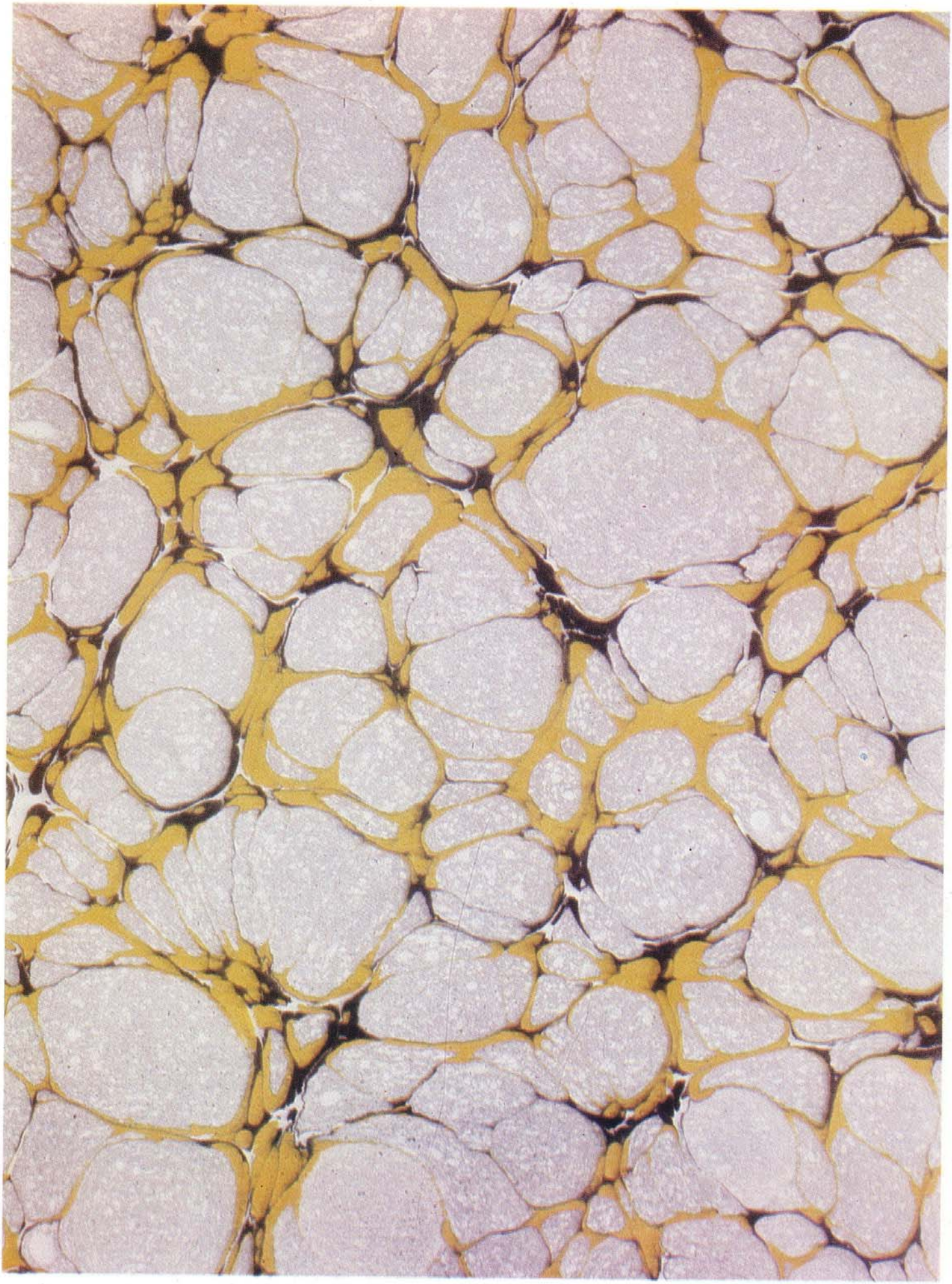

A. Gordon 81

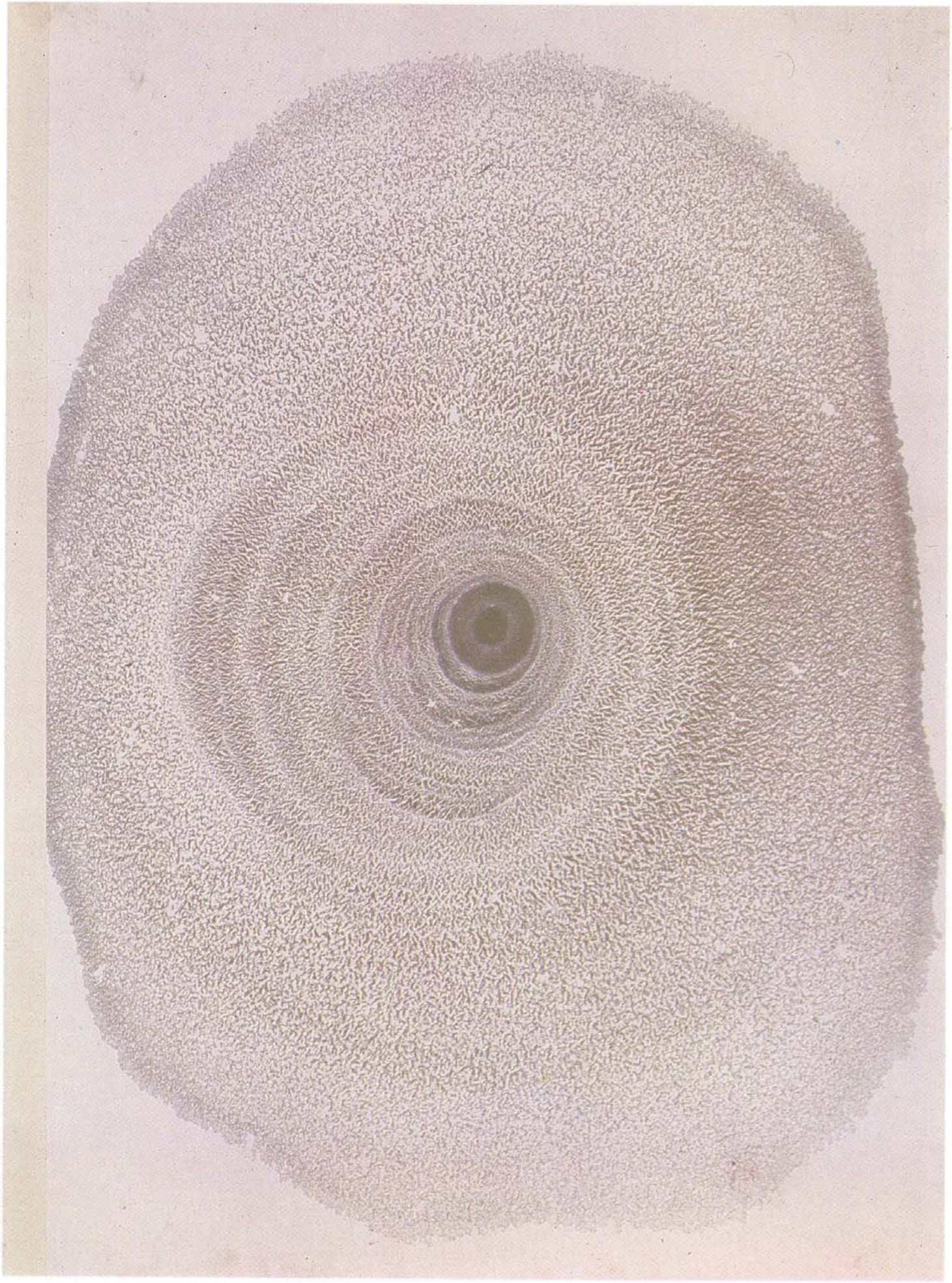

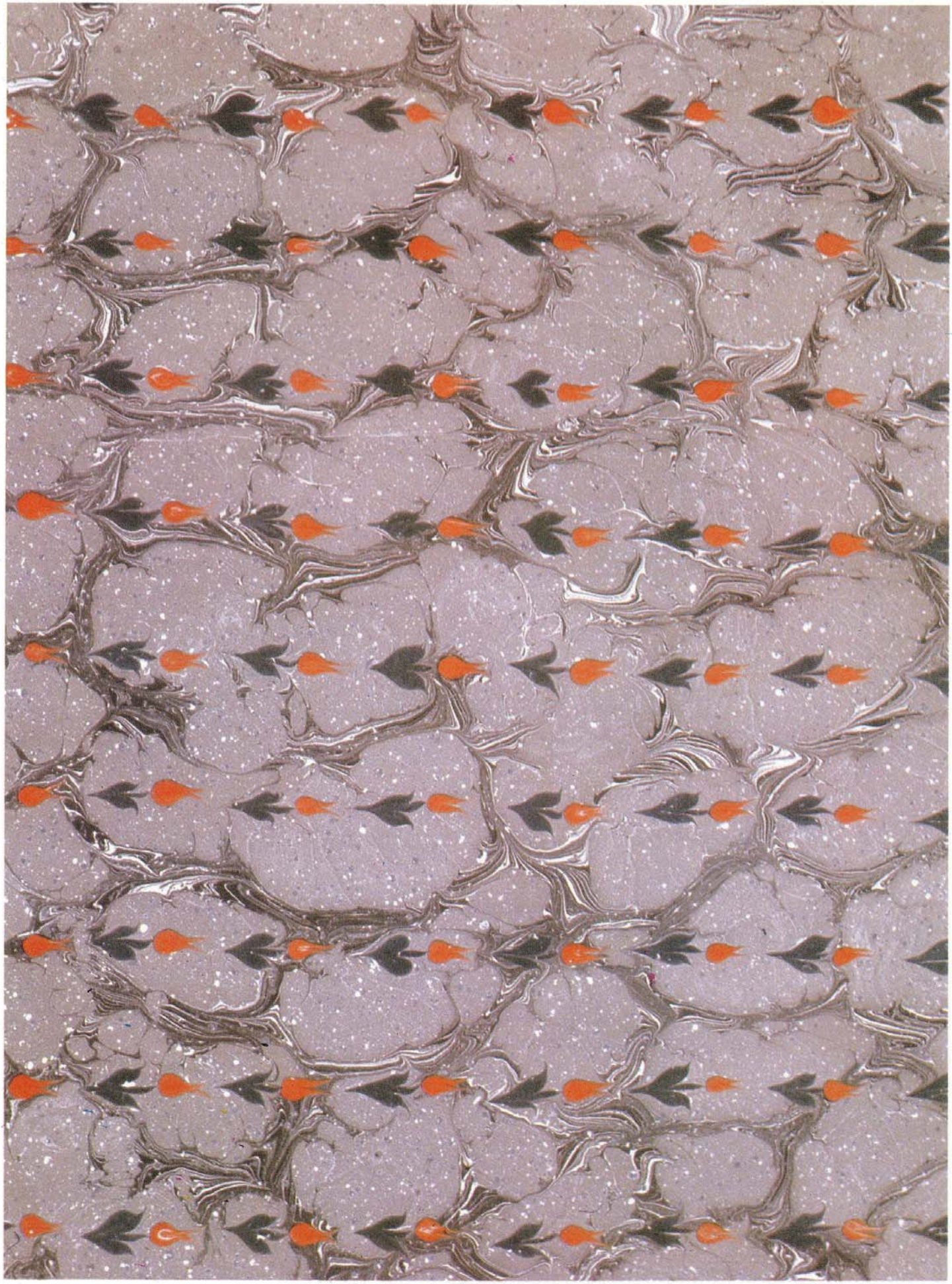

İÇİNDEKİLER

Giriş 5
Ebru sanatının tarihi 6
Ebru'nun kelime anlamı 7
Tarihimizde ebru sanatçıları 8
Genel renk bilgisi 11
Boya renkleri 12
Ebru yapımında kullanılan malzemeler 13
Boyaların hazırlanması 19
Topraktan boya elde edilmesi 22
Renklerin karışım yolu ile elde edilmesi 22
Battal ebru 22
Gel-Git ebrusu 27
Şal ebrusu 30
Taraklı ebru 30
Kumlu-kılçıklı ebru 33
Hafif ebru 33
Bülbül yuvası 33
Akkase ebru 35
Yazılı ebru 35
Hatib ebrusu 36
Necmeddin ebruları (çiçekli ebrular) 38
Lale 38
Karanfil 41
Gelincik yapımı 44
Papatya yapımı 46
Ebrunun kâğıda geçirilmesi 49
Ebru yapımında karşılaşabileceğiniz sorunlar ve düzeltilmesi 51
Ebru sergileri gezen sanatseverlerin düşünce ve izlenimleri 53
Sözlük 56
Gazete kupürleri 58

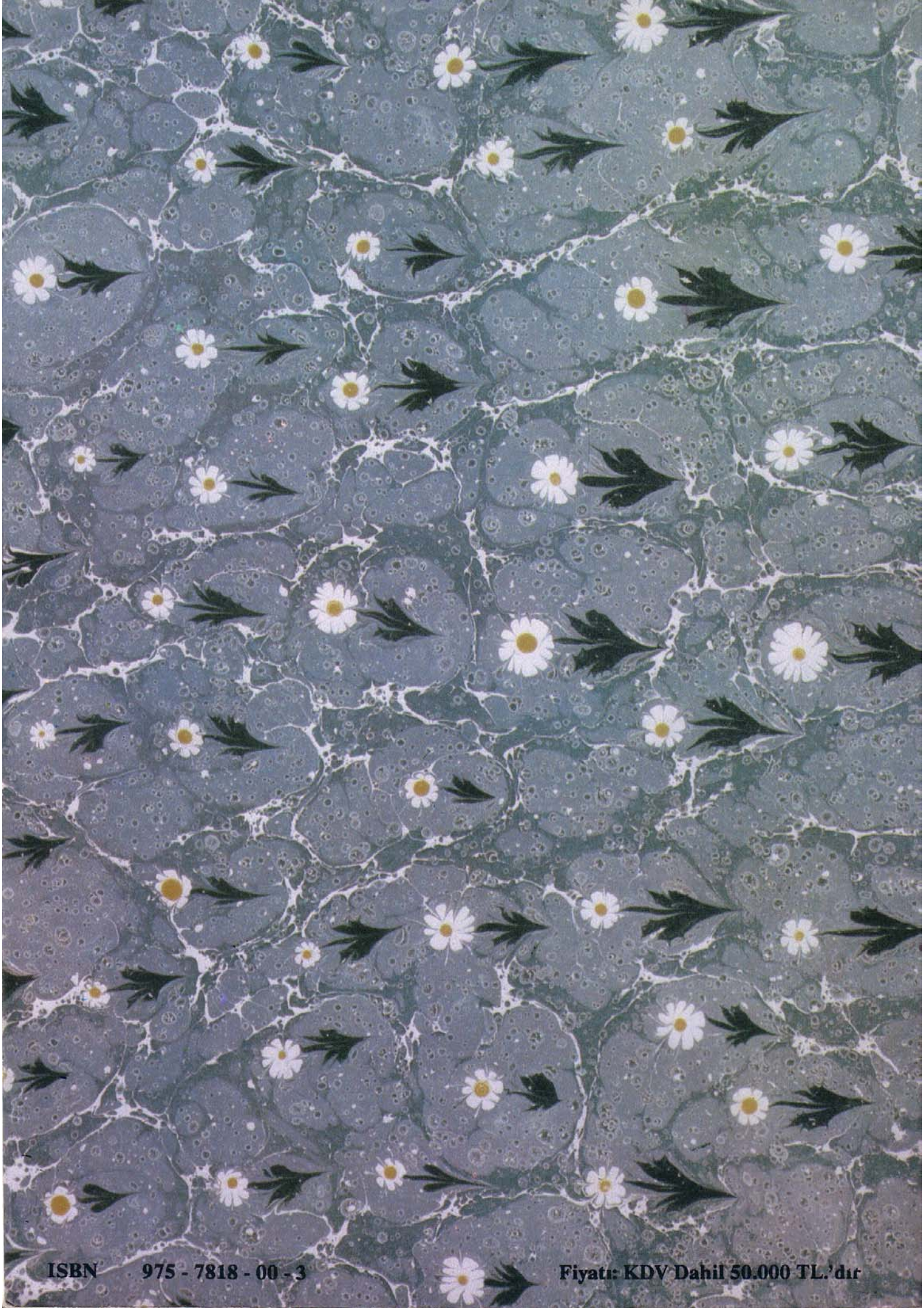

ISBN 975 - 7818 - 00 - 3

Fiyatı: KDV Dahil 50.000 TL.'dır